

КРАТКА

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

ИЛИ

Пытаніе и отговоръ

За първоначалныты училища.

отъ

Д. Т. Душинова.

ВЪ КЖЗАНЛЪКЪ.

1870

Книга пригледана и удобрена отъ царската
ценсура за да ся печата.

Въ печатницата на Курріе д' Оріанъ.

П Р Ъ Д И С Л О В І Е .

Мили Единородци !

Когато ся заловихъ най-напрѣдъ да пиша настоящѣтъ краткъ за дѣца Българскѣ Исторіа, немисляхъ никакъ да я издавамъ прѣзь печята защото нѣ съмъ я наряддалъ съ таквъ цѣль, а само за по-лесното ѣ изучваніе отъ ученициты ми въ врѣмято на испытаніята, като съмъ забѣлѣжилъ отъ опытъ, че много по-добрѣ ся вдлѣбѣва у дѣтинскѣтъ память това, което тя учи, когато ся пита и си отговаря, отъ колкото кога безъ въпроси учи нѣща, и то само за тогава думамъ това догдѣто ученикѣтъ не ся е развилъ още доволно въ языка, та да може да искаже съ своиты думы онова, что е научилъ и разбралъ. — Ето тѣй безъ надѣжбы можяхъ да видя единъ день готовъ малкъя си тоя трудъ, что днесъ печатамъ повечето по принужденіе на нѣкои мои съзванници, учители и пріятели, безъ да знамъ до болко ще може да послужи изъ нашиты училища; нѣ ся лаская поне, че ще намѣримѣсто въ първоначалныты имъ классове.

При нейното нарядданіе азъ съмъ ся домогвалъ отъ издаденыты до сега по тоя видъ наши ръководства: отъ Царственника, Симеонова вѣкъ на русскый языкъ, Войниковѣтъ Българскѣ Исторіа и Цанковѣ-

тжъ, и съмъ ѿ прѣтурилъ что-годѣ, и за сегашното състояніе на Българыты, сирѣчь допѣлилъ съмъ я съ нѣщо за по-личныты Българскы събытія отъ врѣмято на приснопамятныя Османскый владѣтель, Султанъ Махмуда II до славно Царствующыя днесъ нашъ Царь Султанъ Абдуль-Азиса.

Относително за языка пѣкъ съмъ ся водилъ по тукашнето нарѣчіе, и съмъ писалъ по правописа на днешныты Българскы Грамматикы отъ Г. Г. Груева и Войникова.

Къзанлъкъ
4 Марта 1869

Здравѣйте !
Д. Т. Душяновъ

НА

РОДОЛЮБИВЫТЫ ГОСПОДА БРАТІЯ
ДИМИТРА И БОНЧЯ Д. ПАПАЗОГЛУ

за знакъ признателности посвящава

Съчинительтъ.

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ.

ВЪВЕДЕНИЕ.

П. Что е Исторія?

О. Наука, която учи за развитіето на човѣческыя родъ отъ край; за сичкы събытія, что сѣ спомогналы, или прѣчили въ това развитіе.

Забѣлежка. Исторія е грѣцка речъ: тя означава истинско разказано отъ очевидци събытіе; на българскы по-добрѣ може ся каза Повѣстныца или Бытописаніе.

П. Каквы бывать Исторіиты?

О. Всеобщы и частны: Първыты разказвать въобщѣ за събытіята и случкыты, случяны по сичкы народы, что населявать земятѣ, макаръ и въ разны врѣмена; и послѣдниты—отдѣлна само за единъ народъ или държавѣ, каквато н. пр. е Българската Исторія, коя частно разказва само за събытіята, станѣли между Българыты.

І.

ЗА БЪЛГАРЫТЫ.

П. Что сѣ Българе?

О. Многочисленъ народъ, който днесъ въздиза

на число около 6 милиона почти души, свързани помежду си по еднакви нравы, обычаи, языкъ и вѣръ, и населены въ една страна наречена Българія.

П. Този народъ отъ гдѣ си влече потеклото?

О. Отъ Индо-европейскыты народы, както и сичкы другы Славянскы народи, за то Българети ся наричатъ още и Славяне, какъвто сж и: Русити, чехыти, Поляцити, Сърбити, Черногорцити, Хърватити и пр.

Забѣлъжка. Сичкы народы по земята историчити дѣлятъ днесъ: Едни—на три, другы—на петъ, а другы—на повече дѣли. Шафарикъ пжкъ гы дѣли на четири: На сѣверны, Индо-Европейскы, Симиитическы и Кънескы народи.

П. Българити отъ когы сж станами извѣстени въ Исторіятъ?

О. Още отъ II-ия вѣкъ прѣди Р. Хр. когато единъ дѣлъ отъ тѣхъ минжалъ Кавкаскыты горы, та ся засѣлилъ въ Арменія, както пише Арменскій историкъ Мойсей — Хурень; а въ V-ый вѣкъ слѣдъ Р. Х. тѣ вече были познаты на много историчи по своето независимо господарство, что завладѣли отъ тогашныты народы: Славяны, Финны, Татары и другы, и комуто прѣдѣлити испослѣ достигли, да ся простиратъ отъ Уралскыты планини, до рѣкыты: Суръ и Окъ; и отъ рѣкы: Вадкъ и Камъ, до изворыты на рѣкы: Донъ, Хонръ и Самаръ; Срѣдата му пжкъ была по сѣверо-источныты брѣгове на рѣкъ Волгъ.

П. А отъ гдѣ ся нарѣкълъ тоя народъ Българи?

О. Отъ рѣкъ Волгъ, край който той най-испървъ ся засѣлилъ, когато си придобилъ господар-

ството, което наричали Бѣлж (голѣмж) Българія а столицѣтѣ му — Българь; Тамъ имали и другы търговскы градове, все край рѣкѣтѣ, на които отъ водѣтѣ сѣ спомагали да прѣнасятъ разны стоки, и да търгувать съ познатыты тогава въ търговіятѣ народы, каквыто сѣ были: Турцити, Персіянити, Арапити, Татарити и Руссити.

II.

ХАРАКТЕРЪ И ЖИЛИЩА НА СТАРЫТЫ БЪЛГАРЫ.

П. По какво сѣ отличявали старыти Българи отъ другыты народы?

О. По това че тѣи были дързостливи, трудолюбиви и честолюбиви. Историцити гы наричали храбры, непобѣдимы, горды, жестоки и за бой гладны; защото когато щѣли за захванѣть нѣкой бой, понапрѣдъ сѣ вѣрjali и кѣлняли, че ще сѣ бѣятъ вѣрно или до гдѣто надвыятъ, или догдѣто измрѣтъ до единъ.

П. Ами юначеството имъ въ что състояло?

О. Въ това, че имъ было най-весело, и най-драго, когато щѣли на бой да отивѣтъ; че кога сѣ бѣjali не гы было страхъ отъ нищо, и много пѣти сѣ удържявали даже и по три, четыри дена гладни, и все да сѣ бѣятъ, само да не испаднѣтъ въ рѣцѣ на своите непріятели.

П. А по каквы мѣста обычали да живѣятъ?

О. Тѣ си избирали за жилища въобщѣ таквы мѣста, които были край горыты и водыты, гдѣто имали

добри паши, та си построявали тамъ простыты колибы; въ които живѣли сякога постоянно, и негы оставяли освѣнь отъ голѣмѣхъ нуждѣхъ, че найповече кога ся случвало да испаднѣтъ подъ нѣкоя чуждѣхъ власть, защото не можали да я тѣрпятъ отгорѣ си.

П. А къщыты имъ каквы бывали?

О. Просты колибы съ много широки дворове, тѣхъ что сѣка къща си имала на около нивята и пашити, колкото ѝ сѣхъ были потрѣбни.

П. Ами какъвъ поминѣкъ имали?

Тѣхъ ся помянували съ земледѣліе, скотоводство и лозарство, които ги обогатявали доволно чтото пашити имъ сѣкоги бывалы пълны съ сѣкакъвъ добытѣкъ и стада; и по нивята имъ ся развѣвѣвали изобымно сѣкаквы храны, на които богатыти жятвы веселели трудолюбивити земледѣци.

III.

СТАРО БЪЛГАРСКО ВЪРОИСПОВѢДАНІЕ.

П. Каква была старата Българска вѣра?

Старата Българска вѣра была идолопоклонството; таква, какъхто си я прѣнесли отъ Индо-станъ, отъ старыты тамъ Зенды и Сакскритяны. По нея тѣхъ вѣрвали и исповѣдували много боже-ства, голѣмы и малки, мъжкы и женскы.

П. Кое было най главноото имъ божество?

О. То было Перунъ или Гръмникъ, Богъ на облациты и моретата; главата на негова исто-

канъ тѣ ковали отъ сребро, а браджтѣ и жсыты — отъ злато.

П. А каквы други божества имали ?

О. Имали Бѣлъ-бога, богъ на деня; Черенъ-бога, — богъ на ноцѣтѣ; Свѣтовида, — богъ на свѣта; Сура, — на годининыты; — Коледа, на зимѣтѣ; — Даждь-бога, — на хлѣбѣ и сольтѣ; — Водника, — на водити; — Домашенъ-бога, — на къщята, и много други още наречени Чортове.

П. Кажи имъ сега и женскыты божества ?

О. По-главны отъ тѣхъ были: Жива, богыня на земледѣліето; — Морали Морана, — на смъртътѣ; — Лада, — на женидбѣтѣ; Лея, на любовѣтѣ и милостѣтѣ; — Горска-Дива, — на орачеството; — Вилы и Русялки, — ноцны богыни, конто съ сладкыты си пѣсни ноцемъ примамвали пѣтнициты, за да падѣтъ въ водыты; — Полединици, конто излазялы по пладни, та правялы добро, или зло на хората; — Самодивы, конто денемъ сѣ крыялы изъ пустыниты и пещерыты, и излизали само ноцемъ, за да прѣскать болеститы и злияныты между человѣциты: — и най-послѣ — Юды, конто въобщѣ живѣялы по изворыты и кладенциты, а и тѣ были злопричинителкы.

Забѣлка. Имената на тыя божества, и до днесъ още сѣ уназены по старо-бабишкыты баянія и прикаскы.

П. Ами за душатѣ какво сѣ тѣ вѣрвали ?

О. Тѣ ако и да были многобожници, исповѣдували безсмъртіето на душатѣ, и вѣрвали възнагражданіето на доброто, и наказваніето за злото, та ся старали да живѣять вынагы нѣравственио и благочестиво.

П. А богослуженіето имъ въ что състояло?

О. То състояло въ нѣкаквы пѣсни и жертвоприношенія, които прѣнасялы повечето, когато щяли да отивать на бой, или пакъ когато ся избавили отъ нѣкакво зло, както и когато непадевали въ нѣкоя болестъ; — защото тогава принасяли особны жертвы, за спасеніето на живота си, което и до днесъ още ся е упазило, да коли народътъ курбанъ, и да го раздава за здравіе, въ имято на нѣкой христіянскы святія, вмѣсто това, что принадлежало на старыты му божества.

П. Отъ каквы животны, и кой принасялъ жертвыты?

О. Тѣ състоялы отъ волове, кравы, телета и сякакъвъ домашенъ добытъкъ, и гы принасяли само жръцити, които тогава още и врачювали за чествътъ която могла да постигне тыя, на които надлъжляла жертвата.

Забѣлежка. Тоя навикъ е упазенъ и до днесъ: когато ся иде нѣидѣ агне, да му глѣдять на плешкътъ, и да прокобать бѣдѣщето на ступана му.

IV.

СТАРАТА БЪЛГАРСКА ПИСМЕННОСТЪ.

П. Знаяли ли сж да четжтъ и пишять нашты стари?

О. Знаяли, и писмото имъ было нѣкаквы си рѣзскы като робушь четеле.

П. А имали ли сж учени?

О. Имали, и таквы были жръцити имъ. мж-

дрецити и кметовоти, които четяли и пишяли на дьскы съ четиня.

П. Ами каквы науки съ знаяли ?

О. Разны ; нъ по главвыты были : Бого-словія, Звъздобройство, Врачюваніе, Чясобройство и Стихотворство, когато прѣдавали само на нѣколцина избрани ученици.

V.

СТАРОТО БЪЛГАРСКО ПРАВЛЕНІЕ.

П. Какво было българското правленіе ?

О. То было избирателно, защото избирали изъ помежду си най-мъдрыты и разумныты старѣи, та си ги поставяли съди и управители.

П. Какъ ся наричяли тія управители ?

О. Испърво тїи ся наричяли кметове или владици, испослѣ настанѣли боляре, Войводи, и най-послѣ Князове и Царіе.

Забѣлежка. Кметовети и Владичити имали гражданскытъ власть, а болярети и войводыты военнытъ, ижкъ и на двѣты власти глава были князовети и царіети.

Забѣлежка 2. Държавата имъ ся дѣляла на окръгы съ по единъ главенъ градъ ; а войнството — на конницѣ и пѣхотѣ ; за оржжіе ижкъ употрѣблявали сулицы (мъждраци), клинкове, саби, щитове, лѣкове и стрѣлы намазаны съ отровѣ.

VI.

СТАРО БЪЛГАРСКО СРАЖЕНІЕ.

П. Какъвъ былъ порядкътъ въ сраженіе на нашиты стары ?

О. Тѣ нѣмали рядовиѣ войскѣ, ни ти пазяли въ бой порядъкъ; нѣ си избирали нѣкои тѣсны и скрыты мѣста, и отъ тамъ сѣ бѣяли; или пѣкъ отивали на бой съ голѣмы низове (керваны), та правяли съ колѣята си засады (митиризы), отъ гдѣто и хвъргали; въ прѣстѣпѣ пѣкъ ставали вси отъ едниѣ сръщю непрѣтеля, и съ голѣмъ крясъкъ ся спускали отгорѣ му, като гладни лви, и често да му надвоятъ употреблявали и хытрость, и лукавство.

П. А какъ хытрость употреблявали?

Едни сѣ скривали въ дълбоки мѣста, а други полапували по едни дългѣ трѣсть въ уста, за да могатъ прѣзъ нея да дышатъ, и влизали въ нѣкоя рѣкъ, гдѣто ся потаяли, до гдѣто ги наближавали непрѣтелити имъ, сръщю конто тогава на скакували изедниѣ, и ги испотрепували.

VII.

ЦАРІЕ ТРАЯНІЕ НА БЪЛГАРСКОТО ЦАРСТВО ВЪ БЪЛЖ БЪЛГАРІЯ.

П. Кой былъ основатель на това царство?

О. Вѣждуръ Българъ-Вѣнтъ, който прѣвъ потеглилъ отъ Индостанъ около II-ия вѣкъ прѣди Р. Х. съ народа си, та го населилъ въ Арменія край рѣкъ Гогъ, и отъ имято му ся нарѣкло това тамошно населеніе Ванантъ.

П. Ами отъ тамъ кой ги завелъ послѣ край Волжъ?

О. За това исторіята е тъмна, и нищо ни не казва; знае се само, че въ V-ый и VI-ый вѣкъ слѣдъ Р. Х. широкото българско край Волгѣ царство вече съществувало, както му описахмы прѣдѣлты въ I § на нашѣтъ Исторія.

П. А кои были царіети, что царували тамо?

О. За познамениты отъ тѣхъ, които достигнали да се наричатъ и Самодържци, се спомянуватъ Кубратъ, който пръвъ уягчилъ, съединилъ и направилъ Българіи силно царство, което слѣдъ смъртътъ му (680 л.) пакъ се раздробило; послѣ — синовети му, Батбай и Котразъ, за които нѣкои казвать, че были и христіане; слѣдъ тѣхъ се спомянува Силка, който усилилъ и прославилъ пакъ държавѣтъ; неговый сынъ Алмасъ, комуто въ царуваніето Българети се помюсюлманили (922 л.). Послѣ наставать за царіе Ахмедъ, Талебъ и Муменъ, който държалъ войнѣ съ Русскыя Князь Владимира Великий, защото намислялъ да му отнеме царството, та повыкалъ на помощь и Турциты, съ силѣтъ на които побѣдилъ Мумена, и го накаралъ да свърже миръ съ пратеныя неговъ войвода Добринъ, прѣдъ когото Муменъ се заклѣлъ тѣмъ: « Когато камакътъ хване да илува, и скребърътъ (хмель) да потѣва, тогава да развали мира съ Руссыти.

П. Ами поетъ какъ се изгубило царството?

О. Руссити неопазили мира, разсърдили се на Българиты, и въ 1164 л. станѣли пакъ отгорѣ имъ, та изгорили много мѣста изъ Българія.

и прѣзѣли града Брахымовъ. Послѣ пакъ славѣ много боеве между двата тыя народа, въ 1236 л. Монголскый войвода Субутай прѣзѣлъ и едныты, и другыты, конто ако и монголскы подданници вече, непрѣставали, да ся карать и бѣять помежду си, даже до 1431 л., когато Руссити сполучили, да ся освободять съвсѣмъ отъ Монголыты; а въ врѣмято на русскыя царь, Ивана IV грозный, Българія испаднѣла подъ русскѣ власть, и народѣтъ порусенѣ, днесъ тамъ ся е изгубилѣ, и си заличилѣ имято, чтото не ся пазн освѣнѣ въ село Българь при развалиныты на старѣтъ столицѣ, както и въ титлыты на русскыты царіе, конто и до днесъ още са прѣименувать: Князіе Българскы, за да льстятъ Българыты.

VIII.

РАЗДѢЛЕНІЕ НА БЪЛГАРИТИ И ПОТЕ- КЛОТО НА СЕГАШНЯ БЪЛГАРІЯ.

П. Когато Руссити превзели Българія, и порусили Българити, то какъ, и отъ гдѣ сж са упазили днешнити Българи?

О. Достославный оня българскый владѣтель Кубратъ, за когото спомянахмы между царіеты на Бѣлѣ Българія, ималъ пять сына, конто той на смъртныя си чясъ съвѣтувалъ, да живѣять всякога задружно, въ любовь и съгласіе, и да ся нераздѣлятъ нивга, та да може тѣй да ся запази и закрѣпи усиленото и съединеното отъ него бъл-

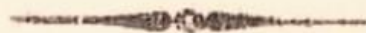
гарско царство ; нѣ тѣ го неслушали, защото ся скарали слѣдъ смъртътъ му, и си раздѣлили държавѣтъ му, коя най-поолѣ отъ това раздробяваніе, както видѣхмы ся изгубила.

II. Ами какъ я раздѣлили ?

О. Най-голъмый му сынъ Батбай съ повечето народъ останялъ на бащиното си мѣсто въ Бѣля Българія. — Вторый — Котразъ съ дружинѣтъ си прѣминялъ рѣкъ Донъ, и ся заселилъ по дѣсныя ѣ брѣгъ, срѣщу земятъ на брата си Батбая, гдѣто основалъ друго царство, наречено Черна (слаба) Българія ; — Третій — Аспарухъ съ повечко народъ прѣминялъ пжкъ рѣкъ Днѣпръ и Днѣстъръ, покорилъ тамъ Антыты (славянско племе), и ся установилъ въ странѣтъ, сегашня Молдовѣ, между устїето на Дунавъ, рѣкъ Днѣпръ и трансилванскыты горы (667 л.). Четвъртый — комуто имято ся незнае, отишьлъ по-нататкъ, въ Дакыя, и отъ тамъ въ Панонія, гдѣто ся заселилъ съ своиты дружина между рѣкъ Тиссъ и Марошь (680 л.). А пятый Алцеко прѣминялъ въ Сѣверна Италія, та са настанилъ съ дружината си край рѣкѣтъ Тичино (663 л.).

II. Какво произлѣзло сега отъ това раздѣленіе и прѣселеніе на Кубратовыты сынове ?

О. Отъ него българската държава ся раскжсала на четири дѣла : набългарско царство край Волгѣ, комуто изгубванїето видѣхмы ; --- на българско Господарство край Дунава ; --- на българско Господарство въ Панонія ; --- и на Българы въ Италія.

IX.

БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО ВЪ ПАНОНІЯ.

П. Какво правленіе имало тукашнето царство?

О. Самодържавно, основано около 680 л. отъ безименния Кубратовъ сынъ, както ся рече по-горѣ. Испослѣ то ся расширило, чото достигнало да има подъ властью си, и други вассалны народы, каквито сж были Славянети задъ Дунава, — по край езерото Блотаць, — по Каринтія, Щирія и Адриатическя Украйна: княжества управляны отъ свои князове, пжкъ българскы вассали.

П. Ами по управленіето какъ было раздѣлено?

О. На окръгы. и съкой окръгъ си ималъ главныя градъ.

П. Знаете ли главныты градове на тыя окръгы?

О. Знаемъ; тѣхныты наименованія ся пазять още и до днесъ въ слѣдующыты австрійскы градове: Великый-Варадинъ, Арадинъ, Сегединъ, Боянь, Добручинъ, Бѣлградъ, Земунъ, Моравица, Орѣхотница, Вршецъ, Митроваць и пр.

П. Ами коя му была столицата?

О. Будинъ. градъ въ Маджареко днесъ, а тогава въ него живѣли българскыты царіе: той градъ былъ славенъ, прочотъ даже и днесъ въ българскыты пѣсни, съ имято Будинъ-града.

П. Ами днесъ кждѣ си дѣяло това царство?

О. То прѣтисекто отъ Аварыты, народъ съ който понаирѣдъ Българити си сдружили, ко-

гато за пръвъ пѣтъ още отъ Влашко дошли тукъ, та на смалко щяло да испадне подъ властѣтъ имъ, ако аспаруховити Българи не быхъ имъ дошли на помощъ, та ги освободили, и ся съединили послѣ съ тѣхъ подъ едно правленіе, до гдѣто ся изгубило и затрыло най-послѣ и тукашното царство, като край-волжското, отъ Маджарыты, около IX-ыя вѣкъ слѣдъ Р. Х.

П. Ами войны не е ли държяло това царство ?

О. Държяло, и твърдѣ много, съ околныты страны и народы, до гдѣто ся укрѣпило и усилило ; и отъ сѣчкы войны, най-забѣлежителни были тыя, что дръжало съ Франкыты въ врѣмято на царя имъ Карла Великый.

П. А кое ги е подсторило да ся сбѣять съ него ?

О. Отниманіето на вассалныты имъ княжества, които К. Великый ся обѣщаль прѣдъ римскыя Папа, да имъ отнеме, даже и самото имъ царство да приземе и покрѣсти, като на другыты нѣмскы народы, что направилъ вассалы. и покрѣстилъ.

П. Сполучялъ ли е прочее да си испълни обѣщаніето, тоя великъ владѣтель ?

О. Нѣ твърдѣ, защото то неможялъ да имъ отнеме сѣчкыты, а кельо повече и царството : той имъ отнѣлъ само славянскыты княжества на едно съ видинското, а царството си и блатенскыты область навиши, съ помощѣтъ на дунавскыты си братія, и сюзничеството на Маравцыты, Чехыты и Сърбыты. защитили юнашкы (781-

797), и неоставили християнското орѣжіе да въстѣржествува надъ перуновыты жьртвенници.

П. А кои царіе царували въ това царство?

О. Познаменитити отъ тѣхъ были Тудонъ, Крумъ (Грѣмъ, Каранъ) и Жюданъ. Отъ тѣхъ Грѣмъ ся е отличилъ най-много по своето юначество въ боеветы си срѣщу Франкыты и Византійцыты, както ще видѣмъ особно въ неговото царуваніе.

Х.

БЪЛГАРИТИ ВЪ ИТАЛІЯ.

П. Кои завелъ въ Италія Българыты ?

О. Алцеко, пятый Кубратовъ сынъ който гы повелъ и слѣзли най-напрѣдъ въ земятъ на Ломбардскыя краль Гримоалда, та му помогнѣли доста добрѣ въ боя, что дръжяль тогава съ грѣцкыя царь, Константина II-ый; за това Гримоалдъ да гы възнагради, пратилъ гы съ Алцека при сына си Ромуалда въ княжество Беневенто.

П. Какво ся случило тогава съ тѣхъ тамъ ?

О. Ромуалдъ гы посрѣщнѣлъ добрѣ, и имъ отстѣпилъ молизскѣтъ область, да ся населятъ, като имъ поставилъ Алчека за управитель (667).

П. Ами днесъ тамъ имали Българы ?

О. Нѣ; тѣ понеже си останѣли за всегда тамъ, безъ да имѣтъ нѣкакво сношеніе съ другыты си братія, отъ които ся отдѣлили, малко помалко си изгубили народностьтъ, замѣнили си я-

зыка съ италянскыя, и тѣй и тоя дѣлъ Българе ся затрыли отъ свѣта, та вече прѣминувамы въ сегашна Българія, или въ Българското господарство край Дунава.

БЪЛГАРСКО ГОСПОДАРСТВО КРАЙ ДУНАВА.

Това господарство, комуто исторіята ся черпи отъ чюжды лѣтописы, както и тыя на край-Волжското и Панонското, за полесно запознаваніе съ него може ся раздѣли на четири отдѣленія, или періоды:

Първый отъ прѣселеніето на Българыты край Дунава, въ Мизія — до утвърждаваніето имъ въ тѣя земя (678-802).

Вторый — отъ утвърждаваніето имъ въ тѣя земя, — до тѣхното покръщаваніе. (802-861).

Третый — отъ покръщаваніето имъ, — до тѣхното испадваніе подъ власть на Гръцты (861-1190).

Четвъртый — отъ освобождаваніето имъ отъ Гръцты, — до прѣвземаніето имъ отъ Турцты (1190-1481).

ПЕРІОДЪ ПЪРВЫЙ.

Отъ прѣселеніето Българско край Дунава, — до тѣхното тамъ утвърждаваніе (678-802).

II. Кога ся дошли тука Българитя?

О. Прѣди хылядо и двѣстѣ почти години тѣ дошли, и ся населли по тыя мѣста, гдѣто сега живѣемъ, и конто тогази ся наричали Минзія а днесъ Българія, отъ ниято на завладѣтилты имъ Българи.

П. Ами кой ги довелъ тука, и гдѣ най-първъ ся населли?

О. Царьтъ имъ Аспарухъ, третый Кубратовъ сынъ, който ги прѣвелъ прѣвъ рѣкыты Днѣпръ и Днѣстъръ, и ги установилъ най-първъ по Сѣверныты брѣгове на Дунава, близу при Черно Море въ странѣ нареченѣ Лѣгъль.

П. Отъ тамъ пакъ какъ дошли тука?

О. Когато ся поусилили тамъ слѣдъ нѣколко врѣмя, той ги повелъ пакъ, и прѣплавали Дунава, та завладѣли отъ Византійскыя Императоръ, Константина Целонота, земятъ Добруджя, конто тогава ся наричала Мала Скътія, даже до града Варнѣ (678).

П. А какъ сж могли да я завладѣять, не ли имъ сж ся въспротивели за това Византійцити?

О. Тѣ имъ противостояли, Императорьтъ имъ даже самъ си повелъ войскыты срѣщу тыя на земятъ му наошлы гостіе; нѣ прѣди да ся ударять, случило ся, та ся разболѣлъ и ся върнѣлъ назадъ. Тогава Българити перубили врѣмя, нѣ ся спуснѣли, та разбили и испѣдали Гръциты, бато имъ отнели земятъ.

П. Слѣдъ тѣя побѣдѣ какво сторилъ Аспарухъ?

О. Като си отпочинѣлъ, раздѣлилъ си дру-

жината на четири дѣла, и триты пратилъ на тримата си войводи: Батая, Вукачя и Драгычя; и съ четвъртыя самъ ся впуснѣли, та обседили цѣлѣ Мизія, гдѣто намѣрили седемъ славянскы племена, подданищи на Грьциты, та имъ помагали и прѣзѣли новото си Българско Государство, комуто прѣдѣлти неслѣ ся расширили отъ Дунавъ до Старѣ-Планинѣ, и отъ черно-море до Моравѣ.

П. Ами славянскыты оныя племена что станѣлы?

О. Тѣ прѣпознали Аспаруха за свой Господарь, който слѣдъ като принудилъ Грьциты, да му плащатъ дань, подирь еднѣ годинѣ умрѣлъ (679 л.).

БАТАЙ.

П. Кой ся вѣцарилъ слѣдъ Аспаруха?

О. Понеже той ся помянѣлъ безъ наследникъ, Българети си избрали за царь, Войводѣ Батая.

Какъвъ былъ Батай?

О. Мжжественъ и достоенъ юнакъ; той прибиралъ отъ Грьциты условеня на Аспарухово врѣмя данѣкъ, до гдѣто былъ живъ Константинъ Погонать; нѣ когато възлѣзълъ на Византійскыя прѣстолъ Иустиніянъ Ринотметъ, нѣ само нерачилъ да плати Батаю условеня дацѣкъ, а ся наѣлъ още да испяди и Българыты изъ новозавоеванѣтъ имъ земя, та нападналъ на еднѣ дѣлъ

Българи, които были прѣминжлы да плѣнятъ по Тракия, разбилъ ги, и като сѣкалъ да ги е вече побѣдилъ, потеглилъ да ся върне тържественно.

П. Ами сполучилъ ли е да ся върне, както искалъ?

О. Нѣ; защото Батаевити войници, които были скрѣти тамъ изъ горѣтъ, го нападнжлы не надѣйно, избили му повечето отъ половината войскѣ, а той едва сварилъ да побѣгне въ Цариградъ.

П. Какво друго достозабѣлжително ся срѣща въ Батаевото царуваніе?

О. Тукуѣнищо, защото слѣдъ тоя бой той си прѣкаралъ живота мирно, и когато умиралъ, казвать, че му было много мъчно, гдѣто неумрѣлъ на бой. Ето какъ исплакалъ той тогава: О фуртуно велика нуждо! защо мя не остави да поживѣя още, та да умрѣ юнашки на бой, съ мечъ въ рѣкъ?!

ТРЕБЕЛЬ.

П. Кой ся възцарилъ слѣдъ Батая?

О. Требель, челѣкъ великодушень и отличень, нѣ само по своето юначество, нѣ и въ политическыты си работы.

П. По какво ся прославилъ най-много Требель?

О. По побѣдѣтъ, что нанесълъ на Аварыты въ Панонія, и по законыты, гдѣто прѣвъ отъ българскыты царіе съставилъ въ своето царство,

за да ся съдятъ виновитѣ. Още и по това, че съ 15,000 войни отишълъ та обсадилъ Цариградъ, гдѣто слѣдъ тридневенъ бой възстановилъ пакъ на Византійскыя прѣстолъ изгоненыя Іустиніана Ринотмета (703 л.).

П. А това какъ станжло?

О. Іустиніанъ сваленъ отъ прѣстола, на който възлѣзълъ Тиберій II-ый, побѣгналъ при Хазарскыя ханъ (а), отъ когото послѣ усѣтилъ, че Тиберій искалъ да го искупи съ пары, за да му го прати въ Цариградъ да го убіятъ, та побѣгналъ въ България при Требеля, и му ся обѣщаль да му даде половината имотъ на царството си — и дщера си за женж, ако може го възстанови пакъ на Византійскыя прѣстолъ.

П. Ами съ какво възнаградилъ тогава Іустиніанъ Требелевыты камъ него услуги?

О. Той му далъ земятъ Загоріе (б), безброино иманіе и много куприненж Матерія; пжкъ на сѣкыго отъ войскариты му напълнилъ дѣснжтж ржкж съ злато, и лѣвжтж — съ сребро, па гы испратилъ въ България, гдѣто като си отпочинжли нѣколко врѣмя, неблагодарный Іустиніанъ забравилъ доброто, что му сторили Българити, и станжлъ да гы біе.

(а) Хазариги были народъ, който живѣлъ въ Руссія край р. Донъ.

(б) Загоріе ся простирало отъ Мезебъръ, Анхыалъ и Дебелъ, (Бургасъ) по сѣвернж Тракыя край Старж Планинж, даже до Жѣлезникъ (Сидера, Ескы-Загра).

П. Какво направилъ тогава Требель?

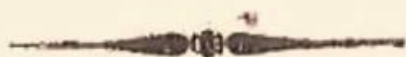
О. Повелъ си войскыты срѣщу Гръцкыты, разбилъ ги, оплѣнилъ имъ едно друго, испоробилъ мнозина, и обсадилъ Анхыалъ, гдѣто едва былъ пристигналъ Іустиніанъ, който слѣдъ 3 дни въ обсадж ся отчаялъ и поискалъ миръ, който ся заключилъ въ ползж Требелю, съ когото Гръцкыты сега ся по стегнжти спрїателили (705 л.),

П. Колко врѣмя траялъ тоя миръ?

О. До когато Филиппкъ ся вдигналъ врѣхъ Іустиніана, та го утрѣпалъ, и Требель намерилъ тогази причинж, та развалилъ мира; той нападнжлъ на Гръцкыты съ 3-тѣ хыляды войны, что былъ пратилъ Іустиніану на помощь, прѣди да го убїе Филиппкъ, и съ другы още, та имъ плѣнилъ много мѣста и градове (711 л.). А когато ся възцарилъ Теодосій Ш-ый, Требель ся примирилъ съ Гръцкыты, които му отстѣпили единъ кжсъ земя въ Тракия, и ся обвязали да му плащатъ сѣкж годинж дань отъ матерія, за 30 литры злато (715 л.).

П. Послѣ что правилъ Требель?

О. Почивалъ, до гдѣто възлѣзълъ на гръцкыя прѣстолъ Львъ Исаврянинъ, съ когото подновилъ мира, и му отишълъ на помощь, когато Арапкыты нападнжли на Цариградъ. Требель ги погнжлъ, и до гдѣто ги изгоны, избилъ 22,000 души отъ тѣхъ (719 л.). Слѣдъ тоя бой и Требелскый животъ ся свѣшилъ.

ДОБРЕ или КОРМЕСЪ.

П. Какво достозабѣжително намирами въ Добревето царуваніе?

О. Това, че догдѣто възлѣзълъ на Византійскыя прѣстола Константинъ Копронимъ (755 л.) Българити поминували мирно съ Гръцити; а отъ тогава до 760 л. имали непрестанно бой съ тѣхъ, по слѣдствие на когото свалили и Добря отъ прѣстола.

П. А кое е подало причина за тоя бой?

О. Подозрѣніето, което нашити заловили срѣщу Гръцити, когато ся заловили да въздигатъ крѣпости на границити си съ България, въ врѣмьто на Константиновото вѣцаряваніе, съ когото Добре понскалъ да поднови мѣра; нъ той нерачилъ, и нашити нагазили да плѣнятъ и опустоляватъ имперіитѣ му, въ коя допрѣли даже до дългѣтъ Анастасовѣ стѣнѣ, (а) когато Гръцити ги посрѣщали съ голѣмѣ войскѣ, и ги накарали да ся дръщѣтъ назади.

П. Тогава нашити не ли сѣ мирясали?

О. Нѣ; защото като ся приготвили изново, излѣли пакъ срѣщѣ Гръцити (759), и слѣдъ нѣколко страшни сбиванія ги побѣдили при Брѣговѣ Клисурѣ (б).

(а) Дългата Анастасова стѣна была на 40 миль разстояние отъ Цариградъ, и ся простирала на дължинѣ 60 миль, отъ Мряморно-Море до Черно-Море.

(б) Брѣгова Клисуря: Планинската тѣснина между Шюменъ и Карново (Каржнѣ Абдаты).

накарали царя имъ да побѣгне въ Цариградъ (760 л.), и ся примирили.

II. Въ чія ползж былъ заключенъ тоя миръ?

О. Въ ползж на Грьциты, които подкупили Добря за това; нъ Българити понеже ся усѣтили, подвигнало ся междуособенъ бой въ България. Въ тоя бой тѣ избии сичкыты членове отъ царското домородство, само Сабинъ побѣгнжлъ, и ся избавилъ въ Цариградъ; съсѣкли и царя си Добря, комуто привърженницити ся разсърдили и 208 хыляды душъ отъ тѣхъ ся прѣселили въ Маж Азія, а за царь си избрали Телеца (762 л.).

Забвѣжка. Отъ тоя царь до Крума правленіето настанжло избирателно и държавата отъ раздвоеніето на народа начнжла да ослабва.

ТЕЛЕЦЪ или ТЕЛЕСАНЪ.

II. Какъвъ челвкъ былъ Телецъ?

О. Горделивъ и юнакъ мжжъ, който за да възблагодари военныя духъ на народа, чтомъ ся въздарилъ, обявилъ бой на Грьциты, които го сприцили въ клисурыты край Анхыалъ съ 20 хыляды душъ войници, гдѣто водакъ, та го разбили. плѣнили и ся отишли заедно съ плѣненыты Българы, които като овціе исклали въ Цариградъ, при златныты врата. Още празнували тамъ Грьцити тържественно своятъ побѣдж надъ Българыты, и играели на цирка съ плѣненыты отъ

Българскыя царь двѣ сѣдини, които были работяны въ Сицилія, и тяжкы всяка една по 800 ли-тры чисто злато.

П. Ами Телець какво станжлъ слѣдъ като го разбили?

О. Сабиновата партія, която была и глав-ната причина да го разбіять, тогава намерила врѣмя, и го убила, па довела побѣгнжлыя Сабы-на, та го въцарила.

САБИНЪ.

П. Какъвъ царь былъ Сабинъ?

О. Той былъ прѣдатель и Грькоманинъ, за-щото щомъ възлѣзълъ на прѣстола, и свързалъ миръ съ Грьцкыя Императоръ, който го и натъкмилъ да стане царь на Българыты.

П. Нъ можялъ ли е да царува?

Нѣ; защото народътъ незадоволенъ отъ не-го, като го усѣтилъ, че е грьчка подлизурка, съ-бралъ ся подъ народныя прѣпорецъ, выкнжлъ от-горѣ му, провъзгласилъ го за отечествененавис-тникъ, и когато ся готвилъ да го нападне и сва-ли отъ прѣстола, той сполучилъ да напустне са-мъ прѣстола, и да побѣгне съ пріятелыты си въ Цариградъ.

БОЯНЪ или ПИГАНЪ.

П. Кой възлѣзалъ тогази на прѣстола?

О. Когато побѣгналъ Сабинъ, народътъ ся поукротилъ и утихналъ, та слѣдъ нѣколко събрания си избралъ за царь Бояна.

П. Какъвъ челѣкъ былъ Боянъ ?

О. Мъдъръ и разуменъ, защото като пріѣлъ юздыты на царството, събралъ общый съвѣтъ отъ сичкыты голѣмци и бояры, па имъ казалъ, че за да можн да ся поукопити колко-годѣ испотрепаното отъ Телецово врѣмя насамъ размирено царство, изискувало ся да свѣржатъ миръ съ Гръциты, та станжалъ самъ съ нѣколцина бояры, и ходилъ за това въ Цариградъ (764 л.).

П. Ами можяль ли е да сполучи съ това, което намыслилъ ?

О. Нѣ ; защото императорътъ, който отнапрѣдъ свѣрзалъ мира, отпослѣ си нестоялъ на думжтж, и подырь малко врѣмя ся подигналъ да приземе Българія, гдѣто вече навлѣзли Гръцити ; Българити тогава ся вѣоржжили, та ги разбили и накарали да ся върнжтъ отъ гдѣто сж дошли (765 л.). Нѣ тѣ все постоянни на намереніето си слѣдъ годинж налазяли пакъ въ Българія, и по сухо, и по море, а и сега честъта имъ неспомогнала, защото нашити имъ разбили войскыты по сухо, пакъ флотата имъ ся погълнала отъ буриты, и императорътъ имъ ся принждилъ да ся върне, като оставилъ тукъ тамъ по границиты нѣколко войскы, да направятъ на Българыты пакость.

П. Какво направилъ тогази Боянъ ?

О. Той намѣсто да иде да смири и испжди и

и тѣхъ, заловилъ ся да иска отъ императора миръ, а Българити ядосани отъ миролюбивото му това поведеніе го свалили отъ прѣстола, и въцарили намѣсто него.

ТЕЛЕРИКА.

П. Кога ся въцарилъ Телерикъ ?

О. Въ 771 л. когато царството было изложено въ по голѣмъ опасность.

П. А каква была тая опасность ?

О. Императорътъ, Константинъ Копронимъ былъ наумилъ вече да го довърши съвсѣмъ, та го оградилъ вредомъ, и напълнилъ съ войски и по сухо, и по море; съ 2 хыляды кораба слѣзълъ въ Черно-Море, и былъ готовъ да го нападне.

П. Кажѣте сега какво правилъ въ тоя случай Телерикъ ?

О. Той като не былъ готовъ никакъ за бой, пратилъ въ Цариградъ двамина бояры, и свързалъ съ Гръциты миръ (773 л.). Гръцкыты войски тогава ся дръпнжлы, иъ като отвелы въ плѣнъ много Българы, та гы населилы въ земятъ си, гдѣто гы и покръстилы.

П. А подиръ това что послѣдвало ?

О. Телерикъ, като видѣлъ, че Гръцити, ако и да свързали миръ, все ся неоставяли отъ намереніето си, распалилъ ся отъ ядъ, и ся рѣшилъ да си запазы юнашкы отечеството, та пра-

тилъ вече 12 хыляды душъ войници тайно въ Гръцко, за да освободятъ и върнатъ плѣненныты му съотечественници.

П. Ами сполучилъ ли е съ това да ги възвърне ?

О. Нѣ; защото голѣмцигы му, които были подкупени отъ Гръцкыя царь, го издали, като му обадили намѣреніето на Императора, който пратилъ 80 хыляды душъ Гръци, та нападнѣли на 12 тѣ хыляды душъ Българи, и ги избили.

П. Кажѣте сега, какъ Телерикъ узналъ и изловилъ тѣя прѣдатели ?

О. Той ся самъ сѣтилъ за това нѣщо, което ужъ былъ той по заловилъ, а да ся увѣри добрѣ употребилъ хытрость : писалъ императору писмо, и му казалъ, че му дотягнѣло ужъ вече да царува надъ такѣвъ непокорливъ народъ, и че му ся искало да иде като Сабина да живѣе въ Цариградъ ; нѣ нѣмалъ былъ нѣкой вѣренъ между голѣмцигы си, да му открие това, и да го накара да му отведе домочадіето въ Цариградъ, та му ся молилъ, да му прати той нѣкой вѣрны хора, за да му помогнатъ да побѣгне отъ намразеното си отечество. Тогава императорътъ безъ да му дойде на ума за Телериковѣтъ хытрость, показалъ му тѣя вѣрны въ самото му отечество, гдѣто тогава Телерикъ ги изловилъ и погубилъ като прѣдатели и отечествоненавистници.

П. Ами императорътъ какво направилъ тогава ?

О. Събралъ си сичкѣтъ силѣ на другѣтъ години (775 л.) и трѣгналъ камъ Българія, съ намереніе да ся невръща, догдѣто я непокори цѣлъ. Самъ на челото на войскыты си по сухо, той ся разболѣлъ, и като ся връщалъ умрѣлъ съ отворены очи за несполукѣтъ си; тѣй и флотата му пожъртвувана отъ разяреныты морскы вълны, запазили Българія неповрѣденѣ отъ страшнѣтъ силѣ на Имперіятѣ.

П. Кажѣте сега какво ся случило и съ Телерика ?

О. Понеже уловилъ още прѣдатели между болярыты си, та ты все истрепалъ, то завждилъ и неприѣтели, които наустили народа да ся подигне отгорѣ му, а той прѣди да го нападнѣтъ прѣварилъ, та напусилъ прѣстола, и сега наистиннѣ побѣгналъ при грѣцкыя царь, Константинова сынъ Льва (777 л.). Тамъ той ся побрѣстилъ, уженилъ ся за императричинѣтъ браточедкѣ, и останѣлъ като съвѣтникъ при Льва.

КАРДАМЪ.

П. Кой възлѣзълъ на българскыя прѣстола слѣдъ Телерика ?

О. Като побѣгналъ намразеный отъ народа Телерикъ, избралъ ся за царь Кардамъ, който заключилъ съ Грѣцкыты миръ, и траялъ до 789 л.

П. А прѣзъ сичкото това врѣмя Българити все мировахѣ ли ?

О. Нѣ; защото ходили на помощ на панонскыты ся братія, конто тогава ся бѣяли съ Франкыты, что отишли да имъ отнемжть царството, което тѣ неоставили на франското оржѣе да го погълне.

П. Ами въ какви най-много ся отличилъ тоя владѣтель?

О. Въ боя и побѣджтж, что нанесълъ на Грьциты, прѣдводены отъ самыя имъ императоръ, младыя Константина, който былъ слѣзълъ даже до Провадія (789-792).

П. Ами слѣдъ тѣя побѣдж кадѣ отишьль?

О. Пакъ на помощ на панонскыты Българи, конто тогази ся были заловили за шесть-годишнжтж войнж съ Карла Великый, царя на Франкыты. Въ тоя походъ Кардамъ умрѣль (807 л.) и съ смъртътж му ся свършва пьрвый Періодъ на българскжтж Історія; пакъ на българскыя прѣстоль дошьль Крумъ Грьмъ (Каранъ).

ПЕРІОДЪ ВТОРЫЙ.

Отъ утвърждаваніето на Българиыты въ новжтж имъ земя, до тѣхното покръщаваніе (802-861 л.).

Съ Крумовото въцаряваніе и Българія влиза въ другж фазж, защото Тисскыты Българе ся съединяватъ сега съ Дунавскыты, на конто царството малко оставане да ся погълне отъ раздорыты и несъгласіята; Българити ставатъ единъ могжщественъ и позначителенъ народъ, и начинатъ да привлечать повече вниманіето на съврѣменныты историци.

КРУМЪ.

П. Какъвъ челѣкъ былъ Крумъ ?

О. Той былъ мжжественъ юнакъ, и повдигналъ покореныты отъ Аварыты Панонскы Българы, та гы освободилъ. (766 л.) за това си го избрали и царь.

П. По какво най-много ся прославилъ Крумъ ?

О. По своето юнашко запазваніе държавѣтъ отъ силното оржжіе на Карла Великий, и по укрѣпяваніето на разклатеното изъ основѣ за изгубваніе край Дунавско Българско Государство, което той да възстанови присъединилъ на Панонското въ 802 л., и му станалъ царь, като си избралъ за столицѣ града Прѣславъ. (а)

П. Какво направилъ Крумъ, когато най-напрѣдъ ся прѣселилъ въ тѣя столицѣ ?

О. Загрыжилъ ся да си наряди царството, и за това нарядилъ законъ.

П. Знаете ли по главныты членове отъ тоя законъ ?

О. Знаемы, ето гы : 1) Сѣкой чиновникъ и членъ отъ сѣвѣты, да ся осѣжда на смърть, когато ся улови и докаже, че е былъ за нѣщо подкупенъ, или е употребилъ нѣкакѣж си клеветѣ и интригѣ.

2) Да ся земе за казнѣтъ сичкыя имотъ на тогова, който ся улови, че е прибралъ или крылъ въ кѣщѣтъ си нѣкой чиновникъ, който е вече обвиненъ като грабитель и обесправдатель.

(а) Прѣславъ, градъ на мѣстото при Старый Маркыянополь на Юго-Западъ отъ Шюменъ до развалиныты днесъ на Ескы-Стамболъ, край р. Камчія.

3) Да ся искоренять сичкыты лозія, за да ся неупивать хората.

4) Да ся одрѣзвать рѣцѣты на уловеныты въ кражбж; ако ли отъ сироманія е направилъ нѣкой това, да му ся струшавать и краката, за да неможе отпослѣ да проси, само да му ся събира за пръвъ пѣть между родниныты и пріятелныты по нѣщо помощь, отъ коя ако ся откаже нѣкой да му ся земе иманіето.

П. Отъ гдѣ ся сумясалъ Крумъ, да наряди тоя законъ?

О. Отъ причиныты по които ся изгубило царството на Аварыты, които, когато покорилъ той, му расправиш. че были питригыты и клеветыты, неправдата и подкупуваніето сѣдинты, продаваніето правдѣтж, чиновети и милостьта, роскошество и пиянство.

П. За колко врѣмя ввелъ Крумъ тоя законъ въ своето царство?

О. За шесть годины. епр. до 807 л. когато ся заловилъ съ Гръцныты на бой, защото искалъ да расшири още прѣдѣлыты на своето царство.

П. Ами можялъ ли е да сполучи?

О. Испърво тръгналъ за Едрене и несполучилъ: нѣ послѣ когато отишълъ въ Македонія, гдѣто ся научилъ, че новечето Гръци были ся нагруппали край р. Струмицѣ, нападнѣлъ ги, разбилъ ги досушь, и имъ отнелъ сичкы военны работы, что оставили и побѣгнѣли: отъ тамъ потеглилъ за Средецъ (Софія), та го призѣлъ, като избилъ 6,000 душъ грѣцкѣ войскѣ, много отъ гражданыты, и имъ отнѣлъ около 1,000 фунта злато.

П. Съ тыя завладяванія постигнѣлъ ли си е вече Крумъ намѣреніето, и прѣстанѣлъ ли е да воюва ?

О. Нѣ ; защото като ся научилъ за сичко това грѣцкый царь Никифоръ, ядосалъ ся твърдѣ много, и си повелъ самъ войскыты. та налулъ въ Българія около границыты, които захванѣли да плѣнить и опустушыаать ; нѣ Крумъ искочилъ на срѣщѣ имъ съ разяренѣжѣ си като лви войскѣ, и безъ да ся сбѣять, Грѣцкыти отъ страхъ побѣгнѣли, а нѣкои отъ тѣхъ останѣли и самоволно въ Българія ; помежду тыя самоволници и мало и нѣкои си арапкы Евтимъ, който былъ механикъ и научилъ Българыты да си направяты машины за прѣзиманіе твърдины, които тѣ до тогава непознавали.

П. Ами подиръ това какво послѣдувало ?

О. Никифоръ ся върнѣлъ назадъ посраменъ, и отъ ядъ ся прѣготвилъ още повече. та нагнѣлъ изново въ Българія (811 л.).

П. Какъ го посрѣщнѣли сега Българити ?

О. Крумъ, като го видѣлъ съ толкѣ силѣ, не ся наѣлъ да ся бѣе, и го молилъ за миръ, нѣ той несклонилъ. Крумъ го молилъ и второй и третій пѣть, нѣ Никифоръ все непрѣставалъ, а всичко изъ Българія прѣдавалъ на мечъ и огънь.

П. Какво направилъ тогази Крумъ ?

О. Поканилъ сичкыя народъ на оржжіе ; рѣшилъ ся вече, или да измрѣтъ сичкы, или да побѣдять, та заградили отъ вредъ Грѣцкыты (а), и на

(а) Въ гѣстака между Шуменъ и Ямболъ. който днесъ ся зѣве Дели-Орманъ.

25 юлія прѣвъ ноцѣтъ ся спустижлъ самъ Крумъ, като гладенъ лвъвъ съ мечь въ рѣкъ, та нападнжлъ на Гръциты, а слѣдъ него и войницити му; били ся цѣлж ноцъ, обтънжли до колѣнѣ въ кръвь, покырили полето съ грѣцкы трупове: на войводи, чиновници и безбройны войници, даже и самыя имъ императоръ уловили, съсѣкли и му рѣкли: „Кога не щешь мира, на ти сѣкы-рж!“, — Здравница съ обкованжтъ съ злато и срѣбро Никыфоровж кратунж, когато пирувалъ и ся веселялъ Крумъ съ свонты дружина.

П. Какво спечелилъ Крумъ съ тоя бой?

О. Освѣнѣ славжтъ, още самъ само завладѣлъ черно-морскыты градове: Дебелтъ и Анхыалъ; пжкъ братъ му Мортягонъ — градове: Беррея, Пловдивъ, Филиппи и Струмицж, па ся прибрали да си починжтъ, наредяты държавжтъ, и примиряты съ обтънжлыты въ дълбокж жялость Гръци, чрѣвъ посланника, что имъ пратилъ Крумъ, за да ся условяты.

П. Кой былъ тоя посланникъ. что го пратилъ Крумъ, да свърже мира?

О. Войвода Драгомиръ, който имъ прѣдложилъ:

1) Мелеонъ (днесъ незнаенъ) да е границата между двѣты държавы. 2) Да му плащатъ сѣкж годинж дань отъ матерія за 50 фунта злато. 3) Да ся върнжтъ сичкы поробени Гръци отъ Българыты, и отпослѣ побѣгнжли, пакъ въ Българія. 4) Колкото стоки внасяли Гръцити въ Българско, да търгувать, да плащатъ мыто и да носяты българскы печяты, както и търговцити имъ да

ииятъ българско свидѣтелство ; а Българити да търгу-
ватъ свободно изъ Грьцко. 5) Да ся прашать съкж го-
динж Круму по нѣколко най-красны Грькынкы, и 6) да
си забіе Крумъ копіето въ златныты врата.

П. Ами Грьцити склонили ли сж на тыя
условія ?

О. Никыфоровый наследникъ, като незнаялъ
какво да прави, събралъ с е н а т а и духовенство-
то да ся посъвѣтува. Тогава подиръ дълго чю-
даніе и маяніе, какво да правять, ся скарали и
отпратили Драгомира празденъ, като му отказа-
ли, чтото искалъ.

П. Кажѣте сега какъ постъпилъ тогава Крумъ ?

О. Чтомъ ся върнжлъ Драгомиръ, и ся на-
чилъ, че Грьцити го непослушяли, той ся раз-
сърдилъ и повлѣкълъ камъ Мезебъръ, когото слѣдъ
тридневнж обсадж призълъ прѣзъ Октомврія (812 л.).
Отъ тамъ пжкъ потеглилъ за Едрене, нъ прѣди
да го завладѣе, появената тогава епидемія
(болестъ) го накарала, да ся дръпне назадъ, за-
щото мнозина отъ войскжтж му была вече из-
морила. Тогава испоуплашенити Грьци, да не иде
и до Цариградъ, малко нѣщо ся понасърдчили, и
начнжли да ся готвятъ за бой изново ; нъ и Крумъ
нестоялъ миренъ, защото прѣзъ пролѣтъж (813 л.)
пакъ тръгнжлъ за Едрене, и тамъ наблизу ся
срѣщнжлъ съ Императора Михайла, бойто си
прѣдвождалъ самъ войскыты, па ся ударили.

П. Ами кой спечелилъ тогази побѣджтж ?

О. Тя испърво была безуспѣшна и за двѣ-
ты страны ; нъ въ битвжтж на 10 Юнія, Крумъ

разбилъ Гръцкитѣ, и императорътъ имъ едва сварилъ да побѣгне въ Цариградъ, гдѣто отчаянъ ся расплакалъ и си сиѣлъ боронятъ отъ главятъ, която Гръцкити положили на военачалика му Льва Армянина; а Крумъ, догдѣто Гръцкити празнували въцаряваніето на новия си царь, нато обсадилъ Едрене, оставилъ го брату си, да му продължава обсадятъ, ижъ той потеглилъ за Цариградъ, комуто догдѣто приближи до стѣныты, прѣдъ които прѣнесълъ Гръмнику жертвъ, опустошилъ сичко прѣзъ гдѣто прѣвнижлъ.

П. Какво сторилъ Крумъ, когато вече прѣстигналъ тамъ?

О. Испоплашилъ Гръцкити до толко, чтого мнозина отъ тѣхъ си пропратили домочядіята въ Анадолъ; Императорътъ имъ отчаянъ извадилъ кликачи, да капятъ мало и голямо на оружіе: нъ Крумъ понеже нѣмалъ флотъ, да запале града и отъ камъ морето, както отъ сушятъ, та да му прѣсѣче съобщеніето съ Азія, че да го завладѣе, прѣдложилъ на Гръцкити за мпръ подъ слѣдующыты условія: да му плащатъ данъ и матерія всякъ годинъ; да го оставятъ да влѣзе тържественно въ столицятъ на конь, и да си забіе копіето прѣдъ златныты врата.

П. Гръцкити поне сега не ли сж прѣшли условіята?

О. Нѣ; защото Левъ му отговорилъ, че за сичко това трябва да си видятъ лично двамата царіе, та му назначилъ с мѣсто вѣрой по рѣто къмъ Влахернъ, гдѣто лукавий Левъ былъ приготвилъ

нѣколко войскары, да убіяты Гръма, когато дойде.

П. Ами убили ли сж го?

О. Нѣ; защото Крумъ, който отишълъ съ нѣколцина отъ голѣмцѣты си, чтомъ слѣзълъ отъ коня, съзрѣлъ убійцѣты си, като ся готвяли да го нападнятъ, та прибързалъ и ся вхнжлъ пакъ, па припнжлъ да бѣга, когато испущеныты подиръ му стрѣлы го ранѣли легко; а Министра на финанцінты му убили, и двамина отъ голѣмцѣты му уловили и отвели въ Цариградъ робіе.

П. Кажѣте сега какво направили тогази нашити?

О. Тѣ отъ любовь камъто добрыя си нараненъ царъ, ся наѣжчи на Гръцѣты, и разярени като лви за малко врѣмя направили спчко около Цариградъ на прахъ и пепель: църквы, монастыри, палаты, все испогорили; стѣловеты и статуиты около монастыря Св. Мамы испотрушили и направили равны съ земятъ; гдѣ да си е роби испозаклали и вснчко опустошили. Отъ тамъ Крумъ ги повелъ изъ Тракия, гдѣто испогорили и срутили все что срѣщали; хубавыя мостъ на р. Атиръ (Кара-Су) съборили; градове: Сливрѣя, Даонъ, Родосто, Адръ и Ганосъ и много другы села съсипали, разграбили, и жители имъ изсѣкли, а женыты и дѣцата на послѣдныты два града поробили и отвели съ тѣхъ си. Послѣ тръгнжлъ и край Марицъ, отишълъ при брата си въ Едрене, та го призѣлъ и разграбилъ; а отъ жители му 12 хылиды душъ безъ женыты и дѣцата поробилъ и отвелъ въ Тисскалъ область: а

понеже ся зазимило той си прѣкратилъ отмъщеніето, и ся прибралъ съ много робы въ Българія, гдѣто ся заловилъ за вътрешното ѳ управленіе и наредбы.

П. Каквы наредбы были тыя?

О. Настанилъ робыты да работять земятж; распространилъ искусствата, ржкодѣліята и занаятыты, които прѣнесли робіето; направилъ си флотж и търговскы корабы, които пустяжлъ въ Черно-Море; направилъ и корабостройнж въ Анхыалъ, гдѣто си прѣмѣстилъ и столицятж; съградилъ града Караново, сегашныя Каржнъ-Абадъ; прѣселвалъ отъ новопрѣзятыты Грьцбы градове, поробеныты още отъ напрѣдъ покръстены вече Българи, пакъ въ Българія; и при всичко това, тоя великъ българскы царь все продѣлжявалъ и войнжтж си съ Грьциты, отъ които, до гдѣто ся занимавалъ той съ тыя наредбы въ царството, пратеныты му 30 хыляды душъ войны, да опустошяватъ имперіятж, прѣзѣли “ Аркадіополь, и испратили още 50 хыляды душъ робы въ Българія (814 л.).

П. А слѣдъ това какво послѣдувало?

О. Грьцити докачени отъ това разбиваніе прѣмногo, събрали си за послѣдень пжть силыты, и нагжнжли пакъ въ Българія и по сухо, и по море. Тамъ при Анхыалъ ся сбили още еднжжъ; нашити ся надвили и имъ дали нѣколко робы, които Крумъ ся насърдилъ да втзвърне пакъ.

П. Ами можялъ ли е да ги възвърне?

О. Нъ ; — Той ся разсърдилъ много и сега ся приготвилъ най-много за бой ; заклѣлъ ся или да умрѣ, или да земе Цариградъ ; събралъ многобройни войскъ : отъ Българы, Славяны и Авары ; Натоварилъ имъ запасыты и стѣнобитныты орждія на 5000 кола, и когато ся готвялъ вече да тръгне, разболѣлъ ся и умрѣлъ на 1 Априлія 815 л., като оставилъ двама наслѣдници, Докума и Цока, — неутѣшимъ жялость на народа, — и прѣголѣмъ радость на Гръциты, които като чюли за смъртытъ му, пуснѣли помежду си думъ, че ушь Ангели отъ небето имъ извѣстили още прѣди годинъ, че щѣлъ да умрѣ языческый царь

ДОКУМЪ.

П. Кой ся възцарилъ подиръ Крума ?

О. Сынъ му Докумъ, който ся отказалъ да склони за прѣдложенія отъ Гръциты миръ, и тръгналъ съ прѣготвенихтъ отъ баща му войскъ, за да му испълни кѣтвѣхтъ и намѣреніето ; Срѣщналъ ся съ Гръциты при Месебръ, ударилъ ги, и ги распрѣснѣлъ ; нъ на второто си ударваніе изгубилъ, и ся върнѣлъ назадъ, да ся приготви изново.

П. Кажѣте послѣ какво направилъ !

О. Като ся приготвилъ подиръ малко врѣмя, тръгналъ пакъ срѣщу Гръциты (816 л.), които извѣстены отъ съглѣдателыты си, кога мыслялъ До-

кумъ да ги нападне, и поведени отъ своя Императоръ были ся скрыли задъ единъ холмъ при стана на нашты, та ги нападнѣли нечаянно прѣзъ единъ ноцъ, и ранли Докума, който умрѣлъ много младъ; па налули тогава въ Българія, та я исполѣнили, догдѣто разберѣтъ нашти своето осиротяваніе, и станѣтъ да ги изгонять изъ отечеството си.

ЦОКО.

П. Кой наследилъ Докума?

О. Помалый му братъ Цоко.

П. По какво ся отличилъ той въ своето царуваніе?

О. По нищо друго, само по своята свирепость, что дыхали върху заробеныгы отъ Бащѣ му Христіяны, конто были населени по Българія, Тракия и Македонія, и отъ конто той испогрѣналь по многото.

П. Колко врѣме царувалъ Цоко?

О. Твърдѣ малко, защото Богъ, като неможялъ да търпи безчеловѣчіето му, го услѣшилъ, ижѣкъ народѣтъ, като го глѣдалъ, какъ безчеловѣчно гони и затрива земледѣлциты, намразилъ го и го убилъ.

МОРТАГОНЪ.

II. Кой са въцарилъ подиръ Цока?

О. Понеже нѣмало другъ Царевичъ, народътъ си провъзгласилъ за царь Чичя му, Крумовия братъ Мортагона, който прѣвль и свързалъ прѣдложенія отъ Грьцнты миръ за 30 години, а послѣ го потвърдилъ и Львовый наследникъ Михаилъ II, Балба, когото Мортагонъ като прѣитель ходилъ и на помощь.

II. Гдѣ, и на каквъ помощь му ходилъ Мортагонъ?

О. Срѣщу Грьцкыя велможа Тома, който въ 822 л. былъ обсебилъ едина часть въ Малж-Азія отъ Грьцнты, и и ся провъзгласилъ за царь, па послѣ нападнълъ та обсадилъ и Цариградъ отъ гдѣто Михайлъ повыбалъ Мортагона да го изгони.

II. А можалъ ли Мортагонъ да го изгони?

О. Той му избилъ повечето отъ половината войска, пакъ другата, кое поробилъ, кое прокудилъ по горыты, и ся наградилъ съ военны работы, като принудилъ Тома да ся върне назадъ, гдѣто пакъ Михайлъ го вардилъ, та го уловилъ и убилъ.

II. Кажѣте сега и съ кои други народы държалъ войнъ Мортагонъ?

О. Съ Франкыты въ царуваніето на Людовика Благочестивый, който дошълъ на помощь на Славянскыты племена: Бодричяныты, Тимочяныты и Кучяныты, конто живѣяли около сегашне Панчво, Планинж Кучяй, между рѣкы Тимокъ и Ду-

навъ, и ся управлявали отъ Князя си Борна (827 л.) та гы побѣдилъ, завладалъ Славяныты, и размирилъ земятъ си въ Панонія, отъ Будинъ до изворыты на р. Тисса, и отъ Дунавъ до помежду Тимокъ и Србскъ Моравъ, още той ся былъ и съ Маджарыты.

П. А кое му подамо причинъ да ся бие пакъ съ тѣхъ?

О. Тѣ му обявили напрѣдъ бой, защото и той былъ като Цока гонитель на Християныты изъ царството си, гдѣто отъ день на день ся умножавали. Той избилъ мнозина отъ тѣхъ, помежду които и Едренскія Епископъ Еммануила, който былъ наумилъ да покръсти Българыты. Гръцити, като глѣдали постъпоциты му къмъ християныты, несмѣяли да му рѣкжтъ нищо по причина на свързаня имъ за 30 години миръ, и наговорили за това Маджарыты, които му обявили бой, и искали да са вържтъ въ Гръцко пакъ Християнити, които Мортагонъ, догдѣто са мжчилъ да не пусне, и догдѣто гы каратъ да станжтъ пакъ Идолопоклонници, умрѣлъ. (830. л.)

ПРЪСІАМЪ ИЛИ ВЛАДИМИРЪ.

П. Кой възлѣзълъ на Българскыя прѣстолъ слѣдъ Мортагона?

О. Сынъ му Прѣсіамъ, който подтвърдилъ заключеня отъ бащъ му миръ съ Гръцыты, и склонилъ да имъ отпустне плѣненыты Християны, да ся върнатъ въ отечеството си.

П. Какъ ты е отпустилъ ?

О. Понеже мнозина отъ болярыты му ся противили за това отпусканіе, той ся сговорилъ тайно съ императора, да прати да ты прибержъ, а самъ излѣзълъ да си обиколи ужъ царството, и отишълъ въ Солунъ, гдѣто намѣрилъ и чиновнициты си, и подданнициты си покръстены, и мнозина отъ тѣхъ прѣминѣлы въ Грьцкѣ службѣ съ высокы чиновне.

П. Кажѣте сега какъ станжло прѣселеніето на Христіяниты ?

О. Въ врѣмято догдѣто пѣтувалъ Прѣсіамъ, Императорътъ пратилъ корабы на Дунава при Влашко съ нѣколко войскѣ, Грьци и Маджяры, които слѣдъ едно сбиваніе съ нашиты сполучили, да отведжъ на корабыты си 12 хыляды душъ Христіаны, и да ты заведжъ въ Македонія прѣзъ Цариградъ, гдѣто мнозина отъ покръстеныты Българи останжлы да живѣягъ По достозабѣжителенъ отъ сичкы тыя останажлы, былъ момѣкъ Василь, който влѣзълъ при нѣкой Сенаторъ на службѣ, и толко успѣлъ тамъ, чтото въ 867 л. го провъзгласили за Императоръ, пзвѣстный Василь Македонецъ, когото послѣ наслѣдили сыновети: Левъ Философъ и Александръ; внукъ му Константинъ Багрянородный и потомциты му: Романъ II, Василь II и Константиѣ, съ когото ся присѣкла вече Българската лѣза. А подиръ това прѣселеніе ся върнжлъ отъ пѣтъ, и Прѣсіамъ.

П. А какво послѣдувало когато ся върнжлъ Прѣсіамъ ?

О. Българити го подозрѣли, че станжлъ тайно Христіанинъ и прѣдатель на боговеты имъ, та ся разярили върху му; нъ той умѣлъ, какъ да ги смири и укроти, и захванжлъ войнжтъ съ Сърбыты (840 л.).

П. Колко врѣмя траяла тая война?

О. Три години цѣлы, подъ прѣдводителство на Сърбскыя кралъ Властимира, нъ безъ никакъвъ успѣхъ, защото Прѣсіамъ умрѣлъ (843 л.) и оставилъ на прѣстола сына си.

БОРИСА.

П. Какъвъ человекъ былъ Борисъ?

О. Сърдченъ Господаръ и умепъ Владѣтель; Той като глѣдалъ, че въ 845 л. ся свършовалъ прѣдѣла на 30 годишныя миръ съ Гърциты, приготвилъ ся да имъ обяви бой, защото си мислялъ, че ще може да имъ отнеме много мѣста, и да си расшири царството още, когато Гърцити тогава имали за Императоръ малко царче, Михаила III подъ надзирателството на майкъ му Тодорж, на коя вече той си былъ казалъ намереніето.

П. Ами Императрицата какво му отговорила?

О. Тя му казала, че е готова за бой, нъ да знае, че ако ѝ надвые, не ще да ся прослави, защото ще побѣди женж; ако липжкъ му надвые тя, ще е голѣмъ срамъ за него. Като чюлъ това Борисъ принудилъ ся, та ся погодили ипримирили.

П. А каквы были условіята на тоя миръ ?

О. 1) Да ся върне въ България поробената му още прѣди 38 годяны, въ врѣмѣто на Льва Армянина, сестра Тодора, а Българити да върнѣтъ на Гръциты поробенныя имъ монахъ Тодора Кюфара. И 2) Да дадѣтъ Борису областѣтъ Загоріе.

П. Какво направилъ Борисъ, слѣдъ като сключилъ тоя миръ ?

О. Заловилъ ся на бой съ Нѣмскыя Императоръ Людовика ; Загрыжилъ ся да покори Славяныты по Тракия и Македонія, гдѣто тѣ ся управлявали отъ свои князеве. И въ 853. л. ся съединилъ съ Савскыты Славяны, та ударилъ на Панонія, гдѣто Нѣмцити го разбили ; Сѣщето лѣто ся ударилъ и съ Хърватыты и Сърбыты, и ся билъ безъ никакъвъ успѣхъ даже до 860 л., когато Сърбити му плѣнили голѣмыя сынъ съ 12 души боляры, които да избави Борисъ, принудилъ ся да иска миръ, когото сключилъ и ся върнѣлъ въ България, гдѣто като си отпочинѣлъ, пріялъ Христіанскѣтъ вѣрж, кръстенъ отъ Св. Методія въ 861 л.; а послѣ я прѣдалъ и народу, за това България вече влиза въ другъ мѣнж.

ПЕРІОДЪ ТРЕТІЙ.

Отъ покръщаніето на България, до иснадваніето и лодъ властѣтъ на Гръциты (861—1190).

Въ тоя періодъ отъ Българекѣтъ Исторія, глѣамы Българыты че сж вече Христіане. Царството имъ ся усиља повече. става по-широко. по-развѣто, приближява

ты, които му прѣдали цѣло княжество, Загоріе, гдѣто были населени все Българе Христіане, между които имало и учены, та ся наредило отъ тѣхъ и първото Българско Духовенство.

П. А на какъвъ языкъ ся вършило тогава богослуженіето?

О. Въ началю на Грьцкы; нъ Борисъ заповѣдалъ Кириллу и Методію, та нарядили Българскѣ азбукѣ, и прѣвели Св. Писаніе на Българскый языкъ, който добръ разбирали нъ само нашии, нъ и другыи Славянскы народи, покръстени испослѣ, сир. Руссити и Сърбити, что и до днесъ ся служатъ съ същия прѣводъ, само малко днесъ измѣненъ, при богослуженіето.

П. Ами нашии тогази да ли съ имали незавысима народна Іерархія?

О. Въ началото още нѣ; нъ когато ся поусилило между имъ Христіанството, источната и западната църквы ся скаралы, коя да ги присвои. Грьцкый Патрикъ претендиралъ, че Българити нему ся стояло, защото неговити священници, макаръ и Българе, ги покръстили; Папата пакъ съ другы доказательства ся мѣчилъ да ги привлѣче въ своятъ кошаръ, та че най-послѣ несполучилы, нити едната, нити другата, за да ги обсеби.

П. А че какъ станѣло това за да не сполучять?

О. Понеже Михаилъ-Борисъ неискалъ да зависи отъ никого духовно, както независвалъ и политически, понекалъ да наряди независимъ!

Българскѣтъ църквѣ. За това той поискалъ отъ Гръцкыя Патрикъ, да му рѣкоположи Архиепископъ надъ Българското Духовенство, нѣ той му ся отказалъ. Тогава Борисъ ся отнесълъ до Папѣтъ съ единъ посланникъ и дарове, и го молилъ да му рѣкоположи Българинъ Архиепископъ (866 л.); нѣ и той го залгалъ съ двама священници, Павла и Формоза, който му пратилъ въ Българія, повечето съ цѣль да подчинятъ народа подъ Господаря си.

П. Какъ ся донесълъ Борисъ съ тыя пратеници ?

О. Той необържалъ никакво вниманіе отгорѣ имъ, нѣ когато ся былъ събралъ въ 867 л. Духовный съборъ отъ сичыты църквы въ Цариградъ, пратилъ боярина си Петра, та му прѣдложилъ да разгльда, и коя отъ двѣты Църкви ще даде на Българыты, Архиепископъ, гдѣто Императоръ Василь Македонецъ накаралъ Гръцкыя Патрикъ Игнатія, та рѣкоположилъ Архиепископа Теофилакта за Българскый Патрикъ, и ся прѣселилъ въ Прѣславъ съ нѣколко Гръцкы служители, който послѣ Борисъ, когато Патрикувалъ Фотій, исплдилъ съвсѣмъ, защото извличяли твърдѣ много злато изъ Българія, и си отдѣлилъ Гераршіятъ отъ Гръцкыты, та я направилъ независимъ.

П. Ами братіята Св. Кырилъ и Методій, кадѣ были отишли ?

О. Тѣ, отъ като просвѣтили Българія, прѣминжли въ Македонія при новопокръстеныты Моравци, та имъ занесли прѣвода на Св. писаніе,

а въ сѣщето врѣмя гы учяли и Българскы. Тамъ тѣ ся бавили доволно врѣмя, и пзвадили ученици, Седмочисленныты: Св. Климента, Горазда, Ангеларія, Наума, Савва и пр. отъ конто Св. Климентъ былъ Българинъ.

П. Ами отъ тамъ послѣ кадѣ сѣ отишли ?

О. Понеже Католицити гы гонили, че служяли на Българскы, тѣ ся вѣряжли пакъ въ Българія, гдѣто Борисъ гы настанилъ да просвѣщавать народа: Св. Климента пратилъ въ Албанія при управителя Добета, за да просвѣщава областъж Кутмавицж (а), гдѣто той навѣдилъ около 3,500 ученика; пакъ другыты — по другы мѣста. Най-послѣ като принесълъ толкъ ползж народу приснопамятнѣй царь Борисъ, на старость ся дръпнжлъ (885 л.) да прѣкара дниты сп въ постъ и молитвж у единъ монастырь; а прѣстола оставилъ на поголѣмыя сынъ.

ВЛАДИМИРА.

П. Какъвъ былъ Владимиръ ?

О. Челѣкъ раскѣшенъ, развратенъ, злодѣ-

(а) Кутмавица ся простигала между р. Вардарь, гр. Скопие-до Акрокеравнскыты горы, и отъ тамъ-до Костуръ и Водянь. Въ нея ся вмѣстявала още и Кераменската (Гердянск.) долина, Охридското и Прѣсиянското езера, съ главны градове: Дѣволъ, Охрида (Главница и Велица), гдѣто и днесъ има селце съ сѣщето имя при Р. Велицж, тамъ гдѣто ся влива въ Струмицж при Гр. Струмицж (Острудзя).

ещъ, грабитель и недостоеиъ да ся нарече сынъ на такъвъ Великъ бащъ.

П. Какво направилъ той когато царувалъ ?

О. Нищо добро, даже всичко лоше, чтого ся опиталъ билъ да възвърне и покръстеныя народъ пакъ въ Идолопоклонство, ако не былъ живъ още баща му да прѣвари злото.

П. Кольо години царувалъ Владимиръ ?

О. Три само години, когато Борисъ ся научилъ за злодѣйството му, и оставилъ монастыря, та дошълъ и го свалилъ отъ прѣстола, извадилъ му очиты, хвърлилъ го въ тьмницъ, и на мѣсто-то му поставилъ по-малкия си сынъ Симеона (888 л.), па ся върнулъ пакъ въ монастыря, гдѣто слѣдъ толкосъ подвигы ся прѣселилъ отъ тоя свѣтъ (907 л.).

СИМЕОНЪ.

П. Какъвъ человекъ былъ Симеонъ ?

О. Младъръ и до толкосъ напредналъ въ наукыта у Византійскыты училища, чтого даже го провъзгласили и философъ; той още былъ и храбъръ, и опытенъ отъ малкъ да върти широкыта държавъ. гдѣто му оставилъ баща му, и коя тогава ся простирала отъ Българскъ Моравъ — до устѣто на Дунавъ; — и отъ тамъ по Черноморскыты брегове, — до Бургазскыя заливъ; Една часть отъ Сѣвернъ Тракия, почти цѣла Македонія до Р. Ибяръ. Горня Албанія и земни-

ты въ Влашко и Панонія ся вмѣщавали въ нея.

П. Какво сторилъ най-напрѣдъ Симеонъ, когато възлѣзълъ на прѣстола?

О. Загрыжилъ ся да си укрѣпи царството было отъ вѣтрѣ, было отъ вѣнѣ; истребилъ сичкы противници на христіанството, что ся та-яли още въ лицето на нѣкои стари бояры, и тѣй направилъ да огрѣе вредомъ по Българія свѣт-лината на Евангеліето; Поставилъ въ сѣкж цър-квж учены проповѣдници, да проповѣдуютъ на-роду мѣдроты и нравственныты христіанскы по-ученія, които усърдно ся стичали тѣ да слушать; Насърдчилъ ученыгы, да списувать нѣ само сами различни списанія, и да прѣвождать разны книги на Българскы; нѣ и самъ списалъ много книги, и убогатилъ Българскжтж книжницж тѣй, чтото да ся равни съ книжницата на тогашныты про-свѣщены народы; Въздигналъ на всждѣ училища, было по градищата, было по селата. Съ едиж речъ врѣмято, колкото царувалъ той, было златъ вѣкъ за Българіе.

П. А слѣдъ като нарядилъ сичко това, ка-кво правилъ Симеонъ?

О. Загрыжилъ ся да оздрави и направи сво-боднж търговіятж въ своето царство, защото Грыцкыти търговци изъ Имперіятж му правили въ това голѣмы пакости. И той ся оплакалъ нѣ-колко пѣти Императору Льву филозофу; нѣ той понеже си правилъ все углушкы, Симеонъ раз-валилъ мира съ Грыцкыты, и имъ обявилъ бой (889 л.).

П. А гдѣ станжло тогава първото сраженіе, и кой управлявалъ войскыты ?

О. Въ Тракия, гдѣто Императорътъ проводилъ своя военачалникъ, Прокопія Кринта, за да посрѣщне Симеона, който тогава нападнжлъ Гръциты, та гы разбилъ, а колкото поробилъ, отрѣзалъ имъ носоветы, и гы върнжлъ пакъ въ Цариградъ.

П. Ами слѣдъ това сраженіе прѣстанжли ли ся да ся биятъ ?

О. Императорътъ понеже ся не наѣлъ да противустои Симеону, намыслилъ да го излъже, до гдѣто ся приготви, че тжй да го нападне.

П. Ами какво искалъ, да го излъже ?

О. Пратилъ му посланници да искать миръ, пжкъ отъ другж странж поискалъ помощьтж на Маджырыты, и отишьлъ съ флотж на Дунава, а Фока пратилъ съ войскж по сухо.

П. Ами можялъ ли е да го излъже ?

О. Нѣ; защото Симеонъ знаялъ, че го лъже, та накаралъ да запржтъ посланика му; а той веднага излѣзълъ срѣщж Фока когато ненадѣино ся извѣстилъ, че Маджырити минжли на Гръцкы корабы Дунава, та разбыли тамошнятж Българскж войскж, и начнжли да плѣнятъ и опустошявать: За това ся притекълъ на срѣщж имъ, нѣ тѣ, догдѣто да прѣстигне, были минали вече отвѣдъ Дунава. И той минжлъ тогава да гы гони, нѣ скоро ся принудилъ да ся върне назадъ въ Силистрж (890 л.), като имъ оставилъ нѣколко робы, които Маджырити дали на Гръциты.

П. Кажѣте сега какво правилъ Симеонъ, като ся дръпнахъ въ Силистрѣж. ?

О. Размыслихъ, че е мъчно да ся бие на двѣ страни, и съ двама непріятели, та искахъ отъ Гръцкыты миръ, който ся заключилъ на радо сърдце, като му върнали поробеныты отъ Маджарыты Българи.

П. Ами слѣдъ тоя миръ какво послѣдувало ?

О. Като ся освободилъ вече Симеонъ отъ Гръцкыты, спуснахъ ся съ сичкѣхъ си сила на Маджарыты, та ги разбилъ и пропратилъ съ помощьтъ на Печенѣгыты въ Панонія (892).

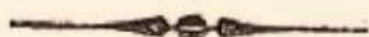
П. Ами слѣдъ това какво послѣдувало ?

О. Симеонъ като ся приготвлявалъ цѣла година за бой, повелъ си войскыты въ 893 л. и нагазилъ пакъ въ Имперіятъ, гдѣто при Бѣлгарофигъ, градецъ между Цари-градъ и Едрене, ся срѣщнахъ съ Гръцкыты, та ги избилъ до сушь; побѣда, която накарала Императорътъ да свърже пакъ съ Българи дльготраенъ миръ, който ся упазилъ наистинякъ догдѣто былъ живъ Левъ (911 л.).

П. Кажѣте сега пакъ, какво правилъ Симеонъ прѣзъ това осмьнадесять годишно миро время ?

О. То было най-славната епоха за Българскѣхъ бившиихъ, който ся трудилъ Симеонъ да убогати и развие, ако между 905 и 908 л. Маджарити съдружени съ Русскыты, да ся правили на двахъ смѣщеніе въ Панонія, гдѣто Симеонъ былъ поставилъ двамина намѣстници, Ме-

нумората и Золана, да я управляватъ, и на кои той пращаль прѣвъ Влашко войскы, та ты пропѣдили.

БЪЛГАРСКАТА КНИЖНИНА ВЪ ВРѢМЯТО НА ЦАРЬ СИМЕОНА.

П. Отъ кои книги ся състояла тогава тая книжнина ?

О. Отъ книгигы, что оставали слѣдъ смъртъж си Кирилль и Методій, нейнито основатели; Отъ книгигы на тѣхныя ученикъ Св. Климента, който былъ и епископъ въ Велецкѣтъ область; отъ тыя — на Ивана Ексарха Българскый, чърковныя строитель, който цвѣтѣль около (888 — 927 л.); — На Епископа Константина, Св. Кириловыя ученикъ; — На священника Георгия, който писалъ около (888 — 922 л.); — На Чьрноризеца Храбра, — Теодора Дуксовъ, — Безименныя прѣводитель; — Отъ книгигы ни самыя царь Симеона, — на иѣкои еретици, и негли на много още писатели, които врѣмято ще на открье постъпенно.

П. Кажѣте сега книгигы, что отдѣлно на писали Св. Кирилль и Методій?

О. Цѣль прѣводи на Св. Писаніе, Съчиненіята: Канонически книги Св. Писанія, Номоканонъ или Кормчяя, Отческа книга или Патерикъ, Апокрифически книги и др.

Забълъжка. Нѣкои гы отдавѣтъ само Св. Медотію.

П. Ами каквы книги написалъ Св. Климентъ?

О. 1) Проповѣди написаны на простъ языкъ. 2) Похвала Іоанну Кръстителю. 3) Похвални слова на Св. Богородицѣ. 4) Житія на много пророци и Апостолы. 5) Житія и подвигы на мѣченици. 6) Прѣводъ на Цвѣтныя Тріодъ, и други оцѣ неоткрыты.

Забълъжка. Въ Битоля има храмъ съ старыты образи на Св. Климента и Наума; Пѣкъ въ Монастыря Слѣвиче, на пѣтъ отъ Янковицѣ за Прилѣпъ; въ Калицѣ при Охридското Езеро, и въ Монастыря на Св. Наума сѣ изобразени на стѣпѣтъ и седемьтъ Святіи.

Забълъжка 2) Въ храмоветы на градове Рѣспѣ и Стругѣ има особна службѣ за Св. Климента; а въ църквѣтъ у Бератъ въ Албанія сѣ мощити на Св. Горазда. Видѣ. Пѣтешест. на Григоровичъ по Турція Европейска 1848.

П. А Иванъ Екзархъ какво е написалъ?

О. 1) Шестодневникъ, или тълкованіе на първыты главы отъ Моисеевѣтъ първѣ книгѣ. 2) Небеса или прѣводъ на Богословіята Ив. Дамаскына. 3) Филозофія отъ сѣщія, раздѣлена на 70 главы (прѣводъ). 4) Грамматикѣ за старо-Българскыя языкъ по Грьцкѣтъ отъ Ив. Дамаскина. 5) Слова на разны празници. Той Ив. Екзархъ въ прѣдисловіето на шестодневника си казва: Яко и сѣ ти, Господи мой Царю Симеоне. . . . и пр. А въ чѣвъртото слово отъ сѣщѣтъ книгѣ напада на язычнициты и еретициты съ тыя думы: Да срамляять сѣ убо въси пошибени и сквѣрни Манихеи, и въси погани Славяне, и въ-

си языци зловѣрніи; пакъ въ шестото си слово описва царскыты палаты и храмове тѣй: Мраморомъ и медія, сребромъ и златомъ; а къмъ свършака му за царь Симеона дума тѣй: Съдяща го на прѣстола въ срацѣ бисеромъ поkyданѣ гривнѣ цетавѣ на выносеца, и обрѣчи на рѣкѣ, поясомъ вълѣръмитомъ поясана, и мечъ златъ при бедръ висещъ: още расправа какъ натруфенити му бояре съ златы гривны, поясы, прѣстены и пр. стоели отъ двѣты му страны.

П. А Епископъ Константинъ кои книги написалъ?

О. 1) Четиритѣ слова на Ат. Александрийскій противъ Аріяныты, въ 906 л. (прѣводъ). 2) Прѣводъ на Избрани слова отъ Ив. Златоустаго въ 898 л. 3) Пятитѣ слова на Изидора Пилузійотскій, прѣведени и допълнени отъ него съ слово и прѣдисловіе, около 898 л. 4) Съчиненіето му: Написаніе о правѣй вѣрѣ, и 5) Житіето на Константина Филозофа.

П. Кажѣте сега пакъ книгѣтъ на Священника Георгія?

О. Той прѣвелъ за царь Симеона Краткъ Гражданскъ и Църковнѣ Исторія, която обимала и приземаніето, и разореніето на Трояда, около 888 — 922 л.

П. Ами Черногорець Храбъръ каквѣ книгѣ е написалъ?

О. Книгѣ за Българскѣтъ писменность: Сказаніе како сътвори Св. Кирилъ Славя-

номъ (Българомъ) писмена спротиву языку ихъ; а въ друго свое списаніе той казва: Св. Константинъ философъ, нарицаемый Кырилъ, тѣ писмена сътвори и книги прѣложи, и Методій братъ его; сѣтъ бо еще живи, иже сѣтъ видѣли ихъ.

П. А другыты что сѣ написали?

О. Тодоръ Дуксовъ побуденъ отъ Ив. Екзарха съчинилъ и прѣвелъ различни книги. А безименный прѣвелъ житіетата на Св. Антонія Великій и на Св. Панкратія.

П. Кажѣте сега и за тыя книги, гдѣто знаете, че написалъ царь Симеонъ самичькъ?

О. Тоя великъ царь, и въ бойно поле, и въ мирно врѣмя, освѣнъ като баралъ ученыты да списвать, и самъ написалъ много книги, отъ които до днесъ сѣ ся откырылы само слѣдующыты, и колко ли още тѣхътъ подъ мраба на невѣжеството затрупаны, и отъ неприятелскы рѣцѣ затрыты! — Книгѣтъ Златоструй, прѣводъ на 106 избраны слова Златоустовы. 2) Сборникъ на царь Симеона, прѣписанъ на хартия и откырътъ около XV стол. ся намира днесъ въ Синодалнѣтъ Московскѣ Библиотикѣ, и ся распознава по слѣдующыты слѣдъ заглавіето мудумы: Великій во царѣхъ Симеонъ желаніемъ и пр.

П. А еретическыты книги каквы сѣ были, и кои еретици сѣ ты писали?

О. Тѣ сѣ были Апокрифійскыты Евангелія и Апостоли; Евангеліето отъ Іоанна,

а особно откровеніето му, или христови въпроси и отвѣти, които написали нѣкои священници и нѣжеучители, въ царуваніето на Симеонова сынъ, Петра I, и въ послѣдниты Симеоновы години, каквыто что сж были Священници: Богомилъ и Еремія, кои искарали ученици, та налули изъ Българія, Сърбія и Боснѣ, и отлъчвали еретици, каквыто сж были: Богомилцити, Бадуннити, Патаренити, Манухенти, Массаліянити, Павликянити и пр.

П. А кой е изнамѣрилъ тья български списатели, и книгыты имъ сега?

О. Чюждити историци каквыто сж были Шафарикъ, Енгель и др., а намъ стои отъ сега, и на Българскыты младежи, да издирвать и намерять и още повече.

П. Ами днесъ тья изнамѣрени книги гдѣ сж?

О. На кожавы рѣкописи, оригиналъ, и на книги прѣписаны въ разны врѣмена, днѣсь ся намирать по Библиотикыты на чюждыты царства: въ Италія, Франція, Англія, че най-много въ Россія по Библиотикыты въ Москвѣ, Петъръ-бургъ, Кыевъ и по монастырити имъ, гдѣто сж ги испренесли отъ тука Русскыти пѣтешественици, които отъ врѣме на врѣме ся кръстосвали, види ся съ тѣя цѣль по Българія и монастырити ѱ.

Забѣлѣжѣа. Много таквы кожавы рѣкописи помня въ дѣтинството си, са търкаляхъ по тавана на вѣтхото зданіе, гдѣто е сега дѣвическото училище въ Кѣзанлъкъ, та си кѣсахми отъ тѣхъ листы, за да си правимъ кори-

чки на тетрадыты; Послѣ учительтъ ни Манолъ Димовъ отъ Лясковецъ, гы продаде на Русскы Казацы, рибари много ефтено; тѣ бѣхъ, ми са струва, около единъ товаръ книги, между кои имаше и повече кѣжны. Когато са прибрахъ подиръ въ Кѣзанлъкъ, дойде ми на умъ за тѣхъ, та търсихъ пакъ, нѣ ненамѣрихъ освѣнь три, четири листца отъ Служебникъ, Прѣждеосвященнѣ Службѣ, въ кѣщѣтъ на единъ старъ нявга си священникъ, у Х. Минкови и гы пазя още. Тѣ сѣ кожа много гладко угладена, и красно написана: Начялнити буквы и точкиты сѣ злато и сѣ юсове и ерове правописа имъ. Въ Тулчя пѣкъ когато бѣхъ, на 1856 л. ми писа единъ ирѣтель да купя отъ едно Котленче, което бѣше Тухавчѣя, и му забравихъ имято, само помня, че ирѣменуванѣто му окончяваше на Скъй, двѣ пакъ кожавы и безъ цѣнѣ таквы книги: Едната бѣше сѣ Кыриллицѣ, и Царственникъ, който имаше и нѣколко царскы лиѣа сѣ краскы много хубаво написаны; а другата сѣ Латинскы буквы Звѣздоброй, и двѣтъ на срѣденъ форматъ. Искахъ му гы, да гы купя, нѣ не ми гы даде; молихъ го поне да ми гы даде, да гы ирѣпиши, пакъ непрѣстанѣ; — Най-послѣ склони, нѣ да отивамъ за това при него на дюкѣня му, гдѣто и живѣеше, и който слѣдъ малко изгорѣ, и ми каза, че изгорѣлы и книгиты, конто и до днѣсь немогѣ да оплача, ако и да ми са невѣрва все, че сѣ изгорѣли. Тоя момъкъ ако е живъ, гдѣто и да е, и ако дѣржи още тыя книги, та гы крые, много голѣмо зло нанася сѣ това на себѣ, и на отечеството, и добрѣ ще е да ги извади вече на бѣло, защото врѣмято го изискува. Той тогази ми казваше, че гы зель отъ единъ старъ бабичкѣ въ Котель, която была попска дѣщеря, и сама была попадѣя. Колко ли таквы памятници ся таятъ още по монастырыты, старыты Църквы, вѣхтыты поускы кѣщы и пр.

Забѣлѣжка 2. Баща ми, който отъ 40 години насамъ все е тука учитель, живѣ до дѣлбокѣ старость и днесъ пакъ на службѣтъ си сѣ имято Даскалъ Таче,

ми приказва, че когато прѣди 35 години прѣправяли църквата въ Мьглижъ, около 2 часа на Сѣверо-Истокъ отъ Къзанлъкъ, имало твърдѣ много таквы ржкописы, които Търновскій Иларіонъ, что изгорилъ тамошныты Българскы книги, накаралъ да гы настелятъ околорьсть въ ископаныты основы на зданіето, и отгорѣ имъ да заградятъ съ вирь и камъни. Виждте! Колко много сж были тыя драгоцѣнности, и на каквж честь гы е турилъ проклятый Фанаріотинъ, който еднажтж шепж Св. Мощи, что намѣрилъ въ Вѣтхый прѣстолъ на сжщжтж църквж, неоставилъ пакъ при освященіето на прѣправенжтж; нъ гы земъ и гдѣ да си е жьлтычкы събралъ отъ тѣхъ, като гы продавалъ послѣ народу скжпо и скжпо, по еднаж частичкж отъ тѣхъ въ тенекени малечки котійкы, что нарочно направилъ да търгува!!

ПРОДЪЛЖЕНІЕ ОТЪ СИМЕОНОВОТО ЦАРУВАНІЕ.

П. Какъ ся донесълъ Симеонъ съ Грьциты, когато умрѣлъ Левъ?

О. Тогава на Византійскій прѣстолъ възлѣзълъ братъ му Александъръ, и Симеонъ поискалъ да упаци мира и съ него, та му пратилъ посланници, да му чиститятъ въцаряваніето, и да подтвърдятъ мира; нъ гордій Александъръ нерачилъ и върнжлъ посланнициты му съ безчестіе, за това Симеонъ да си отмъсти, обявилъ му бой, и ся потеглилъ за Цари-градъ (912 л.).

П. Кажѣте сега тогази какво станало?

О. Симеонъ стигнжлъ тамъ благополучно

прѣвъ мѣсяць Августа, и ся расположилъ съ войскыты си прѣдъ града, отъ Влахернж даже до златыты врата; а Грьцити които са карали вътрѣ за наслѣдіето на прѣстола, убили Александра, и въцарили малкыя още Константина Багрянородній подъ надзирателството на Константина Дукса, който владѣялъ като същъ Императоръ, съ испонсплашили, и го молили за миръ, като му прѣнесли много дарове и безброино злато и сребро.

П. Ами Симеонъ склонилъ ли е да ся примири ?

О. Той, като глѣдалъ, че голѣмы^ѣ мѣчнотіи ще срѣщне да призѣме Цари-градъ, склонилъ и ся дръпнѣлъ на Седмо-поле, (а) на пратилъ Войводѣтъ си Тодора и двамата си сынове, Петра и Михаила да уговорятъ мира.

П. Какъ ся посрѣщнѣли Грьцити тѣя гости ?

О. Много добрѣ; завели ги въ палата; направили имъ прѣголѣмж честь, особно на царевичгы, които вечеряли наедно съ младыя Императоръ; а сутренѣтъ Патрикъ Николай, който на прѣдъ още былъ писалъ много пѣти Симеону, да го моли за миръ, станѣлъ та отишѣлъ съ дарове при него, който го посрѣщнѣлъ добрѣ; нъ миръ нестанѣло, зацо Грьцити нерачили да прѣстанѣтъ на тѣшкыты Симеоновы условія, а зимата вече дошла, и Симеонъ станѣлъ та ся

(а) Седмо-поле было полето, кѣто ся простирало отъ Цари-градъ до Силиврія направо.

върнѣлъ. И въ 914 л. обсадилъ Едрене, та го призѣлъ, нѣ Зоя го откупила отъ него съ злато, па послѣ повыкала на помощъ (915 л.) Печенѣгыты (Гуиныты), и имъ пратила корабы на Дунава, за да ги прѣнесжтъ въ Бѣлгарія.

П. Кажете сега какво направилъ Симеонъ, като ся научилъ за това ?

О. Той искалъ да ся прѣговори съ Гръциты; нѣ Зоя, която была свързала съюзъ и съ Сарадининыты, които вече чякала, да дойджтъ изъ Азія, не го билъ слушала; За това Симеонъ си събралъ войскыты, и ги повелъ срѣщу непріятеля (917), когото въ пѣрвото си сраженіе при Анхыялъ несполучилъ, нѣ на второто (20-ый-Августа) при р. Ахелой разбилъ тѣй добрѣ, что-то и ѣсамо войницити, нѣ и военачалницити на Гръциты искапали като круши отъ Бѣлгарското оржіе; а флотата имъ която чякала Печенѣгыты на Дунава Бѣлгарскыты войводи тамъ накарали да ся върне назадъ. Отъ тамъ Симеонъ трѣгнѣлъ за Цариградъ, и тамъ 'наблизу при Катасиртъ разбилъ и тамошнѣтъ Гръцкѣ войскѣ съ военачалника ѣ Никола Дука; а главный ѣ командантъ, Левъ Фока едва сварилъ да побѣгне въ столицѣтъ. Слѣдъ това разбиваніе на Гръциты, Симеонъ оставилъ войскѣтъ си, да пази прѣзетыты имъ мѣста по Тракія, и той ся върнѣлъ тържестзенно въ Бѣлгарія (921 л.), за да ся приготви още по-добрѣ.

П. Слѣдъ като ся приготвилъ сега Симеонъ, какво станѣло ?

О. Той събралъ, колкото можялъ повече

войска, па я повѣрилъ на войводыты си Хакана и Малица, и ты пратилъ да обсадыть Цари-градъ, а самъ съ друго отдѣленіе ся управилъ за Едрене.

П. Кажѣте сега, какво ся случило съ войводыты му като отишли за Цари-градъ?

О. Тѣ го обсадили по околностытѣ Маглава, и захванѣли пзвѣнъ вѣликолѣпныты палаты на Пегыйскыты полета (а), които Гръцити да оттървять излѣзлы на срѣща имъ: Военачалникъ Иванъ по сухо, и Адмиралъ Музелей отъ камъ морето; та нападнѣли на нашыты, които ты разби тѣй, чтото Военачалникъ Иванъ и Патрицій Алекса едва сварили да побѣгнѣтъ; Генерала Фотина убили; Адмиралъ тѣ, който былъ излѣзълъ на смшятѣ да помага, нагнѣли, и като бѣгалъ да ся върне пакъ въ корабыты, паднѣлъ съ дружиннѣтѣ си въ морето, и ся удавилъ; Военачалницити, Левъ и Пота, които пазяли крѣпостыты на палата, ся прѣтѣснили и побѣгнѣли, а нашыти тогава срутили крѣпостытѣ, и изгорили палатыты на Пегыйскыты полета (922 л.) прѣди пятѣтѣ недѣля отъ Великы-пости.

П. Ами Симеонъ въ Едрене какво станѣлъ?

О. Той все слѣдувалъ да го държи въ обсадж, додѣто най-послѣ тамошній управитель Патрицій Левъ Моро ся принудилъ отъ гладѣ та го прѣдалъ (923 л.) Симеону, комуто войводыты слѣдвали да обсаждѣтъ столицѣтѣ съ такъвъ успѣхъ, чтото изгорили и Тодорина па-

(а) Пегыйскыты палаты были близу при устіето на рѣкѣтѣ (Кехатханѣ), что ся влива въ златыя рогъ.

латъ, и Гръцити, които излѣзли пакъ насрѣщъ имъ разбили. И когато ся научилъ за тоя успѣхъ на своити войводи Царь Симеонъ, намыслилъ си, че е врѣмя вече да земе Цари-градъ, та пратилъ до Сарацинскыя Калифъ посланници, за да го покани на съюзъ, и съ условіе ако приземжтъ Цари-градъ, да си раздѣлятъ користиты и грабежя, что ще извлѣкжтъ отъ него, а градътъ да остане Симеону.

П. Ами сполучилъ ли е Симеонъ въ това, като гы пратилъ ?

О. Сполучилъ, нѣ когато Калифътъ му върнжлъ посланнициты заедно съ неговыты си, които пращалъ при Симеона, за да потвърди и той самичькъ съюза, Гръцити имъ уловили кораба, что гы носялъ, та гы закарали въ Цари-градъ, гдѣто Императоръ Романъ Лакапенъ веднага заповѣдалъ да хвърлятъ Българскыты послаанници въ тъмницъ; а Сарацинскыты почель, и гы върнжлъ съ голѣмы дарове при Калифа, само да уничтожи съюза; Нѣ Симеонъ, макаръ и да останжлъ самъ, пакъ ся неоставилъ отъ намереніето си, за призиманіето на Цари-градъ.

П. А какво направилъ като останжлъ самичькъ ?

О. Събралъ си всичкыты силы, и нападнжлъ на Гръцкжтъ столицъ само по сухо (923 л.) прѣзъ мѣсяцъ Септемврій. Сега Гръцити испоуплашени отъ Българското оржжіе, кое нѣ само сичко около столицжтъ имъ правяло на прахъ и пепель, нѣ и градътъ имъ отъ часъ на часъ ся заплашвалъ

Отъ него, ся стичали вѣоружени по стѣныты му да го пазять; а женыты и дѣцата си готвяли да пратять въ Анадолъ; събирали ся повседневно по църквыты да ся молять за спасителенъ миръ, конто вече отишли Патрикъ Николай, Михаилъ Стипiонъ и Иванъ Мистикъ да просятъ отъ Симеона.

П. Кажѣте сега какъ ся донесълъ Симеонъ въ тоя случай съ Грьцыты пратеници?

О. Върнълъ гы назадъ, като имъ казалъ, че за сичко това трябувало да ся види лично съ Императора имъ.

П. Прѣстанълъ ли е на това Романъ?

О. Той като чулъ това, подошло му малко сърдце на мѣсто, и заповѣдалъ да приготвятъ надъ морето единъ дворець, гдѣто щяли да ся видять съ Симеона; Послѣ влѣзълъ въ храма на Влахернъ заедно съ Патрика, та ся молили съ сълзы за небеснъ помощъ; На тръгванiето си пжкъ, за да ся види съ Симеона, облѣкълъ подъ дрехыты си и ризѣтъ на Св. Богородицѣ, что имали въ своиты Архывы, и отплувалъ съ повечето си корабы, пълны съ вооруженъ войскѣ да го варди, къмъ приготвеныя дворець, гдѣто нетърпеливо и съ растреперано сърдце чякалъ Симеона, да види какъвъ ще му ся покаже.

П. Ами Симеонъ кое врѣмя, и какъ отишълъ при него?

О. То было слѣдъ пладня, когато Грьцити видѣли брѣга, отъ гдѣто го чякали, че ся лсынълъ

съ Българскыты войници; които казвать, че были прѣмѣненн, едни съ златны щитове, и по златены копія; а другы съ сребърни щитове, и посрѣбренн копія, — трети пжкъ натруфени съ разны оржжія. — И Симеонъ оградень тжй отъ своиты войводи и тѣлохранители пристигнжль на челото на своиты войници, па ся поспрѣль малко прѣдъ двореца, гдѣто пратилъ по пьрвѣ да го съгльдать, че тогази слѣзълъ отъ коня и отишълъ при Романа (927 л.).

П. Кажѣте сега пжкъ какъ посрѣщнжли Романъ и Грьцити му Симеона?

О. Романъ го пріѣль съ голѣмо сміреніе, а Цареградскыты стѣны были почърнели отъ Грьци, като Сганъ, да гльдать това бляскаво зрѣлище. Послѣ като ся поздравили по обичяю, Романъ молилъ Симеона за миръ чрѣзь слѣдующето словце, както го излага Кедринъ: “Азъ слышамъ че ты си былъ добъръ и Богобоязливъ Христіанинъ; Виждамъ още, че и дѣлата ти не сж съгласны никакъ съ мълвж. Ако наистинж си добъръ христіанинъ, то прѣкрати противозаконныты си убійства, и проливаніето на толкози невиннж кръвь; Примири ся! съ насъ Христіаныты, да ся необагрѣ Христіанската ти дѣсница съ кръвьтж на единовѣрныты ти. Ты си челѣкъ и тебе чякаты смърть и възкръсеніе, сждѣ и въздаяніе за дѣлата ти! Сега си живъ, нѣ утрѣ ще станешъ на прахъ; Може жаждата ти за богатство да тя тласка къмъ насъ; и азъ съмъ готовъ да я удовлетвори, склони само да

« са примиримъ! Обыкни тишинѣтъ, та да си
 « прѣкарашь и самъ тихо живота, безъ да ся о-
 « багряшь въ кръвь, и Христіанети да прѣстанѣтъ
 « вече да си вдигать орѣжіе единъ другый.» Си-
 меонъ, който слушалъ съ вниманіе Романа,
 тръгналъ ся отъ думыты му и прѣстанѣлъ на
 миръ, за който ся отрядило отъ двѣты страны
 чиновници, тѣ го заключили, както щялъ. Тогава
 двамата царіе ся разишли; и когато Гръцити
 испращали Симеона, той прѣклонилъ главѣ прѣдъ
 Патрика, та го благословилъ, и провъзгласилъ
 Самодържець, като му турилъ на главѣтъ Ку-
 ронѣ; а Гръцкѣтъ войска го поздравила като
 такъвъ съ наведены на долу знами, и Симеонъ
 си повелъ войскѣтъ и тръгналъ да си дойде въ
 България.

П. Ами коя была причината, гдѣто толко
 скоро бързалъ Симеонъ да ся примири съ Гръ-
 циты?

О. Възбуняніето на Сърбыты, които Гръци-
 ти отчаяни, были пратили тайно послѣ, прѣди
 мира още да възбунтувать (920 л.). Сърбыты тогава
 были на Българыты вассалы, и Симеонъ да ги
 смири пратилъ имъ на сръщѣ войводиыты си Ма-
 гранса и Сигрица, та ги наказали, и уловили Го-
 сподаря имъ Петра, когото вързали и пратили
 въ Прѣславъ, гдѣто Симеонъ го запрѣлъ; а на
 мѣстото му поставилъ Павла Варяновичя: нъ по-
 диръ малко врѣме Захарій Прибиславичъ ги по-
 бунилъ пакъ, и Симеонъ пратилъ сега воеводи-
 ты, Коняна, Емника и Ецбѣкла, та ги разбили,

първенците имъ изловили и пратили въ Прѣславъ пжкъ Захарій побѣгналъ въ Кроація, гдѣто послѣ Българскыты войскы прѣминжлы, нѣ несполучили да смирять и тамошныты бунтовници (927), защото жялостното извѣстіе за нечаяканжтж смърть на тоя только славенъ и великъ Българскый царь Симеона (927 л. прѣзъ маія) гы направило безуспѣшны.

П. Колко години царувалъ сичко, тоя принопамятенъ за Българскыя народъ владѣтель?

О. Тридесять и девять цѣлы години, прѣзъ кои ся былъ женилъ за двѣ жены. Отъ първжтж родилъ сынъ Михаѣла, който ся пока лугерилъ; а отъ вторжтж, която была дьщеря на единъ отъ войводыты му, Георгия Сурсувула — трима, Петра, Ивана и Бояна, който былъ много ученъ, поетъ и народенъ пѣснопѣвецъ, та Българити го наричали Магесникъ.

Забѣлѣжка. Гръцити пзыслили приказкж както и при Крумовото умираиѣ, че станжло чудо когато умрялъ Симеонъ. Тѣ казвать, че нѣкой си звѣздоброець Иванъ прѣдрѣкълъ, че който день ушь ся одсѣчала главата на статуяж, что стояла на Ксилоровъ, и Симеонъ щялъ да умрѣ веднага, и Романъ накаралъ та я отсѣкли, за да умрѣ : пжкъ незнаять суевѣрцити Гръци, че той си умрѣлъ отъ устрѣлъ (ударъ, кашка, дама).

ПЕТЪРЪ I.

II. Кой възлѣзълъ на Българскыя прѣстолъ подиръ Симеоновѣтъ смърть ?

О. Слѣдъ нѣколко прѣспири и раздоры, кой да възлѣзе на прѣстола, что праведно ся стоялъ на най-голѣмыя Симеоновъ сынъ Михаила, Георгый Сурсувулъ ударилъ око да стане управитель (регентъ) на царството, та надвълъ на Михайловѣтъ Партія, и въцарилъ разглезеныя Симеоновъ сынъ Петра; нѣ слѣдъ неговото въцаряване народѣтъ ся раздѣлилъ на партіи, на които непрѣстанныты распри подали причинѣ на Сърбыты, Хърватыты, Маджарыты, че най-много на Гръцыты да точатъ зжбы за Българія.

II. Кажѣте сега като ся въцарилъ Петъръ, какво послѣдувало ?

О. Регентѣтъ му Георгый, за да утвърди подобръ внука си на Българскый прѣстолъ, накаралъ го, та пратилъ двама калугеры, Стефана и Георгыя въ Цари-градъ, за да свѣржатъ тѣсенъ сговоръ съ Гръцыты конто за да добіятъ пжкъ по-голѣмо вліяніе въ Българското Правленіе, накарали Императора си Романа, да си даде внукѣтъ Марія, дъщерятъ на Кесаря Христофора, за женѣ на царъ Петра, който отишълъ въ Цари-градъ съ дружинѣтъ си, за да правятъ свадбѣ. Тамъ Романъ излѣзълъ самъ да го посрѣщне до Влахернѣ съ много голѣмѣ честь, и на 26 Септемврія въ Църквѣтъ на Св. Богородицѣ, при присѣтствіето на Императора, фамиліятѣ му и на

сичкыя Сенатъ, Петъръ ся вѣнчалъ отъ Патрика Стефана за Марія, която послѣ нарѣкли Ириня. А слѣдъ като станжлы приличныты угощенія и напивкы за здравіето на младоженицты, Гръцити гы испратили за Прѣславъ съ голѣмъ славъ.

П. Ами какво произвело въ България Петровото това за Гръкыня ужепваніе?

О. Противницти му възнегодували за това смисаніе на Царскытѣ Българскѣ кръвь съ Гръцкытѣ, та ся подигнали и си провъзгласили Михаила за царь, който си вратилъ войскыты веднага да потушятъ появеныты тогази бунтове въ Унгарія, Сърбія и Македонія, които были все подъ властѣтъ на България. Храбриги неговиги войници успѣвали тѣй добръ, что то когато печаянно умрѣлъ царь Михайлъ, тѣ были призѣли вече цѣлѣ западнѣ България до Никополь.

П. Ами подиръ Михайловытѣ смърть какво послѣдувало?

О. Народътъ утихналъ, и бунтътъ ся потанлъ, нѣ слѣдъ малко врѣмя ся подигналъ пакъ Петровый братъ Иванъ, за да отнеме отъ Петра коронѣтъ.

П. Ами можялъ ли е да сполучи?

О. Отъ начяло той успѣвалъ добръ, защото избухналый връхъ Петра бунтъ, что отъ день на день ся усиавалъ още повече, му спомогналъ много; нѣ когато Петръ повиклъ Гръцити на помощь, то ся захванжло въ България такъвъ стра-

шенъ междуособенъ бой, който бы траялъ много повече, ако да не былъ сполучилъ Петъръ да улови Ивана и да го запрѣ.

П. Кажѣте сега какво направилъ Петъръ съ Ивана ?

О. Той го извадилъ изъ тъмницѣтъ, и го пратилъ Роману, който го накаралъ да ся закълне, нѣ само че ся отрече вече отъ коронѣтъ, нѣ и да не стѣпа нивга въ отечеството си. Иванъ, като нѣмало что да стори, ся заклѣлъ, и Императорътъ тогази му далъ голѣмо богатство и едно помѣстіе въ Анадолю, па го уженилъ още и за една знаменитѣ Гръкыня (941) съ коя останѣлъ да живѣе тамъ.

П. Ами помежду врѣмято, догдѣто траялы тыя междуособны борбы, нѣма ли да е станѣло друго нѣщо значително ?

О. Има, нѣ само значително, нѣ още и вредително, защото Сърбскый начяльникъ Чеславъ, подигналъ Сърбыты и Хърватыты, та ся освободили отъ Българія, и станѣли независими (943 л). Тѣй също и Маджарити въ Панонія възстанѣли на тамошныты Българскы князове, Менумурата, който живѣялъ въ Великый Варадинъ, и Золоновыя Сынъ, — въ Сегединъ, та гы убили и имъ призѣли земнты, па ся намѣстили въ тамошнето Българско господарство, което Царь Петъръ имъ отегѣпилъ, и ся примирилъ съ тѣхъ, та и той, и тѣ мирясали, когато най послѣ умрѣла Петровата жена, Марія, Гръкынята.

П. Какво причинило Марійното умираніе ?

О. Отъ единъ странж то зарадувало Българьты, които я мразили, защото работяла на животъ все тѣй, каквото да испадне до нѣвга Българія въ рѣцѣты на Гръциты; а отъ другж настанжло по-голъмо зло, зацо вмѣсто нея ся появилъ по-голъмъ злодѣй и пакостникъ, Георгый Сурсувуль, който догдѣто были живы, несмѣялъ толкози да борави и борлѣе.

П. Ами тоя Георгый, какво зло направилъ?

О. Понеже Марія, богато живѣяла, стояла като здравина на мира между Гръциты и Българьты, то Сурсувуль слѣдъ смъртѣ ѳ, прѣдумалъ Петра, да си прати сыноветы, Бориса и Романа въ Цари-градъ, като залогъ и здравость за миръ съ Гръциты, като го убѣдилъ още, че като были поотрасли вече, щяли да можять и да ся изучять тамъ подобрѣ (което могло да стане и въ Българія;) нѣ той вършилъ сичко това за своя си ползж, и глѣдалъ да гы нема тамъ, за да си плете проклятый Гръкъ подобрѣ кошчето.

П. А какво мыслилъ да ся ползува той, като изработилъ това?

О. Славолюбивый тоя челѣкъ, който вече сичко върщялъ по волятж си прѣдъ изнѣженыя Царь Петра, готвялъ да ужени сына си Самуила за Петровжтѣ дьщера Райнж, и тѣй да може да го покачи на Българскыя прѣстолъ, и провъзгласи царь на Българія. Ето съ каквж цѣль ся подпретилъ той да работи това, догдѣто накаралъ най-послѣ Петра да прати да иска отъ Гръциты и това, что му были длѣжни напрѣдъ отъ (963 л.).

П. Ами Гръцити платили ли му ?

О. На прѣстола имъ былъ възлѣзълъ тогава Никифоръ Фока, който ся отказалъ да му плати ; и за да прѣвари Българыты, догдѣто не сж ся подигнали отгорѣ му, той поканилъ скрѣтомъ Русскыятъ князь Святослава Игоревича, да нападне на Българія, която была отворила вече бой съ Гръциты. Святославъ го послушалъ и надулъ ненадѣйно въ Българія (967 л.), гдѣто кое самъ, кое съ помощьтж на самыты Българы, что мразяли Царя си, призѣлъ много села и градове, на които земята му ся угодила, та ся спуснажлъ да обсади даже и столицьтж Прѣславъ.

П. Какво направилъ тогава Царь Петъръ ?

О. Той ся затворилъ въ палата си, който освѣнъ отъ градскыты крѣпости, могълъ да ся пази още и отъ дългыты си збѣсты стѣны, нѣ когато видѣлъ най-послѣ, че царството му отива вече отъ ржкы, излѣзълъ отъ янъ, и съ най-сѣтня силж да си защити столицьтж, коя была вече на прѣдаваніе, и тамъ подъ стѣныты ѝ паднжлъ мрътавъ ; а Руссити надули вътрѣ, и Святославъ заробилъ двамата царскы сынове, кои на скоро ся были върнжли отъ Царп-градъ, и ся провъзгласилъ за Царь на Българскый прѣстолъ за болжто щетж на Българыты, за другж толжж пакость на Гръциты.

П. А че каква пакость имало отъ това за Гръциты ?

О. Много голѣмж, защото тѣ не сж надѣяли да стане това тжй, нѣ были ты повывали само

да ослабятъ България, каквото да могатъ послѣтъ да я приземятъ; пакъ Святославъ ты прѣварилъ, нѣ нѣ и за дълго.

П. Ами защо пѣ за дълго. и какво ся случило подиръ това?

О. Никифоровый наследникъ, Иванъ Цимисхый станжалъ противъ Русыты и ты испадилъ изъ България, гдѣто вече Борисъ, по-голѣмый отъ освободеныты изъ Святославовыты ржцѣ, Петровы сынове, ся готвялъ да сѣдне на бащина си прѣстолъ. нѣ ся былъ излѣгалъ клѣтый, защото никакъ му не дохаждало да умъ това, че можялъ да испадне и въ други неприятелскы ржцѣ.

П. Че какво го постигнало, когато той ся освободилъ вече?

О. Цимисхый слѣдъ като прогонилъ Русыты, върнжалъ ся пакъ въ Прѣславъ, та обралъ сичбы Царскы знамени и Коронѣтъ, па повель двамата князове подирѣ си, та ты завель въ Цари-градъ право въ Църквѣтъ Св. Софія, гдѣто окачилъ Българскѣтъ коронѣ, за да я глѣда мало и голѣмо, пакъ князоветы настанилъ да му служатъ (971 л). Ето какъ България при толкъ славѣ останала въ жялостно подданство на Грыцты цѣлы 5 години, догдѣто умрѣлъ Цимисхый.

П. Ами когато умрѣлъ Цимисхый какъ могла да ся освободи България пакъ?

О. Когато умрѣлъ той, на Гърцкыя прѣстолъ ся въцарили малолѣтнители още Романови Сынове, Василь и Константинъ, подъ надзора на Василя

Евнуха, и Българити въсползувани отъ Случия, ся рѣшили, да си добьятъ изново самостоятелносттаж и народносттаж.

П. Ами кой ги сумясалъ за това?

О. Четиритѣ Чижманови Сынове, нареченити Комитопули: Давидъ, Моисей, Ааронъ и Самуилъ, които си извѣстили намереніето Борису и Роману, та сполучили да грабнѣтъ коронѣтъж, и да побѣгнѣтъ отъ Царн-градъ.

П. Ами като побѣгнѣли, дали сѣ могли да ся върнѣтъ благополучно въ отечеството си?

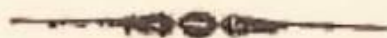
О. Романъ пристигнѣлъ и ся отрѣкълъ само отъ наслѣдіето на прѣстола при тѣя достойны юнаци а Борисъ, кѣто минувалъ прѣзъ единъ шумакъ, облеченъ въ Гръцкы дрѣхы, единъ Българинъ го сякалъ, че е Гръкъ, та го убилъ.

П. Ами освободителити какво станѣли?

О. Отъ тѣхъ Давидъ подиръ малко врѣме умрѣлъ, Моисея го убилн, като държѣлъ Сересъ на обсадѣ; а пѣкъ Аарона заедно съ чадата му го убилъ отъ завистъ Самуилъ.

П. А сичкыты ли му сынове убилъ той?

О. Двамината отъ тѣхъ ся избавили: единъя Владислава оттървалъ Самуиловый сынъ Радомиръ, а другый, Алузіянъ побѣгнѣлъ самъ. И тѣй отъ четиримата освободители, останѣлъ живъ само Самуилъ, и ся провъзгласилъ за Българскый царь (981 л.).

САМУИЛЪ.

П. Какво достогабѣлѣжително направилъ Самуилъ когато ся въцарилъ?

О. Прѣнесълъ си столицѣтъ отъ Прѣславъ въ Охридъ, и тамъ много-пѣти ся отличилъ съ юначеството си и военныя си духъ. Повѣлъ си войскыты изъ Имперіятъ, та опустошилъ Тракия, Македонія, Тессалія и Морей, гдѣто завладѣлъ градоветы, Ларисса и Сересъ. Отъ тамъ отишълъ срѣщу Гръциты, что были обсадили вече Тріядицъ (Софія), та ги разбилъ, и погналъ Императора Василя, който едва сварилъ да ся укрые въ Пловдивъ. Послѣ отишълъ та покорилъ Солунъ, и отъ тамъ ся управилъ за Моръ, гдѣто при Термошилъ го нападнѣлъ ноцемъ Гръцкія войвода Уранъ, та му разбилъ войскѣтъ като спяла, и него самага ранилъ, та едва тполучилъ да побѣгне заедно съ сына си Радомира прѣзъ горыты, и да си дойдѣтъ въ Българія (686 л.).

П. Кажѣте сега нашити освѣнь разбиваніето, что имъ нанесли Гръциты, другъ загубѣ не сѣ ли истърпѣли?

О. Тѣ имъ отнѣли и града Драче (Дурацо), който по напрѣдъ Самуилъ былъ зель пакъ отъ тяхъ, и го былъ оставилъ зетю си Асоту, да го управлява.

П. Ами зеть му, не ли можялъ да го запази?

О. Той былъ Гръкъ плѣненъ, и сынъ на нѣкой си Гръцкѣ войводѣ, когото нашити по на-

прѣдъ были плѣнили, и вмѣсто да го загази, той имъ го прѣдалъ оце самичкѣ, па си зель женѣтѣ побѣгнѣлъ въ Цари-градъ, гдѣто Императорѣтъ го наградилъ за това съ чинъ Магыстратъ.

П. Ами слѣдъ това разбиваніе Самуилово, какво послѣдувало въ Българія?

О. Гръцкый Императоръ Василь ся рѣшилъ вече да я покори подъ властьютъ си, та ся заловилъ у 24 годишнѣ войнѣ. Въ първѣтъ години (999 л.) самъ слязѣлъ въ Пловдивъ, гдѣто оставилъ войводѣтъ си Тодорѣка да го пазѣ, а той ся върнѣлъ. Въ (1000 л.) пратилъ му на помощъ и военачалникъ си Ксѣфа, та призѣли градоветы Прѣславъ и Присковъ. Въ (1001 л.) имъ отишѣлъ пакъ самъ на помощъ, та завладѣли Сересъ, Водинъ, и много мѣста въ Тессалія, что понапрѣдъ нашѣти имъ были отнѣли, и ся върнѣлъ пакъ въ Цари-градъ, отъ гдѣто въ (1002) пакъ излѣзѣлъ, та за 8 мѣсяца зель и Видинъ, отъ гдѣто пакъ ся унѣтилъ за Солунъ.

П. Ами когато Гръцити завладѣвали, нашѣти какво сѣ правили?

О. Ракеный Самуилъ, като оздравѣлъ ударилъ на Едрене, та го плѣнилъ, а послѣ трѣгнѣлъ за Скопѣ, гдѣто ся трупали и Гръцити. Тамъ при р. Аксія (Вардаръ) той ся срѣщнѣлъ съ тѣхъ, които прѣгазили рѣкѣтъ, и го накарали да бѣга; отъ тамъ нападнѣлъ на Скопѣ, който ся управлявѣлъ отъ Петрова сынъ, Романа. Романъ прѣдалъ града Императору, и той го наградилъ съ чинъ Патрицій. Послѣ Гръцити ся у-

правили къмъ укрѣпенія градъ Перникъ, който ся запазвалъ отъ славныя Българскый войводж Кракра. Тука Василь испотрушилъ гдѣ да си е войскж за да го призѣме, нѣ усполучилъ, и ся върнѣлъ назадъ въ Цари-градъ, (1002 л.) и отъ тамъ пращалъ съка годинж новы войскы да быятъ Българія, какзото да я направи слаба, и да можн лесно да я завладѣе когато я нагази още еднжжъ.

П. Ами нашти, какъ сж ся бранили въ това толко чясто нападаніе на Гръциты ?

О. Самуилъ накаралъ да оградить съ окопы (хендеци) мѣстата Цимбрж и Клейдж, прѣзъ гдѣ-то мннували Гръцити; Тамъ той поставилъ и стража, а самъ съ войскжтж си стоялъ изодзадн, та пазялъ.

П. А съ това срѣдство можялъ ли е да сполучи, за да ся отбрани ?

О. Въ начяло много добрѣ сполучилъ, нѣ испослѣ пакъ го разбили; защото когато въ 1014 л. си появилъ Василь съ войскжтж си вторый пжтъ, неможялъ да прѣмине; понеже който Гръкъ ся показалъ на окопа, веднага падвалъ отъ Българското оржжіе. Най-послѣ Василь ся отчяялъ и мыслилъ да ся върне, когато военачялникътъ му Никыфоръ Ксифа открилъ мѣсто за прѣминуваніе прѣзъ планинж Валасвнтж (а), отъ гдѣто Гръцити нападнжли ненадѣйно на Българиты изодзадъ, на 29 Юнія, та гы поразили и поробили. Тогази Василь, когото нарѣкли Българоктопъ безчеловѣчно и звѣрскы извадилъ очиты на 15 хыляды душъ Българы, като оставилъ

съ по едно око на сто по единъ, и ги пратилъ Самуилу, който като си видѣлъ храбрыты войници въ това плачевно състояніе, отъ жялость ся изумилъ, падналъ на земятъ, разболѣлъ ся много злѣ, и отъ тжгы умрѣлъ подиръ два дни.

РАДОМИРЪ.

П. Кой ся въцарилъ слѣдъ Самуила ?

Когато умрѣлъ Самуилъ (13 Септемврія) на Българскыя прѣстолъ възлѣзълъ Сынъ му Радомиръ, който ся наричалъ и Гавранлъ, и царувалъ само еднѣ годинѣ.

П. А защо царувалъ Радомиръ толко малко и кой ся въцарилъ подиръ него ?

О. Понеже пратеныты още, когато былъ живъ Самуилъ войскы въ Солунъ, сполучили да надвоятъ на тамошныя Грькъ управитель, Василь ся разсърдилъ много, и начналъ да напада много варварскы на Българія, гдѣто влѣзълъ кадѣ Струмицѣ (Иструмджя) заедно съ войводжтѣ си Теофилакта, когото пратилъ, та испогорилъ въ планинжтѣ оградыты около града; нѣ Българити сгацили тамъ въ еднѣ клисурѣ, та му разбили войскыты, и него самага убили. Василь, когато ся научилъ за това, отишълъ въ Загоръ, и тамъ завладѣлъ града Меленикъ, и подиръ малко врѣмя -- и градоветы. Прилѣпъ и Стипѣонъ; Отъ тамъ той отишълъ въ Бидинъ, и покорилъ побуненыты Българи изново (1015 л.). Тогава Радо-

миръ му ся молилъ за миръ, нѣ той го непослу-
шялъ, нападижлъ на Мѣленъ (а) та му срутилъ
стѣныты и го завладѣлъ; Изгорилъ града Нотія
(б) и уловилъ най-първиъ Радомировъ съвѣтникъ,
Долициана Кубана, Мыленскытъ княгыня, Елицъ,
князь Петра Долѣпа и много други чиновници,
та ги пратила съ войскыты имъ въ Анадолю; И
подиръ малко врѣмя отъ това, Аароновый внукъ
Иванъ Владиславъ убилъ Радомира, когато былъ
на ловъ (1015 л.) и ся възцарилъ на мѣсто него.

ИВАНЪ ВЛАДИСЛАВЪ.

П. Какво направилъ тоя царь, когато възлѣ-
зълъ на прѣстола.

О. Понеже царството было вече на изгуб-
ваніе, той писалъ на Василя, та му казалъ, че
ще го припознава за Господарь, само да го о-
стави да царува.

П. Ами Василь да ли го е послушялъ?

О. Послушялъ го, и ся дръпнжлъ войскыты
изъ Българія, като потвърдили това и сы писма;
нѣ послѣ, когато видѣлъ че Иванъ ся готвялъ
за бой, разбралъ, че го излѣгалъ, та ся раз-
сърдилъ и ударилъ пакъ на Българія, гдѣто о-
пустошилъ много мѣста, и изболъ очиты на плѣ-
неныты; отъ тамъ отишълъ та завладѣлъ Скопіе,
и послѣ прѣминжлъ въ Пелагонія (а), гдѣто ос-
тавилъ нѣколкоина отъ войскыты си да я плѣ-
нятъ, и самъ потеглилъ за Охридъ; нѣ понежи

Българскый войвода му разбилъ войскыты въ Пелагонія, той ся върнѣлъ да го гони, и отишѣлъ въ Солунъ, а оттамъ въ Масинополь. (б) отъ гдѣто си пратилъ пълководцыты, Давида Арианти, та прѣзѣлъ Термицѣ (в) около Струмицѣ, и Ксифа — за Триадицѣ та завладѣлъ сичкото ѣ поле, и усвоиы града Бойонъ (г) гдѣто на 1016 л.) му отишѣлъ на помощь Василь самичкѣ, та нападнѣли на твърдинятѣ Перникъ (д), която обсаждали цѣлы три месеци, и като немогли да я земѣтъ, Василь ся върнѣлъ пакъ назадъ да прѣзимувать.

П. А когато ся изменила зимата какво посѣдувало?

О. Щомъ ся испролѣтило (1017 л.) Василь нагнѣлъ пакъ въ Българія, та завладѣлъ крѣпостьтѣ Лѣгъ (е), и плѣнилъ Пелагонія, на която плячкыты раздѣлилъ съ Руссыты, които му дохаждали на помощь. Оттамъ пакъ трѣгнѣлъ за Касторія, нѣ несполучилъ да я приземе.

П. Ами между тыя успѣхы, что направили Грыцити, да завладѣвають, Владиславъ какво е правилъ?

О. Той поканилъ Печенѣгыты на помощь, и му ся обѣщали; тѣѣ и войвода Кракра ся приготвилъ за бой; нѣ Грыцити научили това, па ся дръпнѣли и тѣ, да ся приготвятъ подобрѣ, и сполучили да отвърнѣтъ Паченѣгыты, да не дохаждаютъ Владиславу на помощь. Тогава ся върнали пакъ въ Българія, прѣзѣли укрѣпеныя градъ

Сѣнинѣ (а); нападнѣли на Владислава, та му разбили войскѣ-тѣ, и ся върнѣли въ Царп-градъ съ много грабежѣ.

П. Ами съ това завръщаніе на Гръци-ты, не ли ся е прѣкратила вече войнѣ-тѣ?

О. Нѣ; защото щомъ заминѣлъ Василь, Владиславъ нападнѣлъ на Гръци-ты, та прѣзѣлъ Драчѣ, който му станѣлъ много скѣпъ, защото раненъ злѣ въ това сраженіе, паднѣлъ та умрѣлъ (1018 л.)

П. Ами като умрѣлъ Владиславъ какво станѣло?

О. Василь съ войскы-ты си налулъ веднага пакъ въ Българія, гдѣто останѣлый безъ главѣ народъ ся прѣдавалъ неволно на непріятеля, който цѣлы 19 години не го былъ оставилъ на мира; Не побѣденый до сега управляванъ отъ Кракра градъ Перникъ ся прѣдалъ и той, и като него още и 55 други градища, а най-послѣ и — Пелагонія (а), Моравище (в), Липена (б) и Струмица испаднѣли въ грѣцкы рѣцѣ.

Забѣлежка. Нѣкои си казватъ, че когато отивалъ Василь за Струмицѣ, Българскый Архиепископъ Давидъ му далъ писмо отъ Царицѣ Марія, Владиславовицѣ, който му ся обѣщавала съ него да му прѣдаде Българія съ нѣкаквы условія. Както и да е сега вече Българско-то царство паднѣло.

П. Ами подиръ тѣзи завладѣнія какво послѣдувало?

(а) Область на Сѣверъ въ Македонія, сега около Бытоля.

О. Василь все слѣдувалъ да завладява, до-
гдѣто най-послѣ влѣзълъ и въ столицѣ-тѣ Охри-
дѣ много свободно. Тамъ той обралъ сичкы съкро-
вища, драгоцѣнности и вѣнциты на бѣлгарскыты
царіе; пріялъ съ честь овдовѣлѣтъ царицѣ съ
шестѣтъ нейны дѣщери и роднины, а тримата ѿ
сынове побѣгнѣли въ планинѣ Тморъ (а). Тѣй и
отъ бѣлгарскыты голѣмци: Богданъ, Миробичъ,
Несторица, Зарица и Доброславъ припознали Ва-
силя за Господаръ, та гы оставилъ пакъ на слу-
жбыты имъ и синоветы имъ; само Николче и Ибасъ
останѣли съ войскыты си и ся непрѣдали, нѣ и-
скали още да си запазватъ отечеството. Василь
обаче пратилъ войскѣ да гы гонятъ нѣ само тѣхъ,
нѣ и тримата Владиславови сынове, отъ които
по голѣмый Прѣсіамъ ся прѣдалъ, та го уловили,
а спроти него ся прѣдали и другыти му братія;
подиръ малко врѣмя уловили и Николча, а Ибасъ
все обыкалялъ по горыты, гдѣто Василь отишълъ
самъ да го гони и прѣминува съ добро, че ще го
направи ушь Патрицій; нѣ той го неслушалъ ни-
какъ, до когато най-послѣ Охридскый управитель
Евстатій, когото Василь наговорилъ, го уловилъ,
защото той слизалъ при него по някога като при
Бѣлгаринъ братъ, и го прѣдалъ на хората си,
които го вързали, и го завѣли тайно отъ войскѣ-
тъ му при Васля, който накаралъ да му изва-
дятъ очыты, и го ударилъ на тяжкы мѣкы за при-
мѣръ на другыты отечестволюбивы Бѣлгары. И
ето тѣй въ (1019 л.) Василь прѣзълъ Бѣлгарія,

която отстанѣла подъ властѣтъ му до (1040 л.), и негли бы могла да ся освободи по рано, ако Василь не былъ поставилъ толко войскы да я пазятъ.

ПОВДИГАНІЕТО НА БЪЛГАРІЯ.

П. У какво положеніе останѣла Българія, като си изгубила свободѣтъ?

О. Тя ся управлявала отъ грѣцкы князове, отъ кои прѣвъ былъ Константинъ Дюгенъ; и по сѣдилищата, законыты, и писалищата ся вмѣкнѣлъ грѣцкый языкъ, който непрѣло само Духовенството, и си останѣло да ся моли Богу на своя языкъ, за по скорошнето си избавленіе отъ грѣцкото нго.

П. Ами тія грѣцкы властители, какъ сѣ ся владали съ народа?

О. Наложили му много по тяжкы данѣци отъ тыя, конто плащалъ когаго былъ свободенъ. Българинѣтъ былъ принуденъ да плаща съ пары за сичкѣтъ си движимѣ и недвижимѣ стокѣ, а на парѣ волове по бринѣ жито, и ведро вино, който ако нѣмалъ, зимали му злато, ако ли нѣмалъ и него, то му продавали воловиты и добытъка, и съ това намѣсто да го огнѣтятъ, както си мыслили Грѣцити, та да го владѣятъ вѣчно, то го смислили по-скоро за изгубенѣтъ му свободѣ, и го насърдили да си я пожелае пакъ, и да скочи по скоро срѣщу несноснѣтъ за него властѣ на чюждыты тирапы, и да ся освободи изново.

П. Ами кой гы накарама най-напрѣдъ да ся побунять ?

О. Самуиловый внукъ, на Радомира сынъ му, Петъръ II Долянъ, когото Гръцти, когато плѣнили Мьгленъ, были отвели въ Царь-градъ робъ, и послѣ сполучилъ да побѣгне и да дойде да си избави отечеството, гдѣто, чтомъ стѣпилъ, повель отъ сѣвѣ странѣ и градъ, прѣзъ гдѣто поминѣлъ подирѣ си наостреныя народъ който го посрѣщаль съ голѣмѣ славѣ, и ламтялъ на тумбы тумбы подирѣ него, до-гдѣто ся натрупали доволно души за свободѣтъ на своето отечество.

П. А когато ся подигнѣлъ вече народѣтъ, какво послѣдувало ?

О. Петъръ го повѣлъ изъ градищата, като начнѣли отъ Струмицѣ, и изсѣкли Гръцкыты управители, които за да възвѣрихѣтѣ народа отъ намѣреніето му, хванѣли да го лѣжатъ, че Петъръ гы ужъ былъ излѣгалъ, че былъ отъ царскѣ лозѣ; нѣ това нищо имъ непомогнѣло, защото Българинѣтъ былъ рѣшенъ вече да трепи Гръци. А когато вече бунтѣтъ са распространилъ вредомъ, и успѣлъ отъ Струмицѣ до Охридѣ, то Българити си провъзгласили за царь Петра (1040 л.)

ПЕТРЪРЪ II ДОЛЯНЪ.

П. Какво направилъ Петъръ, когато възлѣзълъ вече на Българскыя прѣстолъ ?

О. Догдѣто си мыслилъ какъ да освободи цѣлъ Българія, дошло му извѣстіе, че и онія Българе, които населявали Драченскыты страны, ся подигнали по прѣдводителството на Тахомира, и нападнѣли на Драчѣ, та изгонили Гръцкія управитель Миханла Дермоканта, и си провъзгласили за царь начальника си Тихомира, и тѣй Българити ся раздѣлили на двѣ страны: Долянова и Тихомирова.

П. Тогава Долянъ казвѣ направилъ?

О. Той понеже прѣдвиждалъ, че това раздвоеніе може да произведе междуособенъ бой изъ народа, писалъ Тихомиру да са съберѣтъ, та да си раздѣлятъ царството, което и станѣло; защото двамата Господари ся събрали заедно съ първенцигы си и войскыты си.

П. Кажѣте сега пакъ, какъ ся раздѣлило това новоподигнѣто царство?

О. Долянъ излѣзълъ посрѣдъ натрупаныя народъ, който чабалъ съ любопытство да види, какъ ще стане тая дѣлба, и му рѣкълъ: Българе! Азъ оставямъ коронѣтъ на рѣцѣты Ви, да си изберете сами Господарь. Вые знаете, че никога Българското царство не е было раздѣлено, та и сега не може да бжде. Ако искате царь, прѣдпочтѣте по-добрѣ единъ малкъ войнъ отъ Самуилова внукъ; Ето! Азъ Ви поставямъ за царь Тихомира, а менѣ земѣте живота! На това Доляново прѣдложеніе, народътъ извикалъ отъ вредъ: “Да живѣе Долянъ! Да

живѣе! Долянъ е нашій царь:" и тѣй Долянъ останжлъ царь, а Тихомира убили.

П. Подиръ това всеобщо избираниѣ, какво направилъ Долянъ?

О. Той си събралъ сичкѣтъ войскѣ, и тръгналъ камъто Солунъ, гдѣто былъ слѣзълъ вече Гръцкый Императоръ Михаилъ IV Пафлагонъ, който, като наближили Българити, побѣгналъ отъ страхъ въ Цариградъ, и си оставилъ съкровището и драгоцѣнныты нѣща на Михаила Ибаса, (брата на ослѣпеныя Ивана Ибаса,) който му былъ вѣренъ и възведенъ на чинъ, за да му ги занесе отподирѣ; нъ той като родолюбивъ Българинъ, ги зѣлъ наедно съ Катонита, и ги занесълъ Доляну, който ги пріялъ благодарно, а него поставилъ управитель на войскѣтъ си въ Солунъ.

П. А слѣдъ това Долянъ кадѣ отишълъ?

О. Понапрѣдъ пратилъ въ Епиръ войводѣ Каткана, та прѣзѣлъ Дерахумъ, а въ Ахаія — Антима, та разбилъ тамошнѣтъ гръцкѣ войскѣ, пѣкъ той послѣ самъ прѣминжлъ та завладѣлъ другы мѣста. Тогава ся подигнали Българити и въ Никополь, та ся освободили, и го прѣпознали; сѣщето станжло и по другы мѣста, които все ся присъединили съ нововъзраждаемото българско царство, и тѣй Българія малко по малко начижла да ся усилова, чтото твърдѣ скоро можяла да постигне първото си могѣщество, ако вътрешны несъгласія не бы я прѣдали изново неприятелю.

П. А каквы несъгласія сѣ были тыя, и отъ какво сѣ произлѣзлы?

О. Владиславовый братъ Алузіянъ, второй Аароновъ сынъ побѣгналъ отъ Цари-градъ, та дошълъ при Доляна, който го приѣлъ добръ, и го поставилъ пръвъ по себе въ царството си. Подиръ малко врѣмя го пратилъ съ 40 хыляды душъ войскъ въ Солунъ, срѣщу Императора, който былъ слѣзълъ да нападне Българія. Тамъ прѣди да ся ударять, Гръцити го нападнжли нощемъ, та избилли и изловили около 15 хыляды душъ отъ войскъ-тъ му, и Алузіянъ съ останѣлжтъ ся върнѣлъ много посраменъ при Доляна; нъ отъ день ка день обеспокояванъ отъ тоя толко голѣмъ за него срамъ, намыслилъ да свали Доляна отъ прѣстола, и да ся въцари той, та давно ся покаже по достоенъ прѣдъ народа когото убѣждавалъ и ся трудялъ да му доказва, че ималъ по голѣмото право да царува той, както сполучилъ най послѣ да убѣди еднж часть отъ него и да си състави партія.

П. А отъ тыя партіи, какво ся породило?

О. Отъ непрѣстанныты имъ распри, кой да царува? най-послѣ Алузіянъ сполучилъ да ослѣпи Доляна, като го повивалъ ушь на гости, и тогази ся заловили на по-голѣмы прѣспрни, раздоры, и несъгласія, който подали причинж на Гръциты да нападнжтъ пакъ на Българія.

П. Тогава какъ гы пвсрѣщнжли нашити?

О. Недостойный и перястый Алузіянъ имъ ся прѣдалъ тогава заедно съ привърженциты си; и ослѣпенныя Доляна уловили и го отвели робъ,

и Гръцити навлезли тогава въ останялѣтъ безъ главѣ Българія, что вредомъ ся деряла отъ раздвоенныты духове, и разбыли Михайль-Ибасовѣтъ войскѣ, и като-речи покорили цѣло царство. Тогава Императорѣтъ си поставилъ въ него своты управители, па ся върнѣлъ въ Царн-градъ съ много робы, между които были, Долянѣ, и Ибасѣ (1041 л.).

Ц. Ами подпрѣ това Българія какво станяла?

О. Тя останяла въ подданнеството на Гръциты, които си поставили князоветы: Никыфора, Гарантина, Доміяна, Доласена, Никыфора и Бриена за управители, връхъ които, Българити, като ненаучени, да имъ ся покоряватъ, ся подигами много пѣти, и въ 1071 л. сполучили да отнемѣтъ нѣкои мѣста, и да си поставятъ за царь Бодина, сына на българскыя управитель Михаилъ.

Ц. Какво направилъ Бодинѣ, като го провъзгласили за царь?

О. Той събралъ войскѣ, и ся былъ доволно врѣмя съ Гръциты, които най-послѣ при Таниумѣ го разбили и уловили заедно съ голѣмциты му, та го заточили въ Антиохыя, а Българити имъ останяли подданици пакъ до 1186 л. когато ся захваняли пакъ да ся освобождаватъ, догдѣто достигнѣли изново до пѣрвѣтъ си славѣ, както ще видимъ въ слѣдующыя періодъ на Българскѣтъ Исторія.

ПЕРІОДЪ ЧЕТВЪРТЫЙ.

Отъ освобожденіето на България до прѣзиманіето ѝ отъ Турците (1190 — 1481 л.).

Въ тоя періодъ ще видимъ, че падналото Българско царство ся подновява пакъ чудесно, и че достига до прѣзидатъ си слава, и да си равни съ най силныты Европейскы Държавы. Книжницата му се развива още по хубаво, и народътъ ся просвѣщава, догдѣто е живѣлъ въ сѣгласіе; нъ чтомъ исчезнало сѣгласіето, царството начнало да ослабва пакъ, догдѣто най-послѣ раздорити го поднесли на Османскыты Султаны, подъ властью на които. Българскіятъ народъ днѣсь живѣе и добрува.

ВЪЗРОЖДЕНІЕТО НА БЪЛГАРІЯ

П. Кое подало причиня, да ся възрождени Българското царство пакъ?

О. Беззаконното огнѣтеніе на Гръцкыты върху Българското Духовенство, кое тѣ искали да покорятъ подъ властью си, както имъ были покорили и политическото правленіе; За това тѣ начнало да нарушаватъ основанятъ Българскы още отъ Бориса независимы Иерархы, и най-напрѣдъ ся задовили да истребятъ Българскыя языкъ отъ Църквыты, а послѣ да гонятъ книжницата и нейныты защитници, та на Българыты тогава домъчнѣло най-много, чтото немогли вече да търпятъ неспособныты Гръцкы власть върху си, нъ ся рѣшили по Божіе вдѣхновеніе да ся освободятъ отъ нея.

П. А защо по Божіе вдъхновеніе, и кому са вдъхнѣло това, да станѣтъ, да ся освободятъ изъ това Гръцко тиранство?

О. За това народното прѣданіе ето какво казва: Тогашній Българскій Патрикъ Иванъ, който живѣлъ въ Търново около XII вѣкъ, и былъ святъ челвѣкъ, ся молилъ Богу непрѣстанно да избави народа отъ Гръцкото робство и озлобленіе, догдѣто единъ день, когато ся молялъ, Богъ му пратилъ Св. Великомученика Димитра, та му рѣкълъ: “Богъ помянѣ домъ и родъ царей Българскихъ, и посла мя, съ заповѣдія, да благовѣстиши възобновленіе Българскаго царства, и да миропомажеша царя Асѣня: Господъ же бждетъ съ нимъ и възстановитъ скиптъръ его.”

П. Какво направилъ тогава Патрикъ Иванъ?

О. Пратилъ съгласно съ Божіятъ заповѣдь, та повикалъ отъ Влашко двамата Братія, Асѣня и Петра, които были отъ Радомировото плѣмя, та дошли, и за споманъ на това вдъхновеніе, захванѣли да градятъ въ Търново великолѣпенъ Храмъ на Св. Димитра, който най-послѣ ся и свѣршилъ, и трябало вече да ся освятн.

П. Ами какъ го осветили?

О. Когато да стане тоя обрядъ, Патрикътъ повикалъ сичкыты Българскы епископы, и много народъ, па слѣдъ обряда на освѣщеніето, той казалъ народу, че Богъ му поведилъ чрѣзъ Св Димитра

да вѣнчае Асѣня за царь; За то зѣлъ вѣнецъ и и багряницъ, та го вѣнчалъ, и веднага зарадованный отъ това народъ начнълъ, да выка велегласно: “ Да живѣе Асѣнь царь на многая лѣта! Асѣню царю Българскому многая лѣта! и Ивану Блаженнѣйшему Патрику Търновскому и всея Българіи на многая лѣта!!! И подиръ това ся расчюло вредомъ по народа изъ Българія, какво Богъ вече искалъ нейното освобожденіе, та ся распалили духоветы, заловили ся вси за оржжіе, и възстаніето са появило, като подало пръвъ примѣръ за това Търново.

АСѢНЬ I.

П. А като ся вѣцарилъ Асѣнь, какво послѣдувало?

О. Чтомъ ся вѣцарилъ той (1186 л.) събрало ся довольно войскъ подъ народныя прѣпорець, и Асѣнь я повелъ заедно съ брата си Петра срѣщу непріятеля, па ся заловили на кървави борбы за свободжтѣ на своето мило отечество.

П. Гдѣ най-напрѣдъ ся сбили тыя освободители?

О. Въ самото си отечество, за да изгонять изъ него Гръциты, и да го освободять отъ тѣхъ а послѣ нагѣнжли въ Тракия, та я опустошили, когато Императоръ Исаакъ излѣзълъ на срѣщъ имъ, та ги

накаралъ да ся върнѣтъ пакъ въ Българія, и отъ тамъ прѣминѣли въ Влашко.

П. А защо ся прѣминѣли въ Влашко?

О. За да ся приготвятъ тамъ, и успятъ още по-добрѣ, като прибрали при войскыты си и отъ Власыты, та че послѣ прѣминѣли пакъ въ Българія отъ гдѣто нападнѣли нечаянно на Гръцкыты, които си мыслили вече, че ты разбѣли и смирили, та разбили еднѣ часть отъ испратенѣтъ на срѣщѣ имъ Исааковѣ войскѣ, и другѣтъ накарали да бѣга; нѣ прѣзъ пролѣтътъ (1188) Исаакъ дошълъ на срѣщѣ имъ самъ, та ударилъ укрѣпѣния градъ Любичъ (а), и подиръ три мѣсячнѣ напраздно обсадѣ, Асѣнь го накаралъ да ся върне въ Цариградъ, гдѣто като отивалъ, Българиты го насквали изъ клисурыты на Старѣ-Планинѣ, та му убили войскѣтъ, и той едва сварилъ да побѣгне.

П. Ами подиръ това разбиваніе на Гръцкыты, какво послѣдувало?

О. Българиты имъ прибрали сичкото богатство, изловили много роби, и ся заключило миръ, по условіята на които Асѣнь трябувало да прати въ Цариградъ залогъ най-малкыя си братъ Ивана, пжкъ Гръцкыты да припознаятъ независимостѣтъ на нововъзроденото Българско царство, което тогава ся простирало по цѣлѣ Българія, въ Влашко, за то сѣ имали и Власы войници.

П. Колко врѣме траялъ тоя миръ, и съ какво ся занимавалъ Асѣнь. прѣзъ това мирно врѣмя?

О. Той траялъ цѣлы четири години, и прѣзъ тѣхъ Асѣнь ся занимавалъ съ вътрешный урядъ на своето царство: Прѣзъ това врѣмя той си устроилъ правленіето въ сѣщия порядкъ, какъ въ то имало на славното Симеоново врѣмя; Насърдчалъ Търновскыя Патрикъ Теофлакта, да ся старе за развитіето на книжницѣтъ, на коя обработателити не были помалко отъ тыя на Симеоновото врѣмя. По-знаменити отъ тогашныты Българскы писатели, что сѣ ся издарили до сега были: Патрикъ Теофлактъ който написалъ разны съчиненія върху Латинныты, и житіето на Тиверіополскыты мъченици; Послѣ него Търновскый Патрикъ Евтимъ който написалъ житіето на Св. Пяткъ, и другы много, на който имената не ни сѣ още открыты. — Въздигналъ много църквы, училища и монастыри нѣ само въ своето царство, нѣ и въ Св. Горѣ, гдѣто замѣнилъ Гръцкыя языкъ при Богослуженіето съ Българскыя; узаконилъ да ся дава изъ царскыты съкровища на бѣдныты милостыня; — Прѣобърнулъ Власыты отъ Католицы—на православны, и имъ въвелъ при Богослуженіе Българскыя языкъ намѣсто Латинскый, и другы много таквы олжшенія ввелъ по своятъ държавѣ до 1192 л. когато ся развалилъ заключеный миръ съ Гръциты.

П. Ами тоя миръ защо ся развалилъ тѣй скоро?

О. Защото Българити немогли да ся стърпятъ, да не навлѣзѣтъ въ Имперіятѣ, за да я о-

пустошявать, та Исаакъ ся ядосалъ и отишьлъ да ги бие; нѣ тѣ му разбили войскѣтъ, и на смалко остало да утрепятъ и него. Въ 1193 л. ижѣ, Асѣнь имъ отишьлъ нѣколко мѣста, нѣ тѣ подирь си ги зѣли пакъ, и въ 1194 л. Исаакъ пратилъ полковника си Ивана, да ги испѣди съвсѣмъ изъ земятъ му; Асѣнь обаче му надвылъ като го разбилъ при Аркадюполь, (а) та Исаакъ ся расърдилъ повече, и събралъ голѣмъ войскъ, повыкалъ и Маджарыты на помощь, па когато вече ся готвялъ да налуе въ Българія, противници му го свалили отъ прѣстола, и намѣсто него въцарили брата му Алекса, който догдѣто поукроти станѣлти въ Цари-градъ по причинѣ на Исааковото сваляніе, смѣщенія, нашити ся въсползували отъ случая, та завладѣли много мѣста по Тракія и Македонія, гдѣто все не прѣставали отъ да опустошявать, догдѣто Алекса испратилъ Асеню посланници да го моли за миръ.

П. Ами склонилъ ли е Асѣнь да ся примирять?

О. Нѣ; а имъ ся отказалъ гордо, чтото Алекса ся ядосалъ, та си пратилъ военачалника Исаака и други войводи съ 27 хыляды души войны въ Българія, за да си отмѣсти; нѣ Асѣнь излѣзълъ, та ги прѣсърѣцижълъ кадѣ Амфинолистъ (а) и Сересъ, гдѣто всичко опустошилъ и му за-

(а) Люле-Бургасъ на Ю-Истокъ отъ Едрене.

(а) Градъ въ Македонія на Югъ, при р. Струмж.

владѣлъ околноститы, догдѣто го нападижть Грьцити, срѣщу които ся обьрижлъ пжкъ тогази, тагы разбилъ, военачалника имъ Исаака уловилъ, обковалъ го въ желѣза и го пратилъ въ Търново, гдѣто ся прибралъ и той подиръ малко врѣмя, за голѣмо негово и народу злощастіе защото тука го сварила нечаянно смърть, отъ коя той ся неуплашилъ въ толкози боеве никакъ.

П. А отъ каквѣ смърть умрѣлъ тжй нечаянно Асѣнь?

О. Велможята му Иванко го убилъ въ сжщия му палатъ, гдѣто Асѣнь го былъ призовалъ, да го угости.

П. Ами защо го убилъ тжй, и кой го накаралъ?

О. Плѣненный Грьцкы войвода Исаакъ, като немогълъ другоаче да си отмѣсти, наговорилъ Иванка да го убіе, и го научилъ какъ да стане вмѣсто него Царь. А славолубивый Иванко прѣстанжлъ на това веднага, като си разказалъ намереніето и на братіята, и на пріятелиты, что были все чиновници въ Търново; па още нескрылъ това и отъ царскжтж дщера, като я прѣмамилъ, и и ся обѣщалъ да я земе и да стане царица, та да му помогне и тя въ това съзаклятіе срѣщу бащина и животъ, кое като немогли да уккрыть, Асѣнь го научилъ.

П. А защо, когато го научилъ непрѣварилъ злото, и да си накаже убійцжтж?

О. Той мыслялъ вече да го улови, и за това го повыкалъ ужь на гости въ палата си, гдѣто

былъ заповѣдалъ, да го убіяты; нѣ Иванко го прѣварилъ, чтомъ влѣзълъ при него, извадилъ си веднага скрытыя ножъ, и ся спуснжлъ, та проболъ царя, който умрѣлъ още прѣзъ ноцтъж! Тогава Иванко, комуто хората были оградили двореца, и избѣли мнозина отъ царскыты стражари, прѣсвоилъ двореца, а подиръ малко врѣмя и сичкото Търново (1195 л.)

П. Ами кой наслѣдилъ прѣстола, подиръ като убили Асѣна?

О. По малкый му братъ Петъръ, който чтомъ ся научилъ, че убили брата му, веднага повелъ царскыты войскы камъ Търново, та го отнѣлъ; разбилъ му освоители, а убійцата едва сварилъ да побѣгне въ Цари-градъ заедно съ братіята си. Двамата наслѣдници на Асѣна който царувалъ само 9 години, понеже были още малкы, то ся въцарилъ намѣсто тѣхъ братъ му.

ПЕТЪРЪ III.

П. Колко врѣмя царувалъ Петъръ?

О. Той, слѣдъ като покорилъ Иванковыты привърженници, царувалъ мирно само 6 години, догдѣто убили и него, като брата му Асѣна.

П. Ами него кой убилъ?

О. Единъ другъ Българинъ, когото накаралъ пакъ същый му братовъ убійца, който макаръ и да былъ въ Цари-градъ, никакъ нестоялъ миренъ.

П. Ами кой ся въцарилъ подиръ Петра?

О. По малкый неговъ братъ Иванъ, който былъ въ Цари-градъ залогъ, и побѣгналъ отъ тамъ още когато ся развалилъ съ Гръциты Мира, та си дошълъ при братіята, които го имали за пръвъ отъ свонты съвѣтници.

ИВАНЪ.

П. Кога ся въцарилъ царъ Иванъ, и какво направилъ подиръ въцаряваніето си?

О. Иванъ или Иваница, нареченъ още и Кало-Иванъ, и Иоанкый ся въцарилъ слѣдъ убиваніето на брата си Петра (1201 л.), и ся загрыжилъ веднага да утвърди мира изъ своето царство, та да го избави тѣй отъ опасностьжъ отъ каквѣто ся заплашвало.

П. Ами въ каквѣ опасностьъ было изложено тогази Българското царство?

О. Кръстоносциты, что Папыты подигали, да отивать, да отнимать отъ Турциты Св. мѣста въ Іерусалимъ, като ся подигали да вървать, случвало ся да минувать и прѣзь Българія, която понеже мысляли за Еретическѣ земя, правяли и голѣми пакости: обирали църквы, монастыри, и разграбували села, които много-пѣти излизали подирѣ имъ на потери, да ги гонять и біять; Още той (Иванъ) ся беспокоилъ и отъ братоубійциты си Иванка и брата му Митра които не-

прѣставали да си зломыслятъ на отечеството, срѣщу кое тыя нехрани-Майковци были приготвили даже и дружинѣ да го нападнатъ.

П. А какъ ся е избавилъ царь Иванъ отъ тыя беспокойствія ?

О. За да ся избави отъ кръстоносцы, той намыслилъ да са спрїатели съ Папѣ Инокентыя III, който тогава былъ душа нѣ само на религиозны-ты, нѣ и на политическыты работы въ Европѣ, та му пратилъ въ 1203 л. посланикъ, и го изигралъ като му казалъ: че ужъ желалъ да станѣтъ Българити Уніяти, та Папата ся благодарилъ много, обыкналъ Българыты толко, чтого ты мыслялъ вече готови да ся покатоличятъ; нѣщо, за кое Римската църква ся е мъчила още отъ когато сѣ ся покрѣстили, както и до днесъ ся мъчи, безъ да знае колко я мразить Българити, и глѣдять на нея, като на Еретикъ.

П. Ами защо Иванъ не е заплашилъ съ оружїето си тыя Католици, а е прибѣгналъ на измамѣ и кытрость ?

О. Защото ако не направалъ тѣй, царството му было въ опасность да ся затрѣе, както ся изгубило и Византїиското, като ся опрѣли Грѣцити на Френциты кръстоносци, които ты нападнали тогава, та завладѣли Царь-градъ, и си поставили тамъ за царь Балдуина, (1024 л.) комуто послѣ Царь Иванъ пратилъ посланикъ, да му честити царство, и да му попроси прїятелството.

П. Ами Царь Иванъ, какъ ся избавилъ, отъ цареубійцита, конто го застрашявали толко?

О. Иванка, който естестественно былъ лошъ челѣкъ, прѣди да си нападне на отечеството, го уловили за лошевиныты му Грьцити, и го хвърлили въ тъмницѣ, гдѣто умрѣлъ отъ мъжы; Пжкъ брата му Митра, който ходилъ въ Россія за помощъ, когато ся върнулъ съ Руссыты, та нападналъ на отечеството си, Царь Иванъ излѣзълъ, та го уловилъ и убилъ, и Руссыты му изгонилъ, и тѣй ся избавилъ отъ своиты неприятелы.

П. Кажѣте сега пжкъ, какъ прѣвлъ Балдуинъ Българскыя посланникъ, то отишълъ да му честити?

О. Той го прѣвлъ много горделиво, и му казалъ съ прѣзрѣніе, че Българскый царь не трябувало да му праща посланникъ, нѣ самъ трябувало да иде да му честити и да му ся покори като на Френскый Императоръ; нѣ тыя му горды думы го накарали, да си изгуби скоро живота, и новосъставеното Френско царство да пострада злѣ отъ Българското оржѣе, защото Иванца ся разлютилъ, та си събралъ войскыты, и излѣзълъ да го бие.

П. Ами гдѣ ся сбили най напрѣдъ, и кой спечялилъ побѣдѣтъ?

О. Двамата неприятелы ся срѣшнѣли кадѣ Едрене, и ся ударили толко распалено, чтото подиръ едно страшно крѣвопролитіе Българското оржѣе вѣствѣжествувало: Българити разбили

Френцити, плѣнили мнозина отъ тѣхъ робы, даже и самыя имъ царь Балдуина, когото Иваница накараше да обковаше въ желѣза, и да го отведе въ Търново, гдѣто го запрѣли въ тъмницѣ (1025 л. Април. 3-ий; пжкъ той потеглише, та призвѣше Пловдивъ, Сересъ и Верея, които, като оставилъ една часть отъ войскыты си, да ги вардятъ, върнаше ся като побѣдитель славно въ Българія, гдѣто догдѣто стояше та си почиваше, казали му, че Френцити които разбише, и кои още пазяли Цари-градъ, Родосто и Силиврія си избрали другъ царь Ханри, който отъ страхъ да ги недовършатъ Българити до суше, писалъ на Западъ за помощъ, съединилъ ся още и съ Гръциты, нападнали, та си отнѣли нѣкои отъ мѣстата, что бѣше завладѣлъ отъ тѣхъ Иваница.

Ц. Какво направилъ сега, когато чуше това царь Иваница. ?

О. Той ся разсърдилъ много, и веднага накараше, да исколятъ сичкыты Френци, что были въ Търново роби, а Балдуину да отрѣжатъ главаше, и да и земаше черепа, съ който, казваше, че пише здравица, както съ Никыфоровыя; ржцѣти и краката, че да му хвърлятъ трупа въ единъ траше, за да го изядатъ кучетата. Подиръ това пжкъ си повелъ войскыты, и нападнаше съ голѣмъ яростъ, та поразилъ безмилно и Френциты, и Гръциты които капяли като круши отъ оржашето на разяреныя Българинъ, който накараше още да съборятъ и крѣпоститы на завла-

дѣланы градове: Пловдивъ, Ираклія (а), Траяно-поль (б), Макрумъ, Клавдіополь (в), и други на които жителиты изробилъ, и ги прѣселилъ въ ненаселенѣтъ си земя Влашко.

П. Ами подиръ тѣя побѣдж, какво послѣдувало?

О. Гръцити ся съгласили пакъ съ Френциты да ся опрѣтъ Ивану, та си поставятъ за Господарь Тодора Бранасса които Гръцити дали да управлява Едрене и Димотикѣ, что Иваница отишълъ та обсадилъ веднага. Тогава Гръцити начнѣли, да му ся молятъ да ги прости, и му ся обѣщавали, да му ся покорятъ; нѣ той ги непослушалъ, за това поискали отъ Ханри помощъ, който незабавно трѣгнѣлъ съ войскиты си камъ Демотикѣ; Иваница обаче ся оттегилъ вече, защото Тодоръ Ласкаръ, царьтъ на Азіатскыты Гръци му пратилъ посланникъ да свържатъ съюзъ противъ Френцити (1207), когото и свързали.

П. Ами като свързали съюза какво станѣло?

О. Иваница си събралъ войскиты, и ги раздѣлилъ на двѣ, па пратилъ половината отъ тѣхъ за Цари-градъ, и съ другѣтъ половина самъ трѣгнѣлъ за Едрене; нѣ не ся минѣло много, и Ласкаръ ся примирилъ съ Френциты, па ся отметнѣлъ отъ съюза, и тѣй Иваница, комуто то-

(а) Ерекли или Перинтъ, градъ около Византія; (б) Орикова при полыты на Доспатскы планини на Ю-Западъ отъ Едрене; Боли на югъ отъ Ерекли.

гава донесли главѣтъ на Солунскыя краль Монферата, что пратената тамъ Българска войска побѣдила, станѣлъ та отишьль, за да довърши понапрѣдъ тамошнето Латинско кралство, каквото да му непречи испослѣ, като нападне отъ тамъ Царь-градъ.

П. Кажѣте сега сполучилъ ли е тука, каквото си мыслялъ Иваница?

О. Той отишьль, та обсадилъ Солунъ; нѣ за голѣмо Българско нещастіе напрасна болестъ уморила Иваница една нощъ на лѣглото му, и осиротялата му войска са принудила да са върне въ Българія.

Забѣлежка. И Иваницовото умирање станжло за чудо прѣдъ Латиныты, както Крумовото и Симеоновото прѣдъ Гръциты; защото като умрѣлъ, тѣ зѣли да казвать, че ужъ Св. Димитъръ Солунскый му ся явилъ на'сѣнѣ на бѣль конь, та си забилъ коніето въ сърдцето му, и веднага умрѣлъ тогава.

БОРИЛЬ или БОРИСЪ II.

П. Кой са въцарилъ подиръ Иваница?

О. Макарт прѣстола да са стоялъ на сжщия сынъ, Ивана Асѣня II, нѣ Бориль сынътъ на Иваницовѣтъ сестрѣ, са оженилъ за малкѣтъ Иваницовѣ сестрѣ, и съ помощъта на родниныты си сполучилъ да стане царь той (1207 л.).

П. Ами какво достопримѣчтелно знайте за неговото царуваніе?

О. Когато ся възцарилъ, дощяло му ся и нему, като на вуйчя му Иваница, да противустои на Гръциты и Латыныты, нъ не му проработила чествта, защото когато гы нападнълъ, Ханри го разбилъ, и въ разстояніе на единъ мѣсець, като му отиѣлъ много градове, что по напрѣдъ Иваница былъ завладѣлъ отъ тѣхъ (1208 л.) принудилъ го да заключи миръ, а подиръ малко врѣмя — да му даде и браточеткѣтъ си за женѣ.

II. А когато ся примирили, какво послѣдувало?

О. Понеже Богомилити были распространени ересьтъ си довольно изъ Българія, Борилъ свыкалъ съборъ, та гы наказалъ.

II. Ами колко години царувалъ Борилъ?

О. Не повече отъ десять, защото Иванъ Асѣнь II и Александъръ, същити наследници на прѣстола ходили въ Россія, та имъ дали помощъ, обсадили го, та го побѣдили и му отиѣли по-го-лѣмѣтъ часть отъ бащиното си царство; послѣ обсадили и Търново, та го държѣли 7 години въ обсадѣ, догдѣто изгладнѣлити жители имъ отворили вратата, та влѣзли въ бащина си палатъ, а Търновци тогава припознали за свой Господарь Асѣня, който наказалъ да извадятъ Борилу очиты, и да го хвърлятъ въ Тъмницѣ, гдѣто и умрѣлъ.

ИВАНЪ АСЪНЪ. II

II. Какво направилъ Асѣнь, когато стѣпилъ на прѣстола?

О. Когато ся въцарилъ (1217 л.) той, най първата му грижа была да си нареди вътрѣшны-ты дѣла на царството, кое небрежливый Борилъ управлявалъ много слабо; а послѣ ся заловилъ пѣкъ да го распространи, като ся уженилъ по-напрѣдъ за дъщерята на Маджарскыя краль, что водялъ сестрѣтъ на Френскыя царь Роберта, та ся сродилъ и съ Френциты.

II. Ами като ся сродилъ съ Френциты, той поминѣлъ ли е мирно съ тѣхъ?

О. Нѣ, нѣ напротивъ ималъ войнѣ съ тѣхъ; причината за нея было това: Царьтъ имъ Робертъ умрѣлъ (1228 л.), и оставилъ за наслѣдникъ девятгодишныя си братъ Балдуина II, който като не бы могълъ да царува безъ Регентъ, подиръ много разискуванія му избрали за такъвъ Асѣ-ня, като му поискали Френцити и дъщеря му Ма-рїя, зарадъ младыя си царь, когато му базали, че го избрали за Регентъ на царя си.

II. Кажѣте сега склонилъ ли е Асѣнь да на-прави Балдуина зятъ, и да му стане Регентъ?

О. Той, като виждалъ, че това сблжяваніе съ Френциты, му подавало леснинѣтъ да біе Грьциты, и отъ камъ Азія, и отъ камъ Европѣ, склонилъ и станѣло помежду имъ договоръ, по който Асѣнь ся обвязвалъ, да възвѣрне на Френ-циты и земятъ, что имъ былъ отиѣлъ Епирскый

Краль, Кюръ-Тодоръ; нъ подиръ Френцити сяпометихли, та развалили договора, и отрядили за регентъ на царя си вмѣсто Асѣня II, Іерусалимскыя Краль Ивана Бриена.

II. Какъ постъпилъ сега Асѣнь съ Френциты?

О. Той имъ ся разсърдилъ много, гдѣто го изиграли, и да си отмъсти, примирилъ ся съ Епирскыя Краль, Кюръ-Тодора, и далъ дъщеря си за женъ на брата му Манола, па ся наговорили да ударятъ задружмо на Френциты; нъ и Кюръ-Тодоръ, който все му ся показвалъ склоненъ, го изигралъ отподири, защото кагато ся дигналъ, намѣсто да удари на Френциты, той си обърналъ оръжіето връхъ Българыты.

II. Какво направилъ тогава Асѣнь?

О. Той ся разлютилъ връхъ него много, и си повелъ насрѣщъ му войскытѣ, която да распали още повече срѣщу тѣя невѣрникъ, накаралъ гы да накачатъ на копіе написаныя помежду имъ договоръ, и тогава го ударили распаленити, като гладни лви Българе, разбили го и му поробили сичкытѣ войскы, и самаго Кюръ-Тодора, заедно съ женъ му, и сыноветы му, дъщериты му и съ сичкыты му по-първи войводы уловили, освѣнъ брата му Манола, който сполучилъ да побѣгне и да ся скрие въ Солунъ (1230 л.).

II. Ами подиръ тѣя побѣдѣ, какво стаяло?

О. Изъ Кюръ-Тодоровото царство много градове ся прѣдали сами и доброволно на Асѣня, който отъ робіето, что заробилъ, задържалъ само голѣмциты, а другыты отпустилъ, та ся върнѣли

въ домоветы си и го хвалили на своиты съотечественници, като ги принуждавали още да го и-скать и да имъ стане царь. Подиръ това Асѣнь ударилъ на Френцты, та имъ отиѣлъ сичкыты градове около Цари-градъ, че най-послѣ ся управилъ я камъ него; нѣ Френцти му ся покорили, и му ся обѣщали да му плащатъ дань, за това той имъ оставилъ пакъ отнятыты градове, да си ги управляватъ сами. «Тѣкмо градовомъ окръсть Царѣ-градъ и самаго того града държяхъ Фрѣзи, нѣ и ты подъ рѣкъ царства моего повинухъ ся, понеже иного царя немыхъ развѣ мене, и мноя ради дань своя вепровождаше...» (книга нѣколко рѣчи о Асѣню I и II отъ Р.).

П. Кажѣте сега подиръ това, кадѣ отишълъ Асѣнь?

О. Това негово великодушіе къмъ Френци-ши, гдѣто имъ отстъпилъ градоветы, накарало градовети: Демотика, Едрене, Волиръ (а), Сѣресъ, и Триполска Пелагонія та му ся прѣдали сами. Отъ тамъ Асѣнь прѣми-нълъ прѣзъ цѣлѣ Тессалія, влѣзълъ въ Епиръ до Драчъ, послѣ въ Албанія, та отъ гдѣто поми-нълъ все завладѣлъ, а послѣ минълъ и въ Сър-бія, гдѣто прѣзълъ още нѣколко мѣста, гдѣто ба-то си оставилъ войводыты да ги управляватъ, как-то былъ оставилъ зетя си Манола съ чинъ Со-лунскы Деспотъ въ Епирското кралство, вър-нълъ ся съ побѣдоноснѣ славѣ въ Българія.

П. Ами когато ся върналъ Асѣнь въ своя-
тѣ столицѣ, какво направилъ?

О. За да ся не забравятъ славныты му по-
бѣды, той въздигналъ великолѣпенъ храмъ въ честь
на 40 мъченици, (който трае и до днесъ прѣо-
бърнѣтъ на джамія, виждь Българ. Книж.);
Отпустилъ сичкы робы, само Кюръ-Тодора зае-
дно съ домочядіето му задържалъ, и го оставилъ
да живѣе свободно при себе си; нѣ подирь мал-
ко врѣме. когато са научилъ, че готвилъ съзакля-
тіе върху му, накаралъ та го ослѣпили, и послѣ
обявилъ пакъ война на Френцити (1235 — 36 л.).

П. А кое подало причинѣ за да емъ объяви
бой тѣй внезапно, когато были примирени?

О. Когато дошълъ въ 1234 л. избранный ре-
гентъ на Балдуина II, Иванъ Бриенъ въ Цари-
градъ, Френцити ся отказали да му плащатъ да-
нѣка, и Асѣнь тогава влѣзълъ въ договоръ съ
Азіятскыя Гръцкы царь, Иванъ Батаса, който са
біялъ тогава съ Френцити, та да ги испядятъ отъ
Цари-градъ; а за да си оскѣн още по здраво тоя
договоръ, Асѣнь си сгодилъ дщерятѣ Еленѣ за
Батасова сынъ Тодора което Френцити като
чоли, уплашили ся и писали на Западъ за помощъ;
нѣ Батасъ ги прѣварилъ, и въ 1235 л. прѣми-
налъ та заладълъ Галиполь, гдѣто дошълъ и
грѣцкый Патрикъ, а по-послѣ — и Асѣнь заедно
съ царицѣ Аннѣ. Княгыня Еленѣ и Търновскыя
Патрикъ, комуто тогази ся дало и равенъ стѣпень
съ на грѣцкыя, та направили сватѣжтѣ. и вѣнчали
младоженцты двамата Патрици. Подирь това съ-

юзниците ударили на Френциты, та имъ опустошили земятъ, и допрѣли даже до столицѣтъ, отъ гдѣто едва могли да ги отблъснѣтъ.

П. Ами подиръ като ги отблъснѣли Френцити, какво послѣдувало?

О. Асѣнь си приготвилъ флотѣтъ (1236), та я съединилъ съ гръцкѣтъ, и ударили на Френциты, и отъ камъ морето; нъ и тука дошлата отъ Западъ латинска флота ги отблъснала, та не могли да земѣтъ Цари-градъ, ако и да были завладѣли вече повечето отъ Френското царство.

П. А че защо Асѣнь тука не е успѣвалъ, когато въ другыты си битвы былъ толко напредвалъ?

О. Защото нѣмалъ същѣтъ деятельность за прѣзиманіе-то на Цари-градъ, каквѣто ималъ при завладяваніето на другы мѣста, понеже прѣдвидѣлъ, че ако ся испѣдятъ Френцити, то ще ся намѣстятъ Гръцити, които нивга не мыслятъ доброто на Българыты. Това му дошло на ума, и ся раздѣлилъ отъ Батаса, като зѣлъ и дъщеря си, да постои малко при него. Тогава Гръцити ся скарали съ Българыты, и договорѣтъ ся развалилъ съвсѣмъ, та ся дрънѣлъ вече Асѣнь отъ боя, и си отишълъ заедно съ дъщеря си въ Търново.

П. Какво направилъ сега Асѣнь, като ся прибралъ?

О. Чтомъ ся научили Френцити за това, пратили та го молили, да имъ иде на помощ, и да

не оставятъ Гръцкитѣ, да ся усилятъ въ Европѣ. Асѣнь гы послушалъ, и си повелъ войскѣтъ, нъ ненадѣйното умираше на жена му, сына му и на Патрика, го накараше да се върне пакъ назадъ по скоро, и Елена тогази оскърбена за раздѣленіето отъ мъжа си, го накарала да ся примири съ Бориса, и да я прати пакъ на сына му (1237 л.)

П. А подиръ тѣя скръбъ на Асѣня, какво станѣло?

О. Той ся оженилъ пакъ, за Кюръ-Тодоровѣтъ дъщеря Ирина, и тогава освободилъ и бащѣ ѝ, който отишълъ да живѣе въ Епирското кралство при брата си Манола; подиръ това пакъ ся примирилъ и съ Гръцкитѣ, и съ Френцитѣ, та ся оттървалъ и отъ войнѣтъ; нъ Католицитѣ, които ся надѣяли все да покатоличятъ Българитѣ, го неоставили на мира, защото Папа Григорій IXый, като видѣлъ, че Българитѣ гы лъжатъ, за да си отмъсти, накаралъ Маджарскыя кралъ Бела, та дигналъ оржжіе връхъ Българіетѣ (1238 л.).

П. Кажѣте сега, какво направилъ Асѣнь съ Маджаритѣ?

О. Той гы посрѣщналъ на Дунава, та имъ ся опрѣлъ юнашки, и гы испѣдилъ изъ земятъ си. Послѣ ся примирили, и отъ тогази Българското царство останѣло на мира, догдѣто умрѣлъ (1241 л.) Асѣнь, който ся наричалъ и Самодържець. Слѣдъ смъртта на тоя славенъ владѣтель, Българія начнала отъ день на день да губи, и да отслабва.

КАЛОМАНЪ I.

П. Кой ся възцарилъ подиръ Асѣня II?

О. Дванадесетогодишній му сынъ Каломанъ, отъ първѣтъ неговѣ женѣ роденъ, подъ надзора на Асѣневыты велможы.

П. Колко време царувалъ Каломанъ?

О. Това сырото царче, лишено и отъ бащинѣ, и отъ майчина защита, много малко царувало, защото станѣло жьртва на расприты и препирниты на велможиты, които ся карали сякога кой по-напрѣдъ да му стане регентъ, догдѣто му испили невиняты крѣвь и ся изгубило младо, велено отъ тоя свѣтъ (1245 л.).

МИХАИЛЪ.

П. Кой ся възцарилъ подиръ Каломана?

О. Нѣговый братъ Михаилъ, отъ вторѣтъ Асѣневѣ женѣ, Ирпнѣ (1245 л.). И той былъ много малъкъ, нѣ майка му была жива, та го защищавала по добрѣ отъ брата му Каломана.

П. Какво послѣдувало Българія, когато възлѣзълъ Михаилъ на прѣстола?

О. Гръцкый царъ Иванъ Батасъ, който былъ усвоилъ вече една часть въ Европѣ, нападнѣлъ на Българското царство, та призѣлъ нѣколко мѣста въ Тракия и Македонія даже до Прилѣпъ, гдѣто младый Михаилъ си повелъ войскѣтъ та си

гы отиѣлъ пакъ, подирь еднѣ дѣлѣ войнѣ, что траяла до смъртьта на Батаса, който умрѣлъ напрасно (1253 л.); нѣ послѣ сынъ му Тодоръ Ласкаръ нападнѣлъ, та гы призѣлъ второй пѣтъ (1255 л.).

П. Какво правилъ тогава Михаилъ?

О. Той ся отнесѣлъ до тестя си Ростислава, който былъ князь Русскый, пѣкъ Банъ Мазванскый, за да му помогне. Ростиславъ слѣзѣлъ тогава въ Търново, та му настанилъ по-наирѣдъ тамошныты работы, па оттамъ отишѣлъ при Гръциты, та гы примирилъ съ Михаила (1258 л.) и ся върналъ тогава въ столицата си Бѣльградъ.

П. Подиръ тоя миръ, Михаилъ колко царувалъ?

О. Много малко, защото Александровый сынъ, Иванъ Асѣновый внукъ, Каломанъ го убилъ (1259 л.) печаянно, когато были на ловъ, и ся въцарилъ вмѣсто него.

КАЛОМАНЪ II.

П. Колко врѣме царувалъ тоя царубійць?

О. Като-речи никакъ, защото като ся въцарилъ, накаралъ удовялѣтъ царицѣ, да ся вѣнчѣ съ него, та давно ся укрѣпи тѣй по-здраво на прѣстола; нѣ баща ѿ Ростиславъ чуолъ това, и си повелъ войскыты да помогне на дѣщеря си, и да му отмъсти заради зетя си.

П. Тогава какво са случило Каломану ?

О. Чтомъ ся научилъ той, че Ростиславъ идялъ, да го накаже, напустялъ столицѣтъ и побѣгнѣлъ; нъ послѣдователити му, които ся раскаяли прѣдъ Ростислава, го намѣрили скоро, и го убили.

П. Кой ся въцарилъ тогава подиръ Каломана ?

О. Понеже убитыя царь нѣмалъ наслѣдникъ, то народѣтъ си провъзгласилъ за царь, сестриныя му мъжъ, зетя му Мичя, който управлявалъ тогава градоветы: Анхыалъ, Созополь, Агатѣполь, Канстрицѣ и околностити имъ.

МИЧЕ.

П. Кога са въцарилъ Миче, и что го послѣдувало, като стѣпилъ на прѣстола ?

П. Той са въцарилъ на 1260 л. между толкози тайны и незадоволимы партіи, что само Ростиславовата войска можяла да направи да мирувать; нъ когато си отишла тя, размирницити боляре, подъ начялството на Константина Тихо, прѣнудили Мичя да остави прѣстола, и да побѣгне съ женѣтъ си и дѣцата си въ Мезембрія, отъ гдѣто въ 1261 л. трыгнѣлъ камъ столицѣтъ пакъ, съ надѣждѣ, че Ростиславъ и Маджарити ще му дойдѣтъ на помощь; нъ Тихо и тоя пѣтъ го накаралъ да ся върне назадъ.

П. Ами слѣдъ това, какво станѣло ?

О. Миче, като ся върнѣлъ, отнесѣлъ ся да иска помощь отъ Гръцкія царь Михаила Палеолога, и му ся врѣкълъ да му даде градове, Месембрия и Анхиялъ, ако го възвѣрне пакъ да стане царь въ Търново. — Михаилъ му ся обѣщавъ, и войскыты му напълнили въ обречениыты градове; нѣ вмѣсто да го заведѣтъ Мича въ Търново, тѣ го отвели въ земятъ, что му отстѣпиль Михаилъ у Анадоля при р. Скамандръ и стария градъ Трояда, гдѣто си прѣкаралъ все видѣтъ си вато — простъ челѣкъ.

КОНСТАНТИНЪ—ТИХО.

П. Кой възлѣзълъ на Българскыя прѣстолъ подирь обесправданыя Царь Мича?

О. Остроумный и мъжественый Видинскы управитель Константинъ Тихо, който запазилъ много-пѣти прѣдѣлы-ты на Българското цѣрство отъ Сръбскыя кралъ Милотина, комуто на едного отъ велможиты послѣ станѣлъ зеть, когато ся уженилъ за Сръбкыята Драгуша (1280 г.).

П. Какъ постѣпиль най-първъ той царь, когато зѣлъ въ рѣцѣ юздытъ на Българското правленіе?

О. Той сключилъ съ Гръцы-ты миръ, и да го подтвърди по-добрь далъ имъ за залогъ поправитѣльнѣ си женѣ Драгуша, а ся уженилъ за Мисларевѣтъ дщера Иринѣ, Елениното момиче, внучето

на Асѣня II. И въ 1262 л. ходилъ на гръцкы на помощь, та призвълъ много мѣста около Цариградъ, когато Палеологъ са напръгнжлъ, да го призвме отъ Френци-ты; нъ слѣдъ това скоро ся пакъ размирили.

II. А защо ся ся размирили?

О. Понеже Михаилъ Палеологъ, искалъ да остане само неговжтъ лозж въ имперіятж, ослѣпилъ шюра му, Ивана Ласкаря, законный наследникъ на прѣстола, и го заточилъ; то Царица Ирина за да му отмести вмѣсто брата си, накарала Тиха да удари на имперіятж.

II. А какво слѣдствие имала тая война?

О. Много сполучно, защото царь Тихо слѣдъ като опустошилъ и завоевалъ много мѣста отъ Гръци-ты, напогнжлъ и царя имъ Михаила, който едва сварилъ да побѣгне въ планинж Ганж (а), и да си остави тамъ войскыты, отъ които Тихо единжтъ часть поробилъ, а другата са разбѣгала по примѣра на господаря си който първо хукилъ въ Тракия, и отъ тамъ къмъ морето, отъ гдѣто едва сварилъ съ голѣмъ срамъ да отплува за Цариградъ. Подиръ това разбѣиваніе на Гръци-ты, Тихо избавилъ и поробеня Ивоийскы Султанъ отъ тѣхъ, (1269 л.), и войната са прѣкратила съ смърть-тж на Царицж Иринж, защото, когато умрѣла тя, Михаилъ му пратилъ посланници да го молятъ за миръ, и да го поканятъ да земе за женж, сестринжтъ му дъщеря Марія, която Михаилъ подирѣ пратилъ съ гръцкыя Патрикъ въ

Търново, та ги вѣнчялъ, и ся примирили, като ся условило въ мира, да върне Михаилъ Тиху, и градоветы Анхыялъ и Мезембрія, които по напрѣдъ му былъ прѣдалъ Миче.

П. Ами устоялъ ли си е Михаилъ на думѣ-тъ ?

О. Нѣ; Изначяло той казвалъ Тиху, че жители-ти на тья градове нещяли да минѣтъ подъ власть-тъ на Българы-ты; послѣ пѣкъ му казалъ че ще му ги даде, когато му ся роди отъ Марія сынъ; нѣ и тогава бато му ги недалъ, Тихо си събралъ войскыты, и нагънѣлъ да опустошява имперія-тъ, гдѣто очяквалъ на помощь и Татарскыя князь Нога, съ когото ся былъ понапрѣдъ споразумѣлъ, че тогава да иде да отнеме познатыты градове.

П. Ами дошълъ ли му е Нога на помощь ?

О. Нѣ; защото Михаилъ ся научилъ за това, и да накара Нога да ся отметне отъ Тиха, врѣкълъ му ся да даде за женѣ, дъщеря си Ефросина, и тѣй Тихо, като ся видѣлъ, че не ще може да противостои на двѣ силы, прибралъ ся назадъ, нѣ като загубилъ вече единѣтъ си ногѣ.

П. Какво правилъ Тихо тогава, когато останѣлъ хромъ, само съ единѣ ногѣ ?

О. Жена му Марія го зѣла на рѣкъ, и за всичко вече зановѣдувала и си налагала волятъ, тѣй, чтото даже додѣ-то былъ още живъ могла да повели, да вѣнчѣять на царството малкото ѣ дѣтя Михаила, противъ законното наслѣдниче-

ство на завареника и Святослава, по-голѣмыя Тиховъ сынъ, кому-то тя, за да не и отмъсти до нявга, сполучила съ лукавото си обхождание, да испіе най-послѣ и невиниятъ брѣвъ, иъ Провидѣніе както ще видимъ по долу, за сичко това чюдесно и отмъстило.

II. А какво было това чюдесно отмъщение ?

О. Помежду войводы-ты на царството тогава имало нѣкой си юнакъ Лаганъ. Той испървъ былъ овчаръ, и послѣ станълъ войнъ. иъ по своето юначество достигналъ до степеня войводж, и толко мждъръ. щото умѣлъ да привлече народа, и да го надигне срещу царя, който имъ былъ излѣзълъ вече отъ очи, едно като хромъ, а друго че слабостта му была отворила вече пѣть на Татарыты да непаднѣ на царството, гдѣ-то Лаганъ ты нападнѣ два, три пѣти, и ты изгонилъ с-воими войскыты него, и по тѣя причина са прославлѣ още повече изъ народа и другыты войводы, които ся отдѣляли отъ царя си, и прибѣгвали при него, да го искать за царь.

II. Ами да ли е можялъ тоя юнакъ най-послѣ да достигне до тѣзи честь ?

О. Царь Тихо, като глѣдалъ че, народѣтъ го октавалъ, рѣшилъ ся и за послѣденъ пѣть да заназн взнемоцнѣнѣтъ си коронж, та ся вачилъ на колесницѣ, и излѣзълъ съ войскытъ си срънцѣ размирнициты; иъ Лаганъ още въ първото сбиваніе му разбилъ войскытъ, и го

уловилъ та го заклалъ; а по-голѣмата чясть отъ царството тогази му ся покорила, и го провъзгласили за царь (1277 л.).

ЛАГАНЪ.

П. Останѣлъ ли е вече Лаганъ съвършено на прѣстола?

О. Той за да бы могълъ да ся утвърди по-добрѣ на царството, трябало да отнеме и коронѣ-тъ отъ царицѣ Марія, коя-то была затворена съ сына си въ Търново; нѣ Михаилъ Палеологъ комуто недохождаю добрѣ, като на-прѣдновалъ Лаганъ, зѣлъ да му прави пакость.

П. А каква пакость захванѣлъ да му прави?

О. Повыкалъ изъ Свамандрійскѣтъ область въ Цари-градъ, Мичева сынъ Ивана, и го оженилъ за дъщеря си Иринѣ, давно да привлече тѣй Търновскы-ты боляры, на кои-то казалъ, както и на народа, че нему като на Асѣневъ внуку и най-ближенъ царскы роднина ся падало да наслѣди прѣстола, и тѣй ся мѣчилъ съ това да ги отцѣпи нѣ сямо отъ Лагана, а и отъ Марія.

П. Ами можалъ ли е Михаилъ съ туй да си постигне цѣльтъ?

О. Той привлѣкълъ нѣколкоина отъ болярыты кои-то му ся обѣщали да му прѣдадѣтъ столицѣ-тъ; нѣ Марія, като узнала това, и като глѣдала благополучны-ты Лагановы успѣхы, прѣдала

нему столицѣ-тѣ, и най-послѣ безъ да му отмыслюва, че е убіецътъ на мъжа ѝ, прѣсрамяла ся и ся вѣнчала за него. Тогава всички-ты боляре я намразили, и зѣли да спомагатъ Ивану да дойде въ Търново. Отъ другѣ странѣ и Михаилъ, като ся научилъ за тѣя беззаконнѣ свадбѣ, видялъ Татары-ты, и ги пратилъ да нападнатъ България, гдѣ-то Лаганъ отишълъ да ги отблъсне, и догдѣ-то отсъствувалъ отъ Търново, Иванъ Асѣвъ III и жената му Ирипа на челото на грѣцкы-ты войскы пристигнали на 1820 л. прѣзъ пролѣтъ-тѣ, и влѣзли тържественно въ Търново, Лаганъ напусналъ Татарыты, гдѣ-то и прибързалъ да дойде да ги изгони; нѣ Грѣцкѣта Иванева войска го присрѣщнала на Дунава, и го накарала да ся върне съ дружината си назадъ а на Българскыя прѣстолъ тогава останалъ чрѣзъ Михаила Палеолога.

ИВАНЪ АСѢВЪ III.

П. Колко врѣмя царувалъ Иванъ Асѣвъ III?

О. Понеже тоя царъ отъ единъ странѣ былъ слабъ и изнѣженъ, пакъ ся въцарилъ въ най-несгодно и партизанско врѣмя за отниманіето на помраченѣтъ Асѣвевѣ коронѣ, то неможалъ да царува и дълго врѣмя, нѣ скоро прѣстоиѣтъ прѣмнилъ на другъ неговъ съискатель и сына-слѣдникъ.

П. А кой былъ тоя сънаслѣдникъ, и какъ е можяль тѣй безъ съпротивленіе, да му земе прѣстола?

О. Тѣ были нѣколцина, нѣ единъ, нѣ най-отличный отъ сичкыты былъ боляринътъ Георгый Тертеръ, защото макаръ тайно, нѣ по-силно и по мъдро работялъ да ся докопа у властьюта и начялството, както най-послѣ и сполучилъ, като му стигало умътъ, бакъ по лесно да привлѣче при себе народа съ своятъ храбрость и породя.

П. Ами до гдѣто изработи сичко това, не ли е посрѣщялъ нѣкаквы противности?

О. Императоръ Михаилъ му угадилъ намереніето, и да го възвърне отъ него врѣкълъ му ся, да го направи Деспотъ, нѣ ако си остави женятъ, да ся ожени за Царь Ивановятъ сестра. Георгый склонилъ веднага и испратилъ женятъ си, сестратя на болярина Елтимора, както и, Святослава, Михаилу, който ты пратилъ въ Никея, а той ся вѣнчалъ съ Мичевятъ дщера, при сичкото незадоволство на народа, духовенството и най-сетнѣ на боляриня Елтимора; нѣ отъ намереніето си пакъ ся неаставялъ, а все търсялъ сгодно врѣме да отърве коронятъ отъ Асѣня. И при сичкото си равнодушіе камъ общыты работы, когато Лаганъ разбиралъ Гръциты на Дунава, и ся управилъ камъ Търново, отъ гдѣто Иванъ искалъ да бѣга, той захванялъ вече да работи явно за постиганіето на цѣльтя си.

П. А какво направилъ Георгый тогава ?

О. Събралъ довольно войскѣ, и я настанилъ на Търновскыты блисурѣ, отъ гдѣто щялъ да мине Лаганъ, та му избилъ дружината, а него накаралъ да побѣгне и да отиде за помощь при Татурскыя князь Нога, та да си отнеме царството; нъ Нога, побуденъ отъ Михаила, го напилъ, когато го гощавалъ, и го убилъ. Тогава Георгый ся върнѣлъ въ Търново, отъ гдѣто Асѣнь наедно съ женѣ си былъ вече побѣгнѣлъ въ Цариградъ, и народѣтъ омаянъ отъ побѣдѣтъ, която нане-сѣлъ Лагану, накаралъ незадоволеныя отъ него Патрикъ, та го вѣнчалъ на царството (1282 л.).

ГЕОРГЫЙ ТЕРТЕРЪ I.

П. Какво направилъ Георгый, когато възлѣ-зѣлъ на прѣстола ?

О. Той най-първѣ ся загрыжилъ да задово-ли недовольны-ты отъ поведението му за женѣд-бѣтъ, Патрика, Елтимира и народа, та напра-вилъ Епирскыя Деспотъ Ивана Комнина, посрѣд-никѣ между себе и Палеологова сынъ Андрони-ка, да го моли да му върне назадъ испратены-ты му сынъ и женѣ, коя, Андроникъ послушалъ и му пратилъ; а сына му оставилъ, нъ и него въ 1283 л. измамилъ Българскый Патрикъ Ю-акымъ. Това станѣло, та си дошли, и Тертеръ тогава му пратилъ вторѣтъ си женѣ, Асѣнева-

тж сестрѣ да си иде при него, та че тогава ся заловилъ съ управленіето на своето царство, на кое и той скоро ся нарадувалъ.

П. А че какъ станѣло, та го изгубилъ?

О. Татарити го нападнѣли съ сичкѣтѣ си силѣ въ Добруджя, и 10 хыляды душѣ отъ тѣхъ ся ухватили прѣзъ гѣстака на Дели-Орманъ къмъ Търново, кое Тертеръ да запази, поискалъ отъ Гръциты помощъ, нѣ тѣ му недали, та ся принудилъ да ся бие самъ, и тѣй скоро побѣгнѣлъ въ Едрене, гдѣто Гръцити го задрѣжѣли неприѣтелскы, а Татарити тогава налули въ столицѣтѣ, и по волятѣ на болярыты имъ поставили на праздныя прѣстола за Господаръ Елтимирова тестъ Смилеца който былъ зять на Константина Палеолога; нѣ и той много малко ся радувалъ на своѣтѣ власть макаръ и да не ся простирала много далеко отъ Търновскыты прѣдѣли и царевѣтѣ полянѣ.

П. А ми той защо неможялъ на длъго да царува?

О. Защото Татарскый князь Нога подиръ малко врѣмя дошѣлъ, та го свалилъ отъ прѣстола, и на мѣстото му поставилъ сына си Тякоса, който скоро ся нарадувалъ и той на новото си положеніе.

П. Него пѣкъ, кой свалилъ отъ прѣстола?

О. Тертеровый сынъ Святославъ, който ся былъ уженилъ за нѣкоя си богата търговскѣ дѣщеря, Ефросинѣ, сполучилъ да привлѣче съ пары мнозина Българи къмъ себе, та го нападнѣлъ и му

разбилъ войскѣхъ, уловилъ го както и Смилецъ и ги хвърлилъ въ тъмницѣ; И като изгонилъ тогава сички Татари изъ Българія, провъзгласилъ ся царь на Българьты (1296 л.)

СВЯТОСЛАВЪ.

П. По какво ся отличилъ Святославъ, като възлѣзълъ на прѣстола отъ своиты прѣдшественници?

О. По това, че когато пріѣлъ юздыты на правленіето рѣшилъ ся, да оздрави ослабнѣлото Българско царство, отъ честото мѣняваніе на неговыты владѣтели, та ся трудялъ да прѣкарва миренъ животъ, и да ся занимава съ вътрешното устройство на своитѣ държавѣ; нѣ и него непріятели неоставили на мира, та да може да си постигне цѣльтѣ, както желаялъ.

П. Че каквы были прѣпятствіята, които посрѣщаль въ това?

О. Имало нѣкои отъ болярыты, които го не щѣли, та ся споразумѣли тайно съ Императора да имъ проводи за царь Тихова сынъ Михаила, който тогава живѣялъ въ Солунъ. Отъ другѣ странѣ и Смилецовыты братія, Радославъ и Бониславъ, които още незнаяли че братъ имъ умрѣлъ, молили Андроника да го направи пакъ царь на Българьты, та му прѣпятствували съ това твърдѣ много.

II. Ами Андроникъ послушялъ ли е молбѣтъ на болярыты?

О. Послушялъ ты и провъзгласилъ Михаила царь, и Радослава Севастократоръ, като го накаралъ по-първъ да ся закълне, както и братъ му Бонславъ, че ще ся покорявать Михаилу, който станжлъ тогава заедно съ Радослава на челото на гръцкыты войскы и войводы, та нападнжлъ на България, гдѣто Крумскый Деспотъ Елтимиръ, го накаралъ да побѣгне скоро, а войводыты и Радослава поробилъ, та го завель при Святослава, който му изболъ очиты, и го пратилъ на женж му въ Солунъ; пжкъ съ велможиты и купилъ бащж си Тертера, който былъ още въ Едрене, и го довелъ при себе.

II. Кажѣте сега, какво направилъ Святославъ подиръ тѣя побѣдж, която нанесълъ Елтимиръ на Гръциты?

О. Той ся разсърдилъ Андроникку, и ся сговорилъ съ Елтимира, та укрѣпили сичкыты мѣста въ Елтимировжтж земя, отъ Сливенъ до Ямболъ по край р. Тунджа, а на Сѣверъ дору до Сливненскыты горы, отъ гдѣто щяли Гръцити да минжтъ, водени отъ Андроникова сынъ Михаила и Радославовый братъ Бонслава, та ся ударили тамъ при прѣдѣлыты, гдѣто най напрѣдъ Гръцити успѣвали; нѣ когато пристигнжлъ Святославъ съ своиты войскы, накаралъ Бонслава да бѣга въ Едрене (1306 л.) а подири, като ся съединили съ Елтимира призѣли отъ Гръцити нѣколко

мѣста, между които былъ и Созополь, гдѣто случайно былъ слѣзълъ и Цариградскій Патрикъ Иванъ, когото Святославъ поробилъ.

П. Ами подирь това, что станало?

О. Императорътъ, когото притѣснявали тогава и Турцити, ся разсърдилъ твърдѣ много, нѣ ся чюдялъ и гдѣ напредъ да си прати войскыты, та ся рѣшилъ най послѣ да употреби сичкыты си златны и сребърны покъщинны, за да събере войскъ и да състави новы полкове, които сынъ му Михаилъ повелъ въ 1307 л. изъ Едрене, камъ-то Орѣховець (гр. край р. Тунджа) и Сливенъ, помежду които ся намирала Елтимировата столица, (градъ Круносъ), та накаралъ Елтимира да побѣгне отъ тамо въ планинѣтъ, а той му разграбилъ и прѣзълъ много села и градове, които оставилъ на войскыты си да вардятъ, пжкъ самъ теглилъ въ Стрене, да зимува.

П. Какво сторилъ сега Владиславъ когато уграбилъ Елтимира?

О. Той бато изгубилъ укрѣпеныты си мѣста по-край Тунджа, начинѣлъ да ослабнува, и пратилъ да иска отъ Михаила миръ, и дъщеря му за женѣ.

П. Ами Михаилъ, да ли го е послушалъ?

О. Старый Андроникъ да ся примирять склонилъ лесно, нѣ внубѣтъ си му недавалъ, за това Святославъ ся разсърдилъ, и нападнѣлъ на Гръциты пакъ (1308 л.), само самичькъ, защото Елтимиръ, който искалъ да си земе отъ Гръциты зе-

мятъ, го оставилъ и ся прѣхвърлилъ при Гръцкы. Тогава Святославъ прагилъ понапрѣдъ войскѣ, да залови Ямболъ и Лардея (а), които быль далъ Елтиміру намѣсто изгубеный му гр. Круносъ, а самъ ся оправилъ кадъ Черно-Море, и тамъ безъ крѣвопролитіе завладѣлъ Анхыалъ, Месембрія и Агатополю, гдѣто и Аланети (б), Гръцкы подданници му ся прѣдали сами, та съставилъ и отъ тѣхъ други полкъ, съ който оплѣнилъ Гръцкыты мѣста на около, а послѣ ги прѣселилъ да живѣять въ България подъ властью си; нѣ все пакъ желаялъ да ся примири съ Гръцкы, та имъ прагилъ поробеныя Патрикъ при Андроника да ся примирять съ слѣдующыты условія: 1) ако му даде Михаилъ дѣщеря за женѣ, и 2) той да му остави градоветы пакъ, что то му завладѣлъ,

Ц. Ами поне тоя пѣтъ Андроникъ не ли му е пріель прѣдложеніето?

О. Той и сега не бы щялъ да му даде своятъ унукъ, ако да не бы настанѣло въ Цариградъ голѣмъ гладъ, срѣщу който Святославъ ся обѣщаль още, да имъ внесе хранѣ, колкото было потребно, та тѣй Андроникъ склонилъ, и му я далъ, и мирѣтъ ся заключилъ за 14 години, до когато умрѣлъ Святославъ (1322 л.) и оставилъ за наследникъ сына на пѣрѣтъ си женѣ Ефросини.

ГЕОРГЫЙ ТЕРТЕРЪ П.

П. Какво послѣдувало Българія, когато ся въцарилъ Георгый ?

О. Когато ся въцарилъ той, узналъ отъ съгвдательнты си, лошето намереніе на Гръциты, което тѣм заловили върху царството му, та си събралъ войскыты веднага, и половината пратилъ камъ Едрене, а съ половината тръгнълъ самъ, та призълъ гр. Пловдивъ; нъ това завоеваніе много скоро му излѣзло изъ носа, защото младый Андроникъ си повелъ войскыты отъ Демотикъ за Едрене, та нападнълъ Българскытъ войскъ, что ся была остановила около Орестіядж (а), и я прогонилъ дору до Сливенъ, отъ гдѣто на вращаніе-то си оплѣнилъ сичкыя добытъкъ на мирныты Селяны. А царъ георгый не ся мишло много отъ това, и той умрѣлъ (1323 л.).

П. Кажѣте сега пакъ, какво станжло слѣдъ неговото умирање ?

О. Той като нѣмалъ наслѣдникъ, царството му останжло безъ царъ, и Гръцити тогава намсрили врѣмя та завладали сичкытъ южнж странж до Старж-Планинж, отъ Месембрія даже до Сливенъ; Елтимировытъ земя край Тунджа обсебилъ Боеславъ по договоръ съ Императора, който го наименоувалъ още и Деспотъ Мизійскый. Слѣдъ това Гръцити ся спуснжли и на Пловдивъ, нъ ся върнали пакъ назадъ, защото оставенити

тамъ отъ царь Георгыя хылядо душъ конница, и двѣ хыляды душъ пѣхота, Българо-Аланы подъ военачалството на Ив. Русина, го упазили юнашки, и не оставили Гръцкото оръжіе да ся навоюва и тамъ.

П. Ами нашити до тогава не ли сѣ ся потрудили още, да си изберѣтъ царь?

П. Тѣ си избрали сына на Видинскыя управитель Страшимира, князь Михаила, който былъ отъ Царскѣ лозѣ, и дошълъ съ Унгро-Влашкѣ войскѣ, та ся намѣстилъ на прѣстола, въ врѣмято, когато Боиславъ, подрѣжяванъ отъ Андроникъ младый, наченѣлъ да посяга камъ коронѣтъ, като заплашвалъ Българыты, че ще имъ нападне столицѣтъ, ако го непризовѣтъ за царь.

МИХАИЛЪ СТРАШИМИРОВЪ.

П. Какво направилъ Михаилъ, когато сѣднѣлъ на прѣстола?

О. За да може да ся избави отъ Боислава, събралъ голѣмѣ войскѣ, и прѣминѣлъ планинѣтъ прѣзь Сливненскыя проходъ, та обсадилъ укрѣпеныя градъ Копсисъ (а), гдѣто Боиславъ ся былъ затворилъ, и послѣ сполучилъ подирь еднѣ годишнѣ обсадж да побѣгне при Андроника, който му дошълъ на помощъ. Михаилъ тогази обладалъ града, нѣ отъ другѣ странѣ пѣкъ загубилъ Пловдивъ, който Гръцити были въ сѣщето врѣмя обсадили,

и ивколцина отъ гражданыты имъ го прѣдали, защото Михаилъ неможалъ да свари, за да имъ иде на помощъ; нѣ като ся научилъ за това подирѣ, той ся разсърдилъ и нагънжалъ да обладавъ источнытъ чысть на Тракія, даже до градове Верейя и Траянополъ, па послѣ като ся задоволилъ отъ тоя прѣдобытъкъ, за който никакъ си нѣмалъ на ума, а отишълъ да изгони само Бонслава, вѣрижълъ ся въ столицытъ си, и заварилъ женытъ си Неджъ, дьщеряты на Сърбскыя краль Милотина, като дошла отъ Видинъ съ двамата Му сынове, Шишмана и Ивана.

П. Ами когато ся прибралъ вече Михаилъ, какво направилъ ?

О. Той ся загрижилъ тогава за вътрешныты нарядбы на своето царство, кое за да бы могълъ да направи по-спокойно, пратилъ двамата си боляры, Пелчя и Грида при Андроника, да ся прѣговорятъ. Тогава си оставилъ и жеиытъ Неджъ, па ся уженилъ за Палеологовытъ Тодоръ, която станыла и причиня да ся видять пай-първъ съ Императора въ гр. Черменъ (а), гдѣто Императорытъ самъ го поканилъ, да му иде въ Демотыкъ на восты, заедно съ Тодоръ, които съ нетърпеніе чыкала тамъ старата ѳ майка, да ся видять. Тука двамата царіе ся разговорили обширно за своиты интересы, и мирытъ имъ ся заключилъ сега още по-здраво (1327 л.).

П. А каквы сж былы по-главныты условія на тоя миръ ?

О. Михаилъ да иде на помощь Андронику, за да отнеме отъ дѣда си прѣстола Византійскый; а Андроникъ да помогне Михаилу, срѣщу Стефана Урошия който ся готвялъ вече да го нападне, че оставилъ сестрѣ му, та ся уженилъ за Гръкынятъ; нѣ не ся сбѣдижло, ни едното, ни другото.

П. А че зацо ся несбѣдижло ?

О. Защото Михаилъ усѣтилъ, че младый Андроникъ хванѣлъ да хытрува, и да отбѣска договора; Той повыкалъ при себе си Боислава, направилъ му голѣмѣ честь, и го поставилъ военачалникъ надъ войскѣтъ си; а Михаилу, който положилъ толко трудъ да го отчюжди отъ притязаніето на Българскыя прѣстолъ, тогава докривѣло, и слѣдъ като угадилъ и други вѣроломства у своя съюзникъ, рѣшилъ ся да ся прѣхвърли камъто старыя Андроника, комуто ся обѣщаль, и си кроялъ още и тайны кроеве съ това, да обсеби нѣкакъ си и Цари-градъ, по сродството на женѣ си Тодорѣ, та си пратилъ вече войводѣтъ Ивана съ три хыляды душъ конницѣ; нѣ венчко было на-пусто, защото младый Андроникъ призѣлъ Цари-градъ, сѣднѣлъ на прѣстола, когато отъ другѣ странѣ и Стефанъ Урошь начѣлъ да заплашва западныты прѣдѣлы на Българія, гдѣто Михаилъ трябало да върви по-скоро, за да го отбѣсне.

П. Кажѣте сега какво направилъ Михаилъ съ Сърбыты ?

О. Прѣди да трѣгни на срѣща имъ, той ся срѣщилъ съ Андроника въ Созополь, та си подновили договора, да ги ударятъ задружно. Тогава Михаилъ трѣгилъ (1330 л.) прѣзъ пролѣтъ-тъ съ 15 хиляды души войны насрѣща имъ прѣзъ Етрополскыты рѣтица, около връховеты на рѣкы Струмъ и Моравъ; а Андроникъ съ своиты войскы — камъ Южныты Сърбскы прѣдѣлы, отъ гдѣто Стефанъ Урошь былъ вече излѣзълъ, и бързалъ да залови Велбужъ (Кюстендшль); нъ когато чюль, че Михаилъ ся разложилъ около Струмъ, той ся упѣтилъ кадѣ иѣго, и го наближилъ до толко, чтото Сърбиты можали да слушать, каквото говоряли Българиты; И тогава прѣди да ся ударятъ, Стефанъ, като ся видѣлъ нападнѣтъ отъ двѣты страны, падилъ на молбѣ Михаилу за миръ, нъ той му ся гордо отказалъ за голѣмо негово злощастіе.

П. А какво было това Михаилово злощастіе?

О. Двѣты войскы ся ударили на Добричското поле, много страшнѣ борбѣ около края на Юлія. Сърбиты тогава побѣдили, Михаилъ ся ранилъ смъртоносно, та умрѣлъ слѣдъ три дни, а Андроникъ, като чюль това, върнулъ ся назадъ, и бой-тъ ся прѣвертилъ.

П. Кой наслѣдилъ тогава прѣстолъ?

О. Когато умрѣлъ Михаилъ, нѣколко врѣмя царувала царица Тодора; нъ когато ся заключило миръ съ Сърбыты, народътъ я пратилъ въ Цариградъ, и на мѣстото ѝ довели Царицѣ Недѣ; нъ

и тя немогла да царува, защото болярити Ракениъ и Филипъ я свалили отъ прѣстола, и и пратили брату и Стефану Душяну (1331 л.). Подиръ това прѣстолътъ останялъ нѣколко врѣмѣ празненъ, догдѣто Българити ся согласили, и си избрали за царь, Миханлова братъ.

АЛЕКСАНДРА.

П. Какво послѣдувало въ България, когато ся въцарилъ Александръ ?

О. Чтомъ възлѣзълъ Александръ на прѣстола, обявилъ войнѣ на Гръциты, та отнѣлъ отъ тѣхъ мѣстата, что Андроникъ ги былъ отнялъ отъ царството му, когато прѣстолътъ останялъ овдовель; Поμεσαду тѣя мѣста былъ и градътъ Анхьялъ, когато Александръ послѣ замѣнилъ съ Ямболъ, който тогави былъ у Гръциты, съ които послѣ ся примирили (1332 л.).

П. Ами каквы сж были условіята на това примиряваніе ?

О. Тѣ быы въ ползѣ и на двѣты страны, а помежду другыты и това: да даде Андроникъ дщера си Марія на Александрова сынъ Михаила, който послѣ при сичкото Андрониково помятаніе ся вѣнчалъ съ нея въ Цари-градъ (1338 л.), и ся върнѣлъ много тържественно въ Търново, и отъ тамъ баща му го пратилъ да смири Белуара.

П. Кой былъ тоя Белуаръ, и защо трябувало да го смирявать ?

О. Белуаръ былъ боляринъ който сполучилъ да обсеби нѣколко села, гдѣто ушь бунтувалъ въ ползѣ на Страшимировыты сынове, Шишмана и Ивана; нѣ Михайлъ го нападнѣлъ, та го разбилъ и отнѣлъ селата.

П. Кажѣте сега, гдѣ сѣ были тыя Страшимирови сынове, на които за ползѣтъ работилъ Белуаръ, и отпослѣ какво сѣ станѣли?

О. По голѣмый отъ тѣхъ Шишманъ былъ въ Цариградѣ, и чыкалъ сгоднo врѣмя да наслѣди на бащѣ си прѣстола, пѣкъ Иванъ отишьлъ съ майкѣ си въ Сърбія. Първыя, Александъръ пратилъ посланникъ (1341 л.) при Ивана Палеолога, да го иска; нѣ той му го недалъ, и Александъръ му обявилъ бой, отъ когото скоро ся оставилъ, и ся примирилъ пакъ безъ Шишмана, защото Гръцити го уплашили, като повыкали на помощь Турциты, които были най силни тогава; Отпослѣ обаче Александъръ си отмъстилъ и за това на Гръциты.

П. Какъ си отмъстилъ Александъръ?

О. Палеологъ и Иванъ Кантакузенъ ся скарали, кой да царува; а Александъръ ся възпользувалъ тогази, та имъ отнялъ девять града, за които Гръциты послѣ дошли да го биятъ.

П. Какво направилъ тогава Александъръ съ разлютеныты отгорѣ му Гръци?

О. Поискалъ имъ миръ, нѣ тѣ несклонили, и той ся принудилъ да ся залови пакъ за оржжіето, та излѣзълъ насрѣща имъ съ 8 хыляды душъ Българ-

ры, и 2 хиляды души Власы, та ги побѣдилъ и накаралъ да бѣгять: Кантакузенъ едва сварилъ тогава да побѣгне, и да ся затвори съ нѣколко души въ Руссе, нъ и тука Българыты го заградилъ, и Александъръ го съжялилъ, и го пусналъ да си отиди въ Цари-градъ мирно; Тамъ тогава са сключило миръ, който Кантакузенъ да потвърди за вынагы, сгодилъ 10 годишнѣтъ си дъщеря за 15 годишныя Александровъ сынъ, Иванъ Шишмана, комуто, свадбата подиръ нѣколко време станѣла въ Едрене, при присѣтствието на двѣты Царскы фамилии много тържественно. Подиръ това Александъръ си царувалъ мирно, само гдѣто ся посбывали сегысь, тогысь съ Сърбскыя краль Душяна, и наскоро пакъ ся примирявали (1350 г.) както что го обезпокоювало малко и кжцното му безпокойствие.

П. А какво безпокойствие ималъ той въ кжци?

О. Жената му была много злоуправна, та го обезпокоювала, нъ най послѣ я оставилъ, като я пратилъ съ сына си Георгия Страшимира въ Видинъ, да живѣе тамъ при него когото поставилъ за управитель; а той тогава ся уженилъ за еднѣ Еврейкѣ, който по-наурѣдъ покръстилъ, и родилъ съ нея още трима сынове: Ивана Шишмана, Асѣня и Михаила, на които майка имъ, да имъ приготви още по-добрѣ наслѣдето на прѣстола, утровала най-големыя Александровъ сынъ Михаилъ който я мразилъ много.

П. Ами други войни не е ли държалъ Александъръ, колкото време царувалъ?

О. По едно време сынъ му Георгій, под-сторень отъ майка си, началъ да му ся непокорява, даже ся провъзгласилъ и царъ; нъ баща му, който го обичалъ много, нищо му нерѣкълъ, а още го измолилъ и отъ Унгарскыя краль Людвига, който го нападнълъ съ войскѣтъ си въ Видинъ, защото му ся упиралъ, та го уловилъ и завелъ въ Унгарія у градъ Гешлекъ, гдѣто го запрѣлъ въ тъмницѣ, а баща му го поставилъ пакъ на положеніето му въ Видинъ, па ся обрнѣлъ тогава да прави и съ Турциты.

П. А что ималъ да прави Александъръ съ Турциты?

О. Тѣ были прѣминѣли вече въ Европѣ, и завладѣли града Едрене, богото направили Столицѣ, отъ гдѣто Султанъ Муратъ нападналъ на Българското царство, кое тогава ся простирало до по-голѣмѣтъ часть на Сѣвернѣ Тракыя и Македонія; нъ Александъръ прибързалъ и прѣдложилъ Судтану за миръ, който ся и заключилъ ва 1361 л. И отъ тогава Александъръ поцарувалъ мирно, до когато раздѣлилъ царството на сыноветы си, и умрѣлъ (1363 л.).

П. Какъ си раздѣлилъ царството Александъръ, когато щялъ да умира?

О. На сына си Страшимира далъ Видинъ съ градоветы и селата около него; Асѣню и Михаилу — Прѣславъ съ принадлежящыты му мѣста въ

Тракыя; А Ивану Шишману — своето мѣсто въ Търново. И тѣй тогава ся породили три царства Българскы: Видинско, Търновско и Прѣславско.

ИВАНЪ ШИШМАНЪ, ГЕОРГЫЙ СТРАШИМИРЪ И АСНѢНЪ IV. ИЛИ ПΑΔΑΝΙΕΤΟ НА БЪЛГАРІЯ.

Ц. Въ какво състояніе достигнѣло раздѣленото Българско царство, когато умрѣлъ Александъръ ?

О. Сыновети му са заловили, да ся карать, мразять, и нетачять, че най много Страшимиръ и Иванъ Шишманъ, когото Страшимиръ мразялъ много, едно защото былъ отъ другъ майкъ, а друго че былъ по-малкъ, пѣкъ занимавѣлъ по горнѣто мѣсто, за което му завиждалъ и вынагы глѣдалъ да му го отнеме; А и Шишманъ напротивъ Му го неостѣпалъ, и казвалъ, че му было прѣдано отъ бащѣ му. Тѣй тѣ съ яли непрѣстанно помежду си, догдѣто подали причинѣ на Турциты, да нападнѣтъ на царството имъ, и да го отнемѣтъ.

Ц. А гдѣ най-първѣ нападнѣли Турцити ?

О. Въ Тракыя на Прѣславското царство, гдѣто Аснѣ излѣзѣлъ срѣщу Султанъ Мурата (1363) та ся сбили, и Турцити Му надвили, та Аснѣ паднѣлъ мъртѣвъ, безъ да могѣлъ да запази

нѣщо. Подиръ него излѣзълъ братъ му Михаилъ, нѣ и него най-послѣ сполѣтъла братовата му честь, и тогава Българити си изгубили мѣстата въ Македонія, а въ Тракия — градоветы: Бургасъ, Анхыялъ, Месебъръ, Ямболъ, Сливенъ, Созополь и другы; въ България:—Прѣславъ, послѣ Шуменъ който ся бранилъ осемь мѣсяца, Прѣвадія Силистра, и Варна, гдѣто станжо голѣмо кръвопролитіе, и най-послѣ и сичкъ Добруджа.

П. Ами другыты царства какво станжли?

О. Иванъ Шишманъ бато виждалъ у какво страшно положеніе ся намирало царството Му прѣдъ силното Турско оръжіе, канилъ много-пѣти брата си Страшимира, да му дойде на помощъ, нѣ той все глухъ му ся показалъ, ако и да виждалъ че България ся изгубва. За това най-послѣ ся на-ѣлъ да излѣзе самъ срѣщу силныты Турци, та ся билъ съ тѣхъ много врѣмя, макаръ и все да губилъ, даже и до когато Султанъ Муратъ умрѣлъ, раненъ на Косово поле (1381 г.) Послѣ ся билъ и съ наследника му Баязита, който ся рѣшилъ да довърши бациниты си завоеванія въ Тракия, Македонія, България и Сърбія; той ся билъ съ него цѣли девять мѣсяца въ Търново, съ гдѣто бато видѣлъ че не ще може да му стон на срѣща, побѣзжалъ нощемъ съ дворяныты си и съ съкровищата си въ Средецъ, и тамъ на близо въ мѣнастыря Урвичъ, който былъ обыколенъ съ крѣпость, и на около, съ обкопъ, си скрылъ съкровището, при което

оставилъ нѣколцина войны да го пазятъ, а самъ излѣзълъ, та ся билъ съ Турциты още 7 години, до когато Султанъ Баязитъ (1389) л.) отишълъ въ Сърбія, та ся билъ съ князь Лазара, и оттамъ — въ Влашко срѣщу Българскыя войводж Мирчя, когото довършилъ въ боя при Калугеренъ (до Гюргево) а послѣ ся обрнжлъ и срѣщу Влашкыя войводж Дмитра; Тогава ся убили и двамата Българскы князове, Марко Кралевичъ и Константинъ Драговичъ.

II. А кадѣ отишълъ подиръ тѣя побѣдж Султанъ Баязитъ?

О. Той ся върнжлъ пакъ въ Българія, та нападнжлъ при Самоковъ на Шишмана, който напразно ся трудилъ да му ся упира юнашкы, и да ся спуска прѣвъ въ боя, само да насърдчя съ това храбрыты си войници, защото и той найпослѣ паднжлъ мъртъвъ, и ся изгубило съ него и Търновското царство, комуто наследникътъ Владиславъ веднага побѣгнжлъ въ Видинъ при чия си Страшмира.

II. Ами слѣдъ като разбили и Шишмана какво станжло?

О. Западнити царіе поискали да въспрѣтъ уншкы сѣха на Османското оржжіе, та пратили въ Българія срѣщу Султана Баязита Маджарскыя Краль Сигмунда, иъ Султанътъ побѣдилъ и него при Никополь (1396 л.), на послѣ ся възвълъ, та разбилъ и Страшмира, и тѣй Българія цѣла, освѣнь нѣкои мѣста, что държѣли още съ свободж Българскыти князове, Владиславъ и браточедъ му

Георгий Страшимиръ, испадна въ рѣцѣты на Османскыты Султаны.

(1381) *Година*

Година

ПОСЛѢДНЕТО РАЗОРЕНІЕ НА БЪЛГАРІЯ.

П. Кога покорили Османлиги и тыя князове ?

О. Когато Султанъ Мухамедъ III усвоилъ Цариградъ (1453 л.) пратилъ Арабъ Исуфъ Паша, та истребилъ Българскыты войскы, която ся брѣяла още по горыты въ Туловското поле (Днесъ Къзанлъкъ). Той по-първъ нападнълъ въ срѣдня горъ на монастыря Св. Никола (останкыты му днесъ надъ село Турія), та го разсипалъ изъ основъ и избилъ сичкы калугеры и миряны, които были скрыти въ него. Послѣ слѣзълъ въ Туловско поле, та нагнѣлъ тамошныты жители по градоветы и селата, отъ гдѣто тѣ избѣгали, и ся скрыли до полыты на Старъ-Планинъ, и когато ги връхлѣтѣлъ за да ги истреби, Провиденіето ги избавило чудесно, защото настанжло гѣста мъгълъ, та немогли да ся виждатъ единъ съ другый, и тѣхъ Турцити безъ да ся распознаятъ ся избили по между си. Днесъ на това мѣсто има село отъ 500 къщы, наречено Мъглижъ.

П. Ами съ това разбиваніе, вече довършила ли ся е Българската власть до сушь ?

О. Нѣ еще, защото въ 1454 л. Султанъ Мухамедъ излѣзълъ самъ си съ 200 хыляды душь войны, отъ които една часть прѣдалъ и на Зинанъ Паша, та я покорили съвършенно.

П. Ами тогава гдѣ ся ударили най-първъ ?

О. Зинанъ Паша най-първъ усвоилъ Златица, а подиръ слѣдъ 7 мѣсеца биткѣ — и Самоковъ, та че по-послѣ Ловчанскѣтъ крѣпость, а подиръ още подиръ 7 мѣсеца Софія, Прилѣпъ му ся прѣдалъ самъ, а Нишь, гдѣто были ся затворили повечето побѣгнѣли отъ другыты градища жители, едва можяль да земе за дѣвять мѣсяца. Най-послѣ Турцити нагнѣли пакъ на Видинъ, гдѣто ся укрѣпилъ изново послѣдній Българскый царь Георгый Страшимиръ, та ся били още три години, до когато Царь Георгый и Царица Ирина умрѣли въ Рудникъ (а), а чядата имъ Стефанъ, Марія и Анастасія, не са знае, что станѣлы; И тогава вече Българскый народъ подпаднѣлъ съвсѣмъ (1481 л.) подъ властью на Османскыты Султаны, подъ сѣнкѣтъ на които и днесъ живѣе и добрува.

СЪСТОЯНИЕТО НА БЪЛГАРІЯ ПОДЪ ВЛАСТЬТЪ НА ОСМАНЛИТЫ.

П. У какво състояніе останѣлъ Българскый народъ когато го завладѣли Османлиты ?

О. Великыты Османовы прѣемници ся владали съ него много благоразумно и челолюбиво; Тѣ го оставили свободенъ, и го нарядили по службы на своето Правленіе, макаръ и да си имало то основыты въ законыты на Султаныты; Управителити по Българскыты градове были Бъл-

гари, наречени Войводи, Бирници и Коджя-Башин, наименованія, които и до днесъ сж упазены още по много управители въ Турція; Събира ли още отъ него и войници, които ходять и сега сѣкж годинж прѣзъ Маія въ Цари-градъ, нѣ вече злоупотребени, за да изваждатъ царскыты коніе на пашя, вмѣсто на тогашнятж си службж на Царя помагачи, както свидѣтельствува за това и до днесъ, имято на испослѣ потурченыты отъ тѣхъ помаци (помагачи).

П. Ами отъ сичкы тогашни царскы чиновници, Българи кои были най-обичливи и най-знаменити прѣдъ Султаныты ?

О. Българскыты Патрици и Владжци, които были и поручители на народа, за вѣрностьтж му прѣдъ Султаныты, които имъ были подарили духовнѣтж власть надъ народа неизмѣннж, като въ врѣмято, когато имали царството, и сжщж таквж, каквато Султанъ Мухамедъ III я далъ на Гръцкыя Патрикъ, когато завладалъ Цари-градъ.

П. А гдѣ сж живѣли тогази Българскыты Патрици ?

О. Най-първѣ въ Търново а по-послѣ въ Охридж, и най-послѣ въ Цари-градъ, гдѣто въ 1456 л. гы прѣместилъ Султанъ Мухамедъ, когато ся връщалъ отъ Албанія, и минѣлъ прѣзъ Охридж, гдѣто народътъ тогази нмалъ нѣкаквы си прѣпирни съ Патрика си, за това Султанътъ го прѣселилъ да му патрикува отъ Цари-градъ, пжкъ на мѣстото му останѣли намѣстници, Архыепископи, които въртѣли Духовенството и народа.

П. Ами сега тия Патрици, какво сж станѣли?

О. Тии по врѣмя, а имянно съ въцѣрвяваніето на Султанъ Баязита II начинли да ставать жертвѣ на фанариотскыты клеветы и интригы, та въ 1767 л. сж уничтожили и затрыли съвсѣмъ, тѣй чото, Българската Іераршія иснадила подѣ властѣтъ на Гръцкыты Патрици, народното ни имя Българе постъпенно се замѣнило прѣдѣ В. Портѣ съ Гръцкото — Урумъ Милети, както се виждаше това до скоро и въ печатыты дадени отъ Правителството народу, да Му събира данѣка.

П. А когато Българскый народъ изгубилъ вече своятъ Іераршія, какво се случило съ него?

О. Той се подчинилъ на Гръцкый Патрикъ, и Фенерскыты Владыци налули изъ Българія, и нѣ, да наставлявать и учять.

.

П. Ами кое подсторило тоя злобенъ Гръкъ, да прѣнуди на това Султана?

О. Намереніето му да уничтожи Българскытъ книжнина, а по край нея и народность, та да може по врѣмя да имъ усвои лесно и Іерархыятъ, както и станѣло исполѣ съ много трудове и непрѣстанны съкаквы клеветы и интригы прѣдѣ Правителството на Султаныты, до гдѣто едва въ 1767 л. сполучили наследниците му Гръци, та я уничтожили чрѣзъ единъ Хат-и-Шерифъ, и замѣнили тогази прѣдѣ В. Портѣ народното ни имя

Българи, съ Гръцкото Урумъ-Милети — както ся наричахмы до скоро, нѣ само устно, нѣ и въ Мухтарскыты мюхуры, дадени отъ Портятъ народу, за да и събира данъциты.

П. А какво послѣдувало тогава съ Българины?

О. Гръцкый Патрикъ достигналъ вече цѣль-тъ, и наченалъ да праща фенерскыты владыци изъ Българія, нѣ нѣ, да наставлявать и да учять народа на християнството, както ся иска отъ пастырекыты имъ длѣжности, а да му гонять языка и книгыты изъ църквыты и училищата, и да го замѣстятъ съ гръцкыя, като ся мѣчяли да убѣждатъ простыя Българинъ, да го пріима драговошно, защото Господь ужь незнаялъ българскы (а); Още да му тѣпчатъ народность-тъ, и да го развращавать и заблуждавать, като да могъть по-лесно да го глобятъ и безмилостно съблачатъ; Тѣй чтото бѣдный Българинъ былъ принуденъ да има двама Господари, и да плаща два данока, — Султану законенъ, и Патрику и на Владыциты му, — незаконенъ.

П. А каквы, и за какво были данъциты, които былъ принуденъ Българинътъ да плаща на Патрика и неговыты Владыцы?

(а) Тукашый пошъ Гърди ми расказва и мя увѣрява, че когато ходилъ явса си въ Тырново да го запопятъ протосингелътъ на Владыкѣтъ, ствѣлъ като го ускубалъ добръ, най-послъ го съвѣтувалъ и да ся научи да чете гръцкы, че Богъ незнаялъ българскы, както казахмы горѣ.

О. Тѣ были много и съвакви, а по-главинти съ слѣдующити: Дань за Великѣтъ Черковѣ, — за Божій-Гробъ, — за Св. Синая, — за Св. Горѣ, които нарочно ходяли да събиратъ ба лугери, придружени съ по единъ колджія; — Дань владычина, — Флотимо, — Воли за вѣнчило първо, — Второ, двойно и тройно, — за Трете, колкото повече откъсняли ненасытнити Владыцы, Дань, отъ попове и духовници, — Ембати къ, — Воитія, — Дань отъ чърковы и монастыри, — Дань за миро, — Освященіе чърковы и Антиминей, — дань на мъртъвци и другы много, които ако неможатъ нѣкой Сыромахъ да плати, тяжко му! скоро Владыката или я сакчїити му, хората му го наказватъ, биятъ, закиратъ въ тъмницѣ, или му продаватъ добытъка, овцѣты, котлиты и чергыты, ако има таквызи; Сичко това българскый народъ е теглилъ до врѣмято на Султана Махмуда II, отъ богато начнѣлъ пакъ малко по-малко да проглѣдва и да моли царското правителство, да го освободи отъ това толкози тяжко за него фенерско тегло.

ОСВОБОЖДЕНІЕТО НА БЪЛГАРЫТЫ ОТЪ ФЕНЕРСКОТО ТЕГЛО, И ИЗГОНВАНІЕТО НА ГРЪЦКЫЯ ЯЗЫКЪ ОТЪ БЪЛГАР- СКИТЫ ЦЪРКОВЫ И УЧИЛИЩА.

II. Какъ съ наченѣли Българити, да ся избавятъ отъ угнѣтеніето на грѣцкыты Деспоты?

II. Когато възлезъл на Османския престолъ прѣобразовательтъ на турскитѣ Държавѣ, Султанъ Махмудъ II (1808) провъзгласилъ чрѣзь високий си Хат-и-Шерифъ Тапзимата, който давалъ свободѣ на цеговыты подданици, да си служатъ на религыята свободно, и да си въздигнатъ училища да ся учять, та и Българити тогази ся заловили, та си понарядили тукъ тамъ училища, каквото е было Габровското подъ управленіето на отца Неофита Рилскый, който напечаталъ и учебници на говоримыя българскый языкъ, каквыто сѣ были взаимноучителныты му таблици и Българската Грамматика; Котленското въ врѣмьто на отца Неофита Бозвели, който напечаталъ и Катихисисъ, и на другаря му Иларіона, конго грцкый Патрикъ заточилъ, и умрѣли въ заточеніе, защото побудили народа да иска Българы Владыци, и да си дири църковныты правдини. — Послъ Бжзантишкото съ учитель отца Аверкыи и други испослъ; — Свищовското по-послъ въ учителствуваніето на Хр. Павловичъ, който издалъ другъ Славяно-Българскъ Грамматикъ, Българскъ Исторія или Царствешникъ, Изгубено Дѣти. Аритметикъ и други пуджны учебници; — Барловското при учителя Р. Попова, който издалъ и Христитія, и други учебници; — и постыженно ся отваряли други училища, до гѣто ся въцарилъ Султанъ Абдулъ Меджидъ (1839) когото съ царуваніето. Българити отишли ощо повече напрѣдъ.

П. А каквы успѣхы сѣ направили Българити, когато ся възцарилъ тоя челолюбивъ владѣтель?

О. Когато възлѣзълъ на прѣстола Султанъ Абдуль Меджидъ, издалъ Гюль-Ханскыя Хат-и-Шерифъ, та провъзгласилъ съ него сичкыты си подданици равны прѣдъ закона; послѣ пжкъ съ Хат-и-Хумаюна усъвършенствувалъ прѣобразованіето на своето царство, за да го направи равно съ просвѣщенныты Европейскы Държавы. Сега Българити при такъвъ челолюбивъ царь не губили врѣмя, и си въздигнали училища врѣдомъ, захванжли да ся учять на матерныя си языкъ, като изгонили грѣцкыя съвсѣмъ, и изъ черковыты си и изъ училищата си; Съградили си въ Цари-градъ народнѣ църковѣ при Балать, на мѣстото отъ Палата, что имъ подарилъ тѣхный съотечественникъ, Котленецъ Стефанъ Бей Богоровъ (1848); Ржкоположили си за тамъ прѣвыя Българинъ Архыерей Ст. Ковачевъ въ църковѣтъ на Джябали, нъ и него послѣ патрикътъ заточилъ; Съградили си срѣщу църковѣтъ Метохъ; Сдобыли ся съ Печатницѣ; Захванжли да издаватъ вѣстници, и си поубогатили книжничѣтъ; Подали прошеніе на правителството та ся наржкоположили доволно Българскы владыци, и ся заловили да подновятъ своята независимѣ Иераршія (1857) все прѣзъ дниты на тоя славенъ Султанъ, който прѣселенъ отъ тоя свѣтъ, оставилъ да удовлетвори народното желаніе неговый наследникъ и братъ Султанъ Абдуль-Азисъ (1861 л.).

П. Кажете сега пакъ какво ся случило съ Българскыя народъ, когато ся въдарилъ Султанъ Азисъ ?

О. Съ въцаряваніето на тоя славенъ владѣтель, комуто подъ сѣнкѣтъ днесъ Българити щастливо живѣять и успѣвать, си наряддять училищата, църковныты и народныты работы още по-добрь; отварять си народно училище въ столицѣтъ при народнѣтъ своя Църковѣ; уряддять на много мѣста изъ отечеството си общества и читалища, убогатявѣтъ си повече книжницѣтъ съ разны полезны списанія и прѣводы; Огрѣвѣть ся отъ царскѣтъ милость, та ся завръщатъ отъ заточеніе многострадалнити имъ пастыри и защитници на църковныты правдини, Иларіонъ, Авксентій и Пансій, които Българоненавистната Гръцка Патрикана съ клеветыты си бѣше заточила; Отричатъ ся съвсѣмъ отъ властѣтъ на Патрика и; изваждатъ Гръцкыты Владци изъ своето отечество; За голѣмѣ жалость изгубватъ отъ тоя свѣтъ своя пастырь Авксентія на 2-ый Февруарія (1865); Сдобиватъ ся пакъ съ чиновници отъ рода си, които Честитый имъ Царь поставилъ въ службѣ на своето Правителство, и ги наградилъ съ степенныты: Бееве. Ефендета, Агы и пр.; И най-послѣ постигатъ своятъ многожеланиѣ цѣль, да си отдѣлятъ Духовенството отъ Гръцкото, чрѣзь два Царскы проекта, издадени на 3-ый Октомврія 1869 по съдѣйствието на Мъдрыты Царскы Министры Т. В. Фуадъ Паша и Аали паша, и празднуватъ тържественно това освобожденіе на 6-ый Декемврія отъ

схитото лѣто, ако и да не е положенъ въ дѣйстви-
оше уставъ на това Църковно-Българско пра-
вление.

П. Ами какъ е допустено да се откъдватъ
Българити, Гръцката Царь

О. Ако да бы было тѣмъ нѣмъ рѣш-
никога не бы го отстъпала; нѣ Славянското
рѣше на Царскитѣ отеческѣ милости, а само Па-
триканата, Българската тая мѣсто, отъ като се
заловиха Българити да си дигатъ прѣдъшны, да-
квы бѣды и пакости не имъ е имало! Колко
учители и учены Българь, които се посвѣтаваха
за това народа, не е имало да се доварно отъ
Правителството, та си забавили въ заточе-
ние! Отъ каквы клеветы и гоненія не имъ бо-
ти да си заточятъ у Азия тримага Българскы па-
стыри Иларіонъ, Ажксентій и Мансіи. Като най-
послѣ Царското Правителство, признава, че теглятъ
неправедно тамъ, и се рѣшило да ги възвърне
накъ въ Пазухыти на народа! Но въ рѣшѣти ты не
извъргва и анатематисва заедно съ цѣлыя на-
родъ; нѣ той ся не бои отъ Гръцкы Афорисма
и анатемы! Колко упорита не ся е показвала,
да гдѣто накара даже една чясть отъ народа, да
си излѣзе изъ търпянето, и да заведе Соколскый
Неофита въ Римъ при Папа IX, да имъ го
рѣкоположи за Епископъ и да станѣтъ Уніяти съ
отдѣлны Църковж, когато ся завървя въ Цари-градъ,
отъ гдѣто послѣ Русити го открадватъ и отвеж-
датъ въ Россія; а на мѣстото му остава Рафаель
(1860) който днесъ живѣе въ Едрене, гдѣто му сж

и повечето овце; а въ Цари-градъ има намѣстникъ единъ Попъ. Освѣтъ това нагъланихъ и Американскыты миссіонери въ България, та си остановихъ между Българыты въ Цари-градъ, Търново, Пловдивъ, София, Едрене, Жълъзникъ и пр. и вѣрнихъ уличахъ и църкови да имъ проповѣдватъ, и разнасятъ кнѣгы-ти си, давно сполучатъ и тѣ да ги вкаратъ въ кошарѣтъ си, и по протестащатъ; нѣ когато до сега неможяхъ, отъ сега когато Българщѣтъ си добива вече правдыты, никакъ не ще могатъ, та добръ бы было да си отидѣтъ, и да намејатъ диващты по Азія, Африка и Америка гдѣто още незнаятъ нищо за Христіанство и Евангеліе, които Българити си имѣтъ още отъ врѣмато на Св. Кирила и брата му Метода.

КРАЙ.

ПОГРЪШЫ.

Стр.	рядъ	Печатано	Чети.
1.	7	повѣстны	повѣстница
"	12	отдѣлна	отдѣлно
"	15	станжли	сатижли
2	3	една стна	еднѣ странѣ
"	"	нарече	нареченѣ
"	14	извѣсни	извѣстни
"	20	познѣ	познати
"	24	пробрѣть	простирасть
"	"	плани	планины
"	25	Вира	Вяткѣ
"	32	заомлъ	заселилъ
"	"	прдобилъ	придобылъ
"	3	не който	на която
"	4	сѣ	сѣ
"	26	срште	свонты
4	17	змледѣци	земледѣци
5	15	Бусямы	Русалкы
7	6	югато	копто
"	14	нарчяли	нарчяли
8	13	юлапували	налапували
9.	14	усилилъ	усилилъ
"	20	повыкаль	повыкаль
10	21	Българити са	Българити сѣ
11	3	най поолѣ	най послѣ
"	12	(слаба)	(слабѣ)
12	21	Орѣхотница	Орѣховица,
"	25	българскыты	българскыти
13	9	войни	войны
"	28	видинското	Видинското
"	"	блатен-	Блатен-
"	29	дунав-	Дунав-
"	30	Маравци	Моравци
14	4	Тудонъ,	Туданъ,
"	14	Сынъ	сынъ.

Стр.	рядъ	Печат.	Чети.
	24	Алчека	Алцека
"	18	Скжтія,	Скытія,
17	3	и съ	а съ
"	"	виусижа	виусижа
"	"	обесдили	обсадили
19	31	Дебелъ	Дебелтъ
20	8	стегнати	стегнато
"	28	Требелскы	Требеловый
"	29	свышилъ.	свышилъ.
21	2	намирами	намирамы
"	15	мра	мира
21	16	опустовлява,	опустошя- вать
"	22	изгъли	изгъзли
"	31	(Каржнъ-Адать)	(Каржнъ- Аббатъ)
22	21	играели	играли
23	27	ПИГАНЪ	ПАГАНЪ
24	24	сломогнжа,	бы сломо- гжа,
"	28	направятъ	привятъ
28	3	намереніе	набреніе
"	7	вѣны	вѣмы
58	29	не	на
30	30	Хылиды	Хылды
35	30	вдримирли	вдримирли
53	18	ни	на
"	20	на	ни
55	27	Черногорець	Черноорвецъ
58	12	приятель	приятел
61	16	и само	ив само
65	3	шитовет	шитовет
71	31	напрѣдъ отъ	отъ напрѣдъ
73	8	България	България

Ж Ш. Ж

Стр.	рядъ	Печатано	Чети.
74	14	кято	като
75	17	тполучилъ	сполучилъ
78	30	Бидинъ	Видинъ
99	31	въстѣвъжествувало	въстѣръже- ствувало
115	21	пе	не
116	13	подигне	подигне
129	23	Андроникъ	Андроникъ
135	5	АСНЪНЪ	АСЪНЪ

***Димитър Тачев
Душанов***

23 февруари 1837 - 15 август 1904